

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Anna Slámová

**Výběr pojistného na sociální zabezpečení
v kontextu reformy veřejných financí**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Anna Slámová**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

SLÁMOVÁ, A. *Výběr pojistného na sociální zabezpečení v kontextu reformy veřejných financí*. Praha, 2012. 91 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. František Ochraňa, DrSc.

Abstrakt

Diplomová práce předkládá analýzu stavu a tendencí výběru pojistného na sociální zabezpečení v kontextu reformy veřejných financí a sociální politiky. Cílem práce je provést analýzu vývoje výběru pojistného v období let 2007-2010 v souvislosti s reformou veřejných financí, definovat roli faktorů majících podstatný vliv na výběr pojistného a prozkoumat postoje jednotlivých aktérů k legislativním úpravám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení. Východiskem pro práci je koncept státu a jeho ekonomická a solidaritní funkce, jež jsou zajišťovány prostřednictvím nástrojů hospodářské a sociální politiky. Součástí teoretických východisek jsou sociálního práva a teorie sociálního přerozdělování. Neméně důležitým východiskem je také koncept byrokracie, který představuje teoretické východisko pro institucionální uspořádání a správu systému pojistného na sociální zabezpečení. Výzkumná část práce je věnována analýze událostí a analýze postojů aktérů k uskutečněným, ale i k plánovaným úpravám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení. Předmětem analýzy jsou dále faktory mající podstatný vliv na výběr pojistného a ukazatele sociálního pojištění. Na základě provedené analýzy jsou zformulovány závěry a doporučení pro rozhodování o dalším směřování této politiky.

Abstract

These thesis present an analysis of the status and trends in the selection of social security in the context of public finance reform and social policy. The aim is to analyze the development of the collection of premiums in the period 2007-2010 in connection with the reform of public finances, to define the role of factors having a substantial impact on the collection of premiums and to explore the attitudes of individual actors to legislative changes in social security. The starting point for the work is the concept of the state and its economic function and solidarity, which are provided through the instruments of economic and social policy. The parts of the foundations are the social rights and the theory of redistribution. Equally important starting point is the concept of bureaucracy, which is the theoretical basis for the institutional arrangements and management of social insurance. The research is devoted to the analysis of events and analysis on the underlying attitudes of the actors, but also for planned maintenance work in the field of social security. The analysis further factors have a significant impact on the indicators and the collection of social insurance. On the basis of the analysis are formulated conclusions and recommendations for decision-making on the future direction of this policy.

Klíčová slova

sociální práva, sociální politika, sociální zabezpečení, reforma veřejných financí, sociální pojištění, výběr pojistného

Keywords

social rights, social policy, social security, reform of the public finance, social insurance, premium draft

Rozsah práce: 130 687 znaků s mezerami

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne: 3.5.2012

Anna Slámová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Františku Ochronovi, DrSc. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a celkový přístup během zpracování této diplomové práce.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Výběr pojistného na sociální zabezpečení v kontextu reformy veřejných financí

Diplomant: Bc. Anna Slámová

Konzultant: Prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.

Praha 2011

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného problému

Tématem diplomové práce je výběr pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti v kontextu reformy veřejných financí, který je v České republice uskutečňován a do jehož plnění zasáhla ekonomická krize, jež se výrazně dotkla i státního rozpočtu České republiky snížením příjmů do státní pokladny.

Český státní rozpočet v sobě zahrnuje položky příjmů a výdajů sociálního pojištění, které v něm mají značný podíl a výrazně ho tak ovlivňují. Stát, prostřednictvím ČSSZ, vybírá pojistné na sociální zabezpečení, které v sobě zahrnuje nemocenské a důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Zároveň vyplácí dávky, které jsou vázané na uvedená pojištění. Schodek ve výběru pojistného je vnímán v naší společnosti jako významný problém, neboť výpadek příjmů veřejných rozpočtů znamená nárůst deficitů a ohrožuje stabilitu veřejných financí.

Předmětem zkoumání je analýza stavu a tendencí výběru pojistného na sociální zabezpečení v kontextu reformy veřejných financí a sociální politiky.

2. Teoretická východiska

Na základě teoretických poznatků o rozpočtové, fiskální a sociální politice, potažmo sociálním zabezpečení a jeho financování, budou definovány základní pojmy, související s obsahem práce.

Tato část práce bude zaměřena na veřejné finance v České republice v kontextu s pojistným na sociální zabezpečení, které je vedle daní, poplatků a cel příjmem státního rozpočtu. Stát si prostřednictvím výběru pojistného na sociální zabezpečení vytváří finanční zdroje pro realizaci základních sociálních práv, ta jsou garantována mezinárodními úmluvami a Ústavou ČR, resp. Listinou základních práv a svobod.

3. Cílem diplomové práce

Cílem diplomové práce je:

1. Provést analýzu vývoje výběru pojistného v období let 2007-2010 v souvislosti s reformou veřejných financí a definovat základní tendence v oblasti pojistného a jejich možné dopady na sociální politiku. Provést prozkoumání role jednotlivých aktérů k legislativním úpravám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení.
2. Na základě provedené analýzy podat návrhy a definovat roli faktorů, majících podstatný vliv na výběr pojistného. Na základě provedené analýzy formulovat závěry a doporučení pro oblast sociální politiky.

4. Výzkumné otázky

1. Jaká byla struktura pojistného a nejdůležitější faktory, které byly důležité při odvozech plateb do systému v období let 2007-2010?
2. Jaký dopad na výběr pojistného měly legislativní změny, které byly provedeny na základě reformy veřejných financí?
3. Jaký dopad měl, v průběhu let 2007-2010, výběr pojistného na rozpočtovou a fiskální politiku?
4. Jak ovlivnily legislativní změny z let 2007-2010, zasahující do výběru pojistného, poměr mezi příjmy ze sociálního zabezpečení a výdaji na důchody?

5. Metodologie, metody, prameny

V práci je pro sběr dat a informací využita analýza dokumentů, sekundární analýza dat a analýza aktérů.

Analýza dokumentů - pro účely této práce jsou analyzovány dokumenty, které dávají odpovědi na položené výzkumné otázky. Bude aplikováno studium odborné literatury, odborných článků, internetových zdrojů, příslušných strategických, legislativních a výzkumných dokumentů.

Sekundární analýza dostupných statistických dat - pro naplnění cíle práce budou využita data z Českého statistického úřadu, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, České správy sociálního zabezpečení a dále data z provedených výzkumů, týkajících se dané problematiky. Bude provedena analýza statistických dat, která představuje organizaci dat a popis dat užitím grafů a dalších matematických prostředků (Hendl, 2006, s. 17).

Analýza aktérů - tato výzkumná metoda je důležitá pro „*pochopení toho, proč a jak byla určitá politika v minulosti implementována, k vymezení různých perspektiv problému, či k odhadnutí proveditelnosti různých alternativ*“ (Veselý, Nekola, 2007 s. 226).

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

Úvod

Teoretická východiska

Metody

Deskriptivní část

Analytická část

Závěry

7. Základní literatura k tématu

- ABIAD, A., MODY, A. *Financial Reform: What Shakes It? What shapes It?* International Monetary Fund, Economic Issues 35, Washington, D.C., 2005.
- DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- HAUSER, M. *Sociální stát a kapitalismus*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, edice SOK, 2007. 308 s. ISBN 978-80-86320-48-9.
- HELÍSEK, M. *Makroekonomie. Základní kurs*. Slaný : Melandrium, 2002. ISBN 80-86175-25-1.
- HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. 2. vyd. Praha : PORTÁL, 2006. 583 s. ISBN 80-7367-123-9.
- HÖHNE, S., ŠŤASTNÁ, A., HOLUB, M., KOZELSKÝ, T. *Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990 - 2009*. Praha : VÚPSV, 2010. 59 s. ISBN 978-80-7416-064-6.
- JAHODA, R. *Srovnávací analýza českého daňového systému s důrazem na trh práce*. Praha : VÚPSV Praha, 2003. 40 s.
- JENÍČEK, V. *Globalizace světového hospodářství*. Praha : C. H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-787-1.
- KLVAČOVÁ, E., MALÝ, J., MRÁČEK, K., DOSTÁLOVÁ, I. *Fenomén dobývání renty a jeho vliv na veřejné finance*. 1. vyd. PROFESSIONAL PUBLISHING, 2008. ISBN 978-80-86946-75-7.
- KREBS, V. a kolektiv. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha : ASPI, 2005. 502 s. ISBN 80-7357-050-5.

- PAVLISOVÁ, M. *Dopady ekonomické krize na rozpočet ČR v roce 2009*. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. František Ochrana, DrSc. 2010.
- PEKOVÁ, J. *Veřejné finance. Úvod do problematiky*. Praha : ASPI, 2006. ISBN 80-7357-049-L.
- POTŮČEK, M. *Křížovky české sociální reformy*. 1. vyd. Praha : SLON, 1999. 317 s. ISBN 80-85850-70-2.
- POTŮČEK, M. *Sociální politika*. Praha : SLON, 1995. ISBN 80-85850-01-X.
- PRUŠVIC, D. a kol. *Porovnání výběru pojistného a daní*. Praha : VÚPSV, 2008. 145 s. ISBN 978-80-87007-99-0.
- SCHOLTE, J. A. *Global Capitalism and the State*. International Affairs, 1997, No. 3, s. 427-452.
- SIROVÁTKA, T., VALENTOVÁ, M. *Legitimita sociální politiky*. Praha : VÚPSV, 2003. 83 s.
- SIROVÁTKA, T. *Sociální zabezpečení - vybrané texty*. Brno : Masarykova univerzita, 1997.
- SKŘIVÁNEK, M. *Analýza změn slovenského daňově-dávkového systému ve směru zlepšení situace na trhu práce*. Brno : Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí diplomové práce Ing. Robert Jahoda, Ph.D. 2010.
- STIGLITZ, J. *Ekonomie veřejného sektoru*. Grada publishing, 1997. ISBN 80-7169-454.
- VESELÝ, A., NEKOLA, M. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha : SLON, 2007. 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5.
- VLACH, J. a kol. *Možnosti sloučení výběru a vymáhání pojistného na sociální zabezpečení s výběrem a vymáháním daně z příjmu fyzických osob a s výběrem a vymáháním pojistného na všeobecné zdravotní pojištění*. Praha : VÚPSV, 2008. 80 s. ISBN 978-80-87007-97-6.
- WILLIAMSON, J. G. *Globalization, Labor Markets and Policy Backlash*. The Journal of Economic Perspectives, 1998, no. 4, p. 51-72.
- ZAGLMAYER, B., SCHOULENA, P., PIETERS, D. *Cooperation between Social Security and Tax Agencies in Europe*. IBM Centre for Business and Government, April 2005.

- Zpráva o plnění národního programu reforem ČR 2008-2010.
- Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění.
- Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění.

Bibliografické záznamy časopisů

- Finance a úvěr, Fórum sociální politiky, Národní pojištění, Veřejná správa.

Elektronické zdroje dat

- ČMKOS [online] www.cmkos.cz.
- ČSÚ [online] www.czso.cz
- MF [online] www.mfcr.cz
- MPSV [online] www.mpsv.cz.
- ČSSZ [online] www.cssz.cz
- Vláda ČR [online] www.vlada.cz
- VÚPSV [online] www.vupsv.cz
- MF [online] www.mfcr.cz

V Praze dne: 3. 6. 2011

Konzultant: Prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.

Podpis:.....

Diplomant: Anna Slámová

Podpis:.....

OBSAH

ÚVOD	1
1 VYMEZENÍ POZNÁVACÍHO PROBLÉMU	3
2 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	6
3 POUŽITÉ METODY A ZDROJE DAT	7
4 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	9
4.1 Stát a jeho funkce.....	9
4.1.1 Sociální politika.....	9
4.1.2 Hospodářská politika.....	10
4.2 Teorie sociálního přerozdělování.....	11
4.3 Sociální práva	12
4.4 Sociální zabezpečení	13
4.4.1 Základní faktory ovlivňující sociální zabezpečení.....	14
4.4.2 Sociální zabezpečení v kontextu ekonomických přístupů	14
4.4.3 Sociální zabezpečení a jeho systémové součásti	15
4.5 Systém sociálního pojištění	16
4.6 Teorie byrokracie.....	17
5 EKONOMICKÁ PODSTATA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	19
5.1 Vzájemné působení hospodářské a sociální politiky	19
5.2 Fiskální politika a hlavní funkce veřejných financí.....	20
5.3 Udržitelnost financování systému	22
6 POJISTNÉ NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ V ČESKÉ REPUBLICE	24
6.1 Institucionální zajištění výběru pojistného a konstrukce úhrmné částky pojistného a příslušenství	24
6.1.1 Česká správa sociálního zabezpečení	24
6.1.2 Struktura pojistného na sociální zabezpečení.....	25
7 SITUACE V ČR – REFORMA VEŘEJNÝCH FINANČÍ	28
7.1. Důvody reformy veřejných financí	28
7.2 Reforma veřejných financí v letech 2007 – 2010.....	28
7.2.1 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2007	29
7.2.2 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2008	29
7.2.3 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2009	30
7.2.4 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2010	32
7.2.5 Změny v institucionálním zabezpečení výběru pojistného.....	32
7.2.5.1 Jednotné inkasní místo	32
8 ANALÝZA UDÁLOSTÍ A POSTOJŮ AKTÉRŮ K ÚPRAVÁM V OBLASTI POJISTNÉHO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	37
8.1 Politicko-ekonomický vývoj v ČR 2007 - 2010.....	37
8.2 Analýza postojů aktérů.....	39
8.2.1 Analýza postojů aktérů legislativním změnám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení v kontextu reformy veřejných financí	40
8.2.2 Analýza postojů aktérů ke změně institucionálního uspořádání.....	45
8.2.2.1 Reflexe změny v institucionálním zabezpečení pohledem veřejnosti.....	50
9 ANALÝZA VÝBĚRU POJISTNÉHO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ 2007 - 2010	54
9.1 Hodnocení základních ukazatelů ovlivňujících výběr pojistného na sociální zabezpečení.....	54
9.2 Ukazatele sociálního pojištění	56
9.3 Plnění rozpočtu	63
9.4 Důchodový účet	66
ZÁVĚR	73
SHRNUTÍ	76
SUMMARY	77
SEZNAM GRAFŮ	78
SEZNAM TABULEK	79
SEZNAM SCHÉMAT	79
SEZNAM PŘÍLOH	79
POUŽITÁ LITERATURA	80

ÚVOD

Moderní pojetí státu a společnosti si dnes nelze představit bez existence efektivní sociální politiky, jejíž součástí je systém sociálního zabezpečení, který představuje soubor institucí, zařízení a opatření prostřednictvím kterých „*se uskutečňuje předcházení, zmírňování a odstraňování následků sociálních událostí občanů*“ (Krebs, 2005, s. 158). Systém sociálního zabezpečení zahrnuje sociální pojištění, státní sociální podporu a sociální pomoc.

Sociální pojištění, kterým se diplomová práce zabývá, funguje na principu průběžného financování. Stát, prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení, vybírá pojistné na sociální zabezpečení, které v sobě zahrnuje nemocenské a důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Zároveň vyplácí dávky, které jsou vázány na uvedená pojištění. V systému je kromě jiných uplatňována zásada solidarity, což znamená, že „*zdroje sociálního zabezpečení jsou tvořeny z plateb vázaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu, avšak využívány jsou i pro sociální pojištění těch občanů, kteří je v konkrétním časovém okamžiku netvořili*“ (Gregorová, 2000, s. 88).

Systém pojistného na sociální zabezpečení je v České republice součástí veřejných financí. Příjmy a výdaje sociálního pojištění tvoří třetinu státního rozpočtu. Dlouhodobé problémy veřejných rozpočtů si vyžádaly reformu veřejných financí. Cílem této reformy, jejíž součástí byla také legislativní opatření, která se týkala oblasti pojistného na sociální zabezpečení, bylo především dosáhnout vyrovnané bilance mezi příjmy a výdaji.

Promítnutí reformy do výběru pojistného na sociální zabezpečení bude předmětem zkoumání diplomové práce. Cílem práce je provést analýzu vývoje výběru pojistného v období let 2007-2010 v souvislosti s reformou veřejných financí, prozkoumat postoje jednotlivých aktérů k legislativním úpravám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení a na základě provedené analýzy definovat roli faktorů, majících podstatný vliv na výběr pojistného, formulovat závěry a doporučení.

V práci se postupuje od obecných poznatků ke konkrétním závěrům. V kontextu zařazení systému pojistného na sociální zabezpečení do teoretického rámce stojí v popředí zájmu stát, který „*cíleně přispívá k posílení sociálních jistot občanů a udržení jejich přiměřené životní úrovně ve všech životních situacích*“ (Kahoun, 2009, s. 81) a jeho solidaritní a ekonomická funkce, jež jsou uskutečňovány prostřednictvím nástrojů sociální a hospodářské politiky. Součástí teoretických východisek je koncept sociálních

práv a teorie sociálního přerozdělování. Pozornost je věnována vývoji sociálního zabezpečení v kontextu ekonomických přístupů, faktorům, které jej ovlivňují, a ukotvení sociálního pojištění v systému s cílem nalézt jeho postavení a pojmově jej vymezit. Závěr této kapitoly je věnován teorii byrokracie, která je základem pro institucionální uspořádání a správu systému pojistného na sociální zabezpečení.

Další kapitola je věnována financování systému sociálního zabezpečení. Je zde poukázáno na vzájemné působení sociální a hospodářské politiky. Výkonnost ekonomiky je důležitá, neboť na ní závisí vytváření prostředků pro účinnou sociální politiku. Hospodářská politika zase nachází v sociální politice zdroje dalšího vývoje.

Následující kapitola se zabývá institucionálním zajištěním výběru pojistného na sociální zabezpečení v České republice, pozornost je věnována také konstrukci úhrnné částky pojistného a příslušenství.

Poznatky z těchto kapitol jsou využity v další kapitole, zde je popsána situace v České republice a jednotlivé kroky reformy veřejných financí, které se týkaly oblasti pojistného na sociální zabezpečení. Součástí kapitoly je také představení záměru integrace správy příjmů, který byl rámci reformy veřejných financí vládou započat, a jehož zřízení by mělo vést ke zjednodušení legislativy, správy daní a ke snížení administrativních nákladů.

Následující kapitola je věnována analýze událostí a postojů aktérů k uskutečněným, ale i k plánovaným úpravám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení.

Závěrečná kapitola je věnována analýze výběru pojistného a zhodnocení toho, jak přijatá opatření ovlivnila celkové příjmy z pojistného a jejich promítnutí do účtu důchodového. Předmětem analýzy jsou faktory mající podstatný vliv na výběr pojistného a ukazatele sociálního pojištění. Na základě provedené analýzy jsou zformulovány závěry a doporučení pro rozhodování o dalším směřování této politiky.

1 VYMEZENÍ POZNÁVACÍHO PROBLÉMU

Pojistné na sociální zabezpečení je institutem, jehož účelem je zajistit přiměřené hmotné zabezpečení občanů. Stát si prostřednictvím výběru pojistného na sociální zabezpečení vytváří finanční zdroje pro realizaci základních sociálních práv, jež jsou garantována mezinárodními úmluvami a Ústavou ČR, resp. Listinou základních práv a svobod.

Systém pojistného na sociální zabezpečení, který je součástí veřejných financí, je pro Českou republiku strategicky důležitý. Příjmy z pojistného mají zásadní vliv na státní rozpočet, který vykazuje deficitní tendence. Téma dlouholetých schodků veřejných rozpočtů v kontextu dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí je stále diskutovanější. Prohlubování deficitů, které byly navíc prohloubeny vlivem světové finanční krize, je důsledkem rozevírajících se nůžek mezi příjmy a výdaji veřejných rozpočtů. Vláda se ve svém programovém prohlášení zavázala ke snižování deficitu veřejných financí. Mezi hlavní cíle, které si stanovila, patřila stabilizace veřejných financí a postupné snižování deficitu veřejných rozpočtů tak, aby v dlouhodobém výhledu bylo možné připravit vyrovnaný státní rozpočet.¹

V rámci reformy veřejných financí byly v letech 2007 - 2010 uskutečněny legislativní změny, které se týkaly také oblasti výběru pojistného. V roce 2009, tedy v období realizované reformy, došlo ke snížení celkové inkasované částky pojistného na sociální zabezpečení a účet důchodového pojištění, který byl doposud v přebytku, začal vykazovat deficit. Vzniklý schodek na účtu důchodového pojištění vyvolává diskuzi, zda změny, uskutečněné v rámci reformy veřejných financí, nevedly ke zhoršení výběru pojistného a zda stát, jenž je garantem sociálního zabezpečení občanů, bude mít dostatek zdrojů, aby mohl svým závazkům dostát.

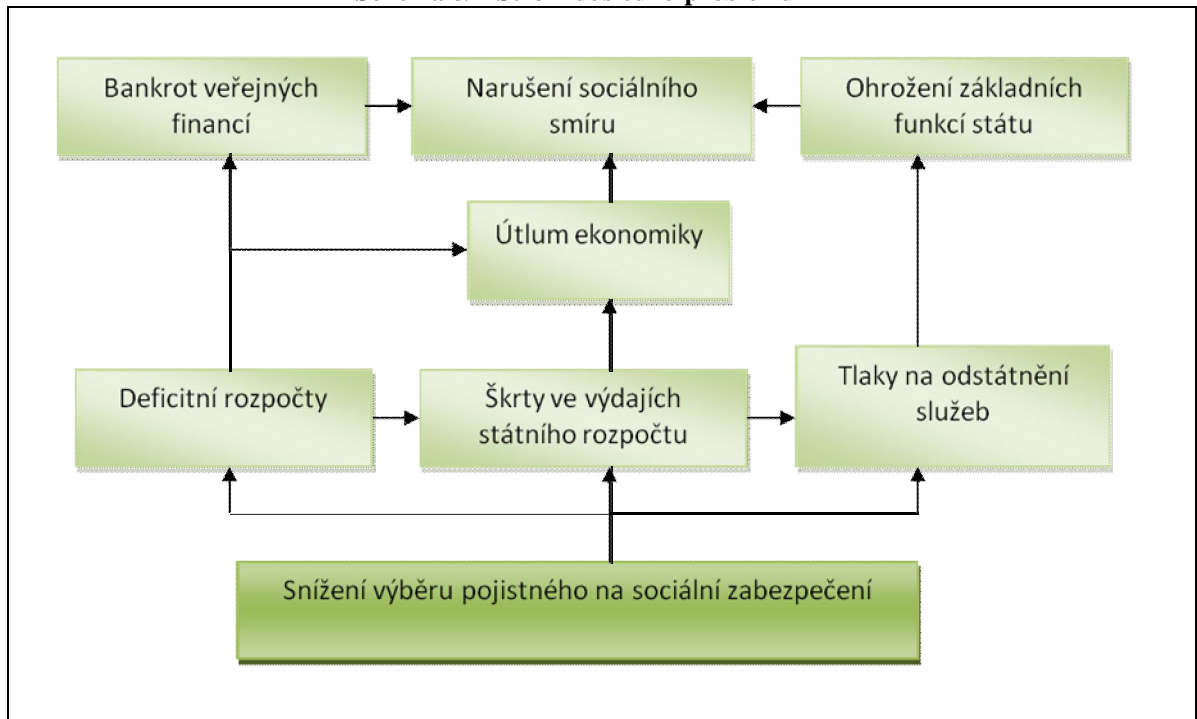
Prohlubující se schodek na účtu důchodového pojištění znamená ohrožení stability veřejných financí a vyvolává obavu z rizika naplnění katastrofického scénáře bankrotu veřejných financí, které je, podle studie EU zabývající se vyhodnocením fiskální situace zemí Evropské unie, v naší republice z dlouhodobého pohledu velké.² Chybějící finanční zdroje musí stát pokrýt z veřejných financí, což může vést ke zhoršení jejich stavu, k volnému pádu do deficitu a k následné havárii veřejných financí (Klvačová, 2008, s. 31).

¹ Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/>> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

² http://ec.europa.eu/europe2020/documents/documents-and-reports/subject/economic-governance/index_cs.htm#top [online] [cit. 17. 01. 2012].

Na schématu stromu důsledků problému³ jsou znázorněny důsledky, které jsou se sníženým výběrem pojistného spojeny (schéma č. 1).

Schéma č. 1 Strom důsledků problému

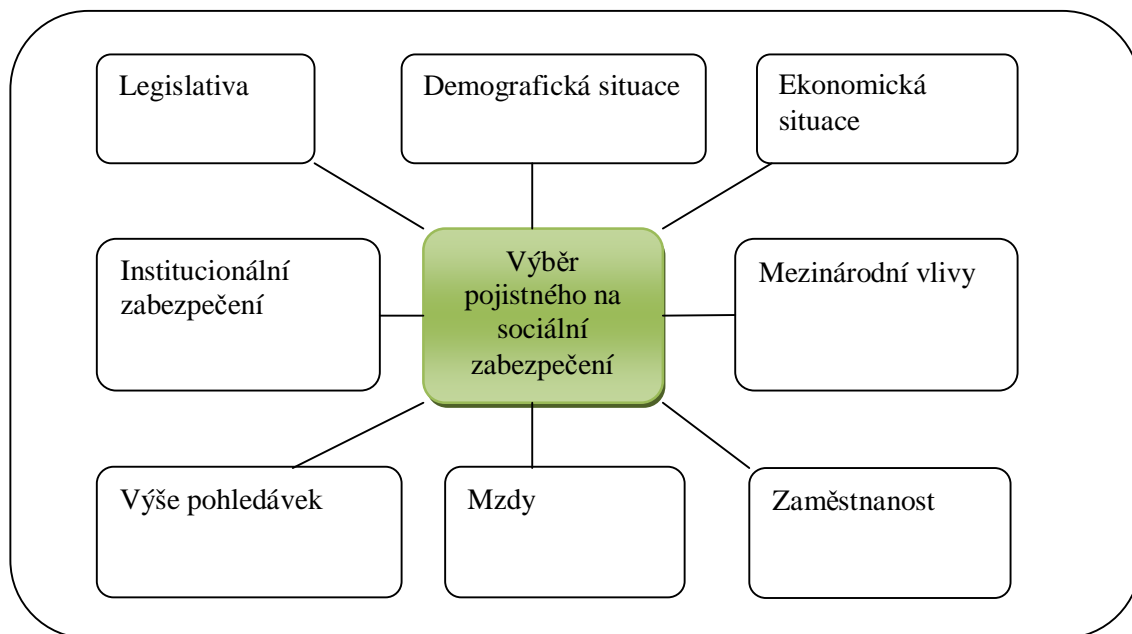

Zdroj: Autor

Na systém výběru pojistného je nutné pohlížet v širším kontextu. Na schématu konceptuální mapy jsou znázorněna hlavní témata, která je nutné sledovat, aby byly postíženy všechny souvislosti nezbytné pro získání komplexního přehledu o stanoveném výzkumném problému, kterým je výběr pojistného na sociální zabezpečení.

³ Znázorněný model vychází z modelu stromu problému, který má dvě části, na jedné straně problému stojí jeho příčiny, na straně druhé jeho důsledky. Uvedené schéma zachycuje pouze důsledky problému. Příčiny snížení výběru pojistného na sociální zabezpečení budou předmětem analýzy.

Schéma č. 2: Konceptuální mapa

Zdroj: Autor

Promítnutí výše uvedených faktorů do systému výběru pojistného bude předmětem zkoumání diplomové práce. Veškerá zjištění by měla sloužit jako podklad pro rozhodování o dalším směřování této politiky.

2 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavním cílem diplomové práce je provést analýzu vývoje výběru pojistného v období let 2007 - 2010 v souvislosti s reformou veřejných financí, prozkoumat postoje jednotlivých aktérů k legislativním úpravám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení a na základě provedené analýzy definovat roli faktorů, majících podstatný vliv na výběr pojistného, formulovat závěry a doporučení pro rozhodování o dalším směřování této politiky.

Dílčí cíle:

- Analyzovat a zhodnotit výběr pojistného na sociální zabezpečení v kontextu reformy veřejných financí.
- Provést prozkoumání postojů jednotlivých aktérů k uskutečněným legislativním úpravám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení a k plánované změně v institucionálním zajištění výběru.
- Definovat roli faktorů majících podstatný vliv na výběr pojistného.

Výzkumné otázky:

- K jakým zásadním změnám došlo v letech 2007 - 2010 v pojistném na sociální zabezpečení v souvislosti s reformou veřejných financí?
- Jaká byla struktura pojistného a jaké byly nejvýznamnější faktory, důležité pro odvody plateb do systému v období let 2007 - 2010?
- Jaký dopad na výběr pojistného měly legislativní změny, které byly provedeny na základě reformy veřejných financí?
- Jaký dopad měl, v průběhu let 2007 - 2010, výběr pojistného na plnění rozpočtu České republiky?
- Do jaké míry ovlivnila uskutečněná reforma veřejných financí deficit důchodového účtu?
- Jaké jsou postoje aktérů k problematice výběru pojistného?

3 POUŽITÉ METODY A ZDROJE DAT

Práce se opírá o metody a techniky kvalitativního výzkumu, z nichž byla použita metoda desk research, jak ji vymezují Hendl (Hendl, 2005, s. 204) a Syrunek (In Syrunek, Komárková, Kašparová, 2001, s. 24).

Pro znázornění hlavních témat, které je nutné sledovat, aby byly postiženy všechny souvislosti nezbytné pro získání komplexního přehledu o stanoveném výzkumném problému, byla v diplomové využita konceptuální mapa.

Pro účely práce byla využita **analýza dokumentů**, kterou vymezuje Hendl (Hendl 2005, s. 130). Technika studia dokumentů byla zvolena za účelem získání odpovídajícího přehledu o dané problematice. Výběr dokumentů byl zvolen tak, aby dokumenty měly vysokou vypovídací hodnotu a aby poskytly relevantní informace. Bylo aplikováno studium odborné literatury, odborných článků, internetových zdrojů, příslušných strategických a legislativních dokumentů. V práci byly využity závěry výzkumných zpráv, které zpracovával VÚPSV Praha, dalšími podklady byly relevantní právní normy a zprávy zpracované organizací Deloitte a Světovou bankou. Jejich seznam je uveden v seznamu literatury a zdrojů.

V práci byla provedena **sekundární analýza statistických dat**. Tato forma analýzy, jejíž vymezení lze nalézt například u Hendla (Hendl, 2004, s. 17) nebo u dvojice autorů Veselý, Nekola (Veselý, Nekola, 2007, s. 184), byla využita především pro vyhodnocení dat, která se bezprostředně týkala výběru pojistného. Pro naplnění cíle práce byla využita data z Českého statistického úřadu, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, České správy sociálního zabezpečení, Ministerstva financí ČR a VÚPSV.

Postoje aktérů byly zkoumány s využitím **diskursivní analýzy**, jejíž vymezení lze nalézt např. u Hávy (Háva, 2011) nebo Durnové (Durnová, 2011). Ke zjištění postojů zaměstnavatelů, odborů a odborníků byla analyzována jejich prohlášení k dané problematice umístěná na internetu. Pro zjištění postojů veřejnosti byly analyzovány příspěvky z veřejné diskuze k daňové reformě, kterou uspořádalo MF.

V práci je využita také **analýza událostí**, kterou vymezuje Purkrábek (1994). S pomocí této metody byla provedena analýza událostí spojených s ekonomicko-politickým vývojem v ČR v kontextu reformy veřejných financí.

V práci byla provedena analýza a syntéza zjištěných dat a následná interpretace dat. „*Interpretace přejímá výsledky analýzy, vyvozuje dílčí závěry v souvislosti se vztahy studovanými výzkumem a činí závěry o těchto vztazích*“ (Kerlinger, 1972, s. 582).

Diplomovou práci lze označit za orientační výzkum. Ten se v praxi zaměřuje na poskytnutí přehledu o zkoumaném problému a snaží se identifikovat hlavní charakteristiky a problémy daného jevu (Reichel, 2009, s. 34).

4 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

4.1 Stát a jeho funkce

Stát vytváří rámec fungování společnosti. Je neosobním představitelem a vykonavatelem toho, co je deklarováno jako obecný, neboli veřejný zájem.⁴ Jak dokládá Jessop, i když se na objasňování role státu a jeho funkcí v regulaci života společnosti podílí mnoho vědních disciplín, jediná všeobsáhlá teorie státu k dispozici není (Jessop, 1990). V sociologii je stát obvykle spojován s problematikou moci ve společnosti a jejím rozdělováním. Z tohoto přístupu vychází Weberova definice, ve které je stát pojímán jako lidská pospolitost, která vykonává monopol legitimní moci uvnitř daného území (Weber, 1998, s. 247).

Současnou podobu vztahu mezi občanem a státem dokládá Dahrendorf poukazem na nepsaný sociální kontrakt, zahrnující souhlas řídit se normami a připustit i násilí ze strany státní moci tak, aby tyto normy byly dodržovány (Dahrendorf, 1985).

Obecná očekávání od dnešního státu vystihuje interpretace dvou autorů: „*Společnost si vytváří stát jako univerzální a ze společnosti vyčleněnou instituci k zabezpečení sociálního pořádku, řádu*“ (Večeřa, 1996, s. 11), která je nadána „*obecnou odpovědností za zachování soudržnosti sociální formace*“ (Jessop, 1990, s. 360).

Podle Tomeše se v duchu pomyslně uzavřené smlouvy mezi státem a občanem postupně vytvářely základní funkce novodobého státu, jedná se o funkce hospodářské (ekonomické), socializační, integrační, kontrolní a funkce solidaritní (Tomeš, 2010, s. 23).

Pro naplnění cíle práce je pozornost věnována především dvěma funkcím státu, které jsou stěžejní pro uchopení problematiky pojistného na sociální zabezpečení a jeho zařazení do teoretického rámce. Jedná se funkci solidaritní a ekonomickou, jež jsou zajišťovány prostřednictvím nástrojů sociální a hospodářské politiky státu.

4.1.1 Sociální politika

Problematikou pojetí sociální politiky se zabývá řada autorů. Podle Engliše jde o „*praktické snažení, aby společenský celek byl vypěstěn a přetvořen co nejideálněji.*“

⁴ Ačkoliv je pojem veřejný zájem hodně užívaný, podle Dubena se zatím nepodařilo nalézt jeho zcela jasnou a bezproblémově přijatelnou definici, neboť jak *dodává „formulace veřejného zájmu jednotlivých autorů jsou poněkud povrchní a nepřesvědčivé.“* Autor alespoň shrnuje základní charakteristiky veřejného zájmu, podle něj se jedná o obecný zájem společnosti, vztahený k nějakému určitému objektu, k nějaké věci nebo problému. (Duben, 2001, s. 10).

Přičemž jak podotýká podstatou „sociální politiky není milosrdenství, nýbrž spravedlnost a společenská účelnost“ (Engliš, 1916). Modernější Tomešova definice pojímá sociální politiku jako soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo udržení a fungování svého nebo jiného sociálního systému (Tomeš, 2010, s. 29).

Praktický pohled rozvádí profesor Potůček, podle kterého „sociální politika jako praktická aktivita formuje vztah jedinců a sociálních podmínek jejich života. Každý je nějak účasten sociální politiky, nějakým způsobem ji spoluutváří, ať už jde o něj samého, o život jeho rodiny, o život společenství. Zároveň je však každý vystaven sociálním podmínkám, které nemá ve své moci, které jsou pro něj jistou objektivní daností, něčím vnějším“ (Potůček, 1995, s. 30).

Opatření sociální politiky jsou realizována různými subjekty, které za jejich realizaci nesou odpovědnost před objekty sociální politiky. „Významným subjektem, který do značné míry určuje pojetí, obsah, cíle a úkoly sociální politiky v daném časovém období a společnosti, je v moderní době stát.“ K subjektům (tvůrcům) patří dále zaměstnavatelé, odborové orgány, komunity, občanská hnutí, církevní organizace, a v neposlední řadě také rodiny a občané (Krebs, 2005, s. 48-50).⁵

Vlastní obsah opatření sociální politiky státu je realizován distribuční a redistribuční funkcí, která je jednou z nejvýznamnějších a současně nejsložitějších. Podle Krebse je touto funkcí „určován podíl jednotlivců na výsledku ekonomické činnosti a na společenském bohatství“ (Krebs, 2005, s. 56). Redistribuce se uskutečňuje prostřednictvím nástrojů hospodářské politiky.

4.1.2 Hospodářská politika

Hospodářská politika se podle dvojice Hodulák, Krpec „pokouší ovlivňovat jednu z klíčových oblastí lidského života – tj. jeho materiální bázi v rámci národního státu“ (Hodulák, Krpec, 2010, s. 169). Slaný pojímá hospodářskou politiku jako obecný přístup k ekonomice země. „Jde o činnost, při níž nositelé hospodářské politiky (zejména vláda, centrální banka) používají určitých nástrojů a svěřených pravomocí k tomu, aby ovlivnili ekonomický a sociální vývoj (ekonomiku jako celek, nebo její část), přičemž se snaží dosáhnout určitých ekonomických (v širších souvislostech i celospolečenských) cílů“ (Slaný, 2003, s. 86).

⁵ Uvedené vymezení subjektů a objektů není obecně akceptováno, někteří autoři např. hovoří o „aktérech“ sociální politiky, což je pojem zahrnující obě uvedené kategorie (Potůček, 1995, s. 55).

Z hlediska aspektů potřebných pro realizaci hospodářské politiky existuje řada teoretických směrů, které se liší především mírou prosazování koordinace hospodářství pomocí státu či trhu.

V liberálním pojetí je „*hlavním způsobem koordinace hospodářství trh a hlavním cílem hospodářské politiky výrobně-alokační efektivnost systému*“ (Hodulák, Krpec, 2010, s. 171). Stát pouze zajišťuje bezpečnost, garantuje vlastnická práva a stanovuje rámcové podmínky pro fungování trhu. Státní zásahy jsou nutné pouze tehdy, pokud je ohroženo fungování trhu. Jak shrnuje Vostatek, stát se nevměšuje do hospodářského a společenského dění. Cílem je hospodářská a sociální „neutralita“ státu (Vostatek, 1996, s. 19).

Intervencionistický přístup také spoléhá na trh jako hlavní mechanismus zdrojů a rozhodování o typu a způsobu produkce. „*Klade ale daleko větší důraz na rovnost a nevěří zcela ve schopnosti trhů spravedlivě distribuovat příjmy*“ (Hodulák, Krpec, 2010, s. 172).

I když mezi jednotlivými koncepty existují rozdíly, lze v nich najít možný průnik v obecných cílech, které hospodářská politika sleduje. Pro účely práce lze hospodářskou politiku považovat za činnost, při níž stát jako nejvyšší nositel hospodářské činnosti používá určité nástroje k ovlivnění ekonomického a sociálního vývoje dané země, přičemž se snaží dosáhnout předem vytyčených cílů, které jsou zpravidla součástí ekonomického programu vlády.

4.2 Teorie sociálního přerozdělování

Podle teorie sociálního přerozdělování začal stát aspirovat na opravu rozdělování uskutečňovaného trhem, neboť podle Kahouna „*tržní mechanismus není sám o sobě schopen zabezpečit nezbytné rozvojové prostředí ani pro společnost jako celek, ani pro většinu jejích členů*“ (Kahoun, 2009, s. 69).

Úkolem státu se postupně stalo napravovat tržní selhávání, což vychází z premisy, že tržní mechanismus dokáže dokonale rozmístit vzácné zdroje a uspokojit spotřebitele, ale neví, co je to soucit s bližními, lidská solidarita se slabými a chudými hendikepovanými jedinci. Hlavní myšlenkou je rozdělit znovu to, co bylo ve skutečnosti již jednou rozděleno na trhu (Ringgen, 1987). Jak dodává Molek: „*Trh vytváří značné příjmové nerovnosti a je indiferentní k sociálním problémům, jakými jsou bezmoc, chudoba či nezaměstnanost, i k sociální spravedlnosti*“ (Molek, 2008).

Duben rozlišuje v souvislosti se sociálními kategoriemi dva principy, týkající se přerozdělování příjmů a bohatství, normativní a pozitivní. Normativní přístup k redistribuci příjmů a bohatství si klade otázku, o jakou distribuci by se mělo usilovat, jakými metodami a formami by měla být prosazena. Pozitivní přístup se pokouší vysvětlit, proč by určitá redistribuce příjmů byla vhodná a jak ji případně změnit, jestliže dojde k určitým změnám podmínek (Duben, 1999, s. 58).

V poslední době se stále víc diskutuje otázka postavení trhu a státu, obzvláště pak funkcí státu. I když se upouští od extrémů, které preferují pouze trh nebo pouze stát, zůstává jejich vzájemné působení otázkou. Na jedné straně zůstávají státy důležitým aktérem, protože jejich činnost může určovat rozsah ekonomické a sociální prosperity uvnitř jejich hranic. Na druhé straně jsou volný trh a politika podporující soukromý sektor nezbytné, jestliže chce stát dosáhnout růstu životní úrovně a chopit se příležitosti integrace globálního trhu.⁶

4.3 Sociální práva

Sociální práva se formulovala ve 20. století. Před tím docházelo podle Marshalla k realizaci občanských práv, souvisejících s individuální svobodou a formulování práv politických, umožňujících podílet se na politické moci (Marshall, 1963).

V Marshallově podání sociální práva zajišťují občanům žít životem civilizovaných bytostí podle standardů platných v dané společnosti a plně se podílet na dědictví společnosti a ekonomické prosperitě (Marshall, 1950). Toto pojetí rozvádí Durdisová, podle níž se jedná o právo člověka na důstojný materiální život, jež v sobě zahrnuje právo na sebeuplatnění a na životní úroveň, která by umožnila realizovat právo na zdraví a blahobyt jeho a jeho rodiny, jakož i právo na přiměřené životní podmínky, a to i v době, kdy nemůže být výdělečně činný (Durdisová, 1999, s. 5).

Sociální práva jsou zabezpečována na národní a mezinárodní úrovni.⁷ V České republice jsou zakotvena zejména v Listině základních práv a svobod, která je součástí

⁶ Srov. United Nations. World Public Sector Report, Globalization and the State, 2001, str. 64.

⁷ Na mezinárodní úrovni jsou sociální práva jako soubor norem a právních nástrojů součástí usnesení a doporučení Rady Evropy, OSN a EU. Jejím hlavním cílem je stanovení mezinárodních standardů a postupů. Mezi hlavní dokumenty na této úrovni patří Evropská sociální charta z roku 1961 a Revidovaná Evropská sociální charta z roku 1996. Dalšími dokumenty, které Česká republika ratifikovala v roce 1976, jsou Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, oba z roku 1966 (Tomeš, 2010, s. 157).

ústavního pořádku: „*Občané mají na právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.*“⁸

Od ostatních lidských práv se sociální práva liší tím, že stát nemá jen povinnost občanovi zaručit těchto práv užívat, ale stát je vůči občanovi také vázán je plnit. Což shrnuje výstižně Tröster, sociální právo je stát povinen realizovat tak, aby jejich naplněním zajistil důstojný a svobodný rozvoj osobnosti člověka (Tröster, 2005, s. 60).

4.4 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení patří mezi pojmy, jejichž obsah je rámcově každému srozumitelný, ale jak ale dokládá Wildmannová, jeho jednoznačná definice zatím v literatuře úspěšně vymezena není (Wildmannová, 1998, s. 9). Definice sociálního zabezpečení lze najít mnoho, jejich charakteristika se mění v závislosti na obecnosti pojetí. Nejobecnější definici nabízí Berghman, podle něhož je sociální zabezpečení souborem politických nástrojů, jež sledují určitý cíl (Berghman, 1991). Bělina a Sirovátka nabízí širší výčtové definice. Bělina chápe sociální zabezpečení jako prostředek k naplňování úkolů sociální politiky, jako soubor institucí a opatření, jejichž prostřednictvím se uskutečňuje předcházení následkům sociálních událostí občanů, jejich zmírňování a odstraňování (Bělina, 1989). Sirovátka pod pojem sociální zabezpečení zahrnuje „*soubor opatření formujících solidaritu s lidmi, kteří čelí (hrozbě) nedostatku příjmů (tj. příjmů z placené práce) nebo se nacházejí v situaci, jež vyžaduje mimořádné výdaje*“ (Sirovátka, 1997, s. 8).

Podrobnější vymezení sociálního zabezpečení, tak aby zahrnovalo všechny možné potíže, nabízí například Matoušek, který sociální zabezpečení vymezuje jako „*mezinárodním právem definovaný soubor institucí a institutů, který poskytuje ochranu a pomoc lidem v případech ohrožení zdraví, nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního poškození, invalidity, pracovního úrazu, stáří, těhotenství a mateřství, rodičovství a úmrtí živitele*“ (Matoušek, 2008, s. 206).

Pojem a obsah sociálního zabezpečení lze definovat mnoha různými způsoby, pro účely práce je důležité vymezení sociálního zabezpečení, jak je chápe Konopásek, neboť jeho podání zahrnuje také zdroje, jež jsou pro jeho realizaci klíčové. Sociální zabezpečení pro něj představuje „*technologii hromadně organizovaných plateb (příjmových redistribucí), která je aktivována v předem dohodnutých situacích sociální*

⁸ LZPS. Hlava čtvrtá. Hospodářská, sociální a kulturní práva článek 30, bod 1.

nouze a pro své příjemce plní úlohu náhradních nebo vyrovnávacích příjmů.“ Autor považuje sociální zabezpečení za „*hromadně garantované a poskytované náhradní zdroje sociální suverenity a sociálního bezpečí*“ (Konopásek, 1998, s. 19).

4.4.1 Základní faktory ovlivňující sociální zabezpečení

Každá koncepce sociálního zabezpečení je podmíněna řadou faktorů, které spolu vzájemně souvisí. Autoři hovoří o ekonomických determinantech, jejichž obecnější vymezení lze nalézt například u Arnoldové (Arnoldová, 2000, s. 44), podrobněji se jimi zabývá Krebs (Krebs, 2005, s. 163). Vymezení společensko-politických faktorů přináší kromě zmíněných autorů také například Potůček (Potůček, 1999) nebo Smutek (Smutek, 2005). Neméně důležité jsou demografické faktory, které rozvádí například Wildmannová (Wildmannová, 1998, s. 141) nebo Žižková (In Žižková, Krebs, 1993, s. 72).

Gregorová a Galvas kromě zmíněných faktorů, které označují jako vnitřní (jejich původ je uvnitř státu), popisují také faktory, jejichž původ leží mimo území státu (vnější faktory). Mezi ty nejdůležitější řadí především postupující propojování ekonomik různých zemí, celkovou mezinárodní situaci a migraci obyvatel (Gregorová, Galvas, 2005).

4.4.2 Sociální zabezpečení v kontextu ekonomických přístupů

Kořeny sociálního zabezpečení sahají do dob osvícenství, kdy se otevřela cesta liberalismu a pojetí liberálního státu, který měl, co se týče sociálního zabezpečení, poskytovat jen to nezbytné a neochuzovat svou štedrostí daňové poplatníky. Z důvodu prevence masové chudoby postupně nabývá na významu institut přerozdělování.

Stát postupně přebírá stále větší odpovědnost za sociální zabezpečení občanů. Objevuje se koncept welfare state,⁹ který patří ke klíčovým pojmům teorie sociální politiky. Welfare state definuje Asa Briggs jako stát, ve kterém je organizovaná moc (politika a státní správa) použita k modifikaci hry tržních sil minimálně ve třech směrech. Prvním je garantování minimálního příjmu jednotlivcům a jejich rodinám bez ohledu na tržní hodnotu jejich práce nebo jejich vlastnictví. Druhým je snížení rozsahu nejistoty v sociálních situacích jako např. nemoc, stáří, nezaměstnanost, které by mohly způsobit krizi v životě jednotlivce nebo celé rodiny. A třetím je zajištění určitého

⁹ termín „welfare state“ poprvé použil během druhé světové války arcibiskup W. Temple.

standardu existujících služeb všem občanům bez ohledu na jejich status nebo třídní příslušnost (Briggs, 1961, s. 221-258). Stručněji definici podal Harald Wilensky, podle něj welfare state zajišťuje vládou chráněnou minimální úroveň příjmu, výživy, zdraví, bydlení a vzdělání pro každého občana, která je mu poskytována ne jako dobročinná dávka, ale jako jeho politické právo (Wilensky, 1975).

Po 2. světové válce začínají krystalizovat jednotlivé modely sociálního státu. Mezi nejznámější patří Esping - Andersenova typologie, ve které autor nabídl nejprve rozlišení tří základních typů sociálních států (liberální, konzervativní, sociálně-demokratický), které později rozšířil o čtvrtý typ – jihoevropský (Smutek, 2005, 78).

Od sedmdesátých let minulého století se začaly objevovat kritiky přílišné štedrosti sociálního státu a myšlenky o jeho krizi. Autoři v této souvislosti hovoří o problémech welfare state, které spojují s demografickými faktory, s krizí legitimacy, kontroly, efektivity. Hovoří také o krizi ekonomické a ekologické (Potůček, 1999, Mareš, 2001, Keller 2005, Smutek, 2005). Objevuje se také teorie přetíženého státu, která vychází z premisy, že si sociální státy berou za své více úkolů, než kolik jsou schopny uskutečnit (Etzioni, Halevy, In Giddens, 1999, s. 345).

Ve skutečnosti podle Krebse však ve většině případů jde o neoliberalní požadavky na redukcí státních výdajů na sociální sféru a s tím spojené požadavky na větší odpovědnost jednotlivce. Pod vlivem neoklasické ekonomické teorie dochází k posunu ke koncepci tzv. post-welfare state. V tomto pojetí jde o snížení role státu jako dominantního přímého poskytovatele a financovatele sociální politiky a o posílení jeho role jako určovatele sociální politiky (Krebs, 2005, s. 81- 83).

4.4.3 Sociální zabezpečení a jeho systémové součásti

Nastavení a základní filozofie každého sociálního systému vychází z respektování základních lidských práv a ekonomických možností dané země a obvykle odráží převažující politické klima v zemi (Tomeš, 2001, s. 15-16).

V českém systému sociálního zabezpečení lze rozlišit tři oblasti zavedené reformou na počátku 90. let. Jedná se o sociální pojištění, státní sociální podporu a sociální pomoc. Podle Kahouna se podstata těchto tří, relativně autonomních, avšak vzájemně navazujících systémů liší ve třech aspektech, které ústí v řešení otázek k jaké sociální situaci se vztahují, jakým způsobem jsou financovány dávky a jak jsou organizačně tyto systémy zabezpečeny (Kahoun, 2009).

Sociální pojištění je institutem zajišťujícím občana pro případ budoucí sociální události spojené se ztrátou příjmu z výdělečné činnosti. Jak dodává Vostatek „nárok na dávky sociálního pojištění ze strany pojištěnců je založen na placení pojistného či na délce zaměstnání“ (Vostatek, 1996). Systém je financován z vybraného pojistného podle podmínek stanovených zákonem, ze státního rozpočtu (Kahoun, 2009, s. 88-89).

Ze systému státní sociální podpory se poskytují dávky ve společensky uznaných sociálních situacích. Na rozdíl od sociálního pojištění příjemce nemusí do tohoto systému přispívat povinnými odvody. Podpora je financovaná daňovým systémem a státním rozpočtem. Je založena na nejširší sociální solidaritě.

Základním cílem systému sociální pomoci (péče) je zabránit propadu občana do trvalé sociální závislosti, a tedy poskytnutí pomoci při řešení těch situací, které občan není schopen řešit sám ani s pomocí vlastní rodiny. Zdrojem financování jsou veřejné fondy,¹⁰ ale také příspěvky samotných uživatelů (Kahoun, 2009). Jak doplňuje Vostatek, sociální pomoc funguje podle „finálního principu“ (podstatný je výsledný stav) „u sociální pomoci se uplatňuje individualizace dávek - přizpůsobení dávek individuálním poměrům jednotlivce nebo rodiny, naproti v sociálním pojištění převažuje stanovení výše dávek „podle zásluh“ - podle předchozího přínosu jednotlivce do systému sociálního pojištění“ (Vostatek, 1996, s. 68).

4.5 Systém sociálního pojištění

Sociální pojištění vychází „z teze, že stát nemůže ponechat v bídě např. starce jen proto, že si nepořídil odpovídající zabezpečení ve stáří. Povinným pojištěním nutí vláda jednotlivce pro jejich vlastní dobro“ (Vostatek, 1996, s. 65).

Na vymezení pojmu sociálního pojištění existuje celá řada definic. Winston S. Churchill definoval sociální pojištění jako magické kouzlo statistických průměrů, které přichází na pomoc milionům lidí (Rys, 1/2008, s. 30). S daleko pragmatičtějším, avšak výstižnějším vymezením přichází profesor Tomeš, podle něj jde o „institucionální systém, kterým se občan sám, svou činností, nebo někdo jiný občana povinně zajišťuje pro případ budoucí pojistné události“ (Tomeš, 2001, s. 25).

Systém sociálního pojištění se opírá o dvě základní zásady, o zásadu solidarity a zásadu ekvivalence.¹¹

¹⁰ tj. státní rozpočet a rozpočty územně samosprávných celků,

¹¹ Modelově by se měly v sociálním pojištění tyto zásady uplatňovat vyváženě (Vostatek, 4/2008, s. 27).

Zásada ekvivalence

Ekvivalence znamená rovnocennost něčeho, co má stejnou platnost, nebo hodnotu.¹² Princip ekvivalence předpokládá, že rozdělování důchodů, statků a podmínek „jedincům bude rovnocenné (odpovídající) jejich vlastnímu výkonu, pracovní zásluze“ (Žižková, 3/2007, s. 2). Jak shrnuje Vostatek, tato zásada představuje měřítko mezi zaplaceným pojistným a výší dávky (Vostatek, 4/2008, s. 27).

Princip ekvivalence prochází v současné době určitou renesancí, což podle Krebse souvisí se skutečností, že současný moderní svět je silně poznamenán ideou individualismu (Krebs, 2009).

Zásada solidarity

Myšlenka solidarity si klade za cíl rozložit riziko na maximální možné množství lidí (Tomeš, Koldinská, 2003). Zásada solidarity pak podle Vostatka znamená ochotu spojit se a společně spořit (Vostatek, 4/2008, s. 27). Míra solidarity může být reziduální, korporativní nebo institucionální. V reziduálním pojetí se stát stará pouze o ty, kteří se o sebe nemohou postarat z objektivních důvodů. V korporativním pojetí stát nutí občany a jejich zaměstnavatele, aby se o sebe postarali sami a v institucionálním pojetí stát přebírá veškerou odpovědnost na sebe (Tomeš, 2001, s. 14).

Také zásada solidarity je v současnosti hodně diskutována. Jak podtrhuje Žižková: „Solidarita může být jak žádoucí, pozitivní, aktivující a podporovat prosperitu i sociální harmonii, tak i nežádoucí, demotivační a podporující parazitizmus a sociální erozi se zpomalujícími důsledky pro ekonomický vývoj. Jde o to rozpoznat tyto efekty v konkrétních sociálně politických opatřeních a učinit mezi nimi vědomou volbu“ (Žižková, 3/2007, s. 3).

4.6 Teorie byrokracie

Politická reflexe spojuje byrokracii se způsobem uplatňování vládnoucí moci formou veřejné správy, v sociologii je byrokracie pojímána jako jeden z významných sociálních mechanismů chování lidí. „Lidé v určitých situacích (podmínkách) vykazují tendenci chovat se určitým způsobem, chovat se byrokraticky“ (Zita, Stašová, 1999).

Nejnámější vymezení byrokracie pochází od Webera, který nazval byrokracii nejracionálnějším dítětem disciplíny, jako metodu správného vyřizování věcí občanů,

¹² V pojistných systémech je interpretován tento princip spíše jako princip zásluhovosti či výkonnosti.

jako snahu o realizaci skupinových aktivit pomocí neosobních pravidel a dalších formálních procedur (Weber, 1997). Rozpracování ideálního modelu byrokratické organizace shrnuje Heady, v jeho podání je byrokracie především forma organizace, spojená s racionalitou a správou na základě pro daný případ relevantních znalostí (Heady, 2001, s. 92).

Weberovo pojetí byrokracie našlo mnoho oponentů a kritiků,¹³ také veřejnost vnímá byrokracii v jejím negativním pojetí a zřídka jí přiznává pozitivní úlohu.¹⁴ Jak ale podotýká Keller, současné společnosti se bez byrokracie neobejdou, neboť ve srovnání s jinými formami správy je lpění na pravidlech přijatelnější „*než naprostá absence závazných pravidel, zdlouhavost řízení je přijatelnější než blesková libovolná rozhodnutí, nepružná hierarchie je přijatelnější než pružný favoritismus*“ (Keller, 2007).

Administrativní zátěž

Adam Smith ve své knize Pojednání o podstatě a původu bohatství národů vypracoval soustavu daňových principů. Jedním ze Smithových principů, tzv. kánonů, je požadavek na úspornost (efektivnost) daňového systému: „*Každá daň by měla být promyšlena a propracována tak, aby obyvatelé platili co nejméně nad to, kolik ona daň skutečně přináší do státní pokladny*“ (Smith, 2001, s. 734). Smithovy kánony byly v průběhu času upraveny do takové podoby, aby vyhovovaly současným nárokům na optimální daňový systém. Teoretické rozpracování požadavků na nízkou administrativní náročnost lze nalézt např. u Josepha Stiglitze,¹⁵ který rozlišuje administrativní náklady přímé, které souvisí fungováním úřadu, který daně vybírá a nepřímé, jež platí v různé formě samotní plátcí (Stiglitz, 1997), neméně významným je také teoretický přístup Richarda Musgrave,¹⁶ který podotýká, že „*správa daní nesmí být marnotratná a vyvolané náklady daňových poplatníků by neměly být zbytečně vysoké*“ (Musgrave, 1994, s. 255).

¹³ Např. Merton, 2000; Marx, 1956; Crozier, 1964.

¹⁴ V této souvislosti je také možné hovořit o fenoménu byrokratizace jako „*rozšíření moci byrokratické organizace na oblasti za hranicemi jejího původního poslání, rostoucí vnitřní formalizaci v rámci byrokracie, byrokratické rozdělení těchto oblastí a obecně silný důraz byrokracie na rozšiřování její moci*“ (Eisenstadt, 1959, s. 303).

¹⁵ Mezi hlavní faktory, které ovlivňují výši administrativních nákladů, Stiglitz řadí především složitost daňového systému, rozdílné sazby daně, náročnost účetnictví (Stiglitz, 1997, s. 464).

¹⁶ Musgrave dělí administrativní náklady na správní a vyvolané náklady.

5 EKONOMICKÁ PODSTATA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

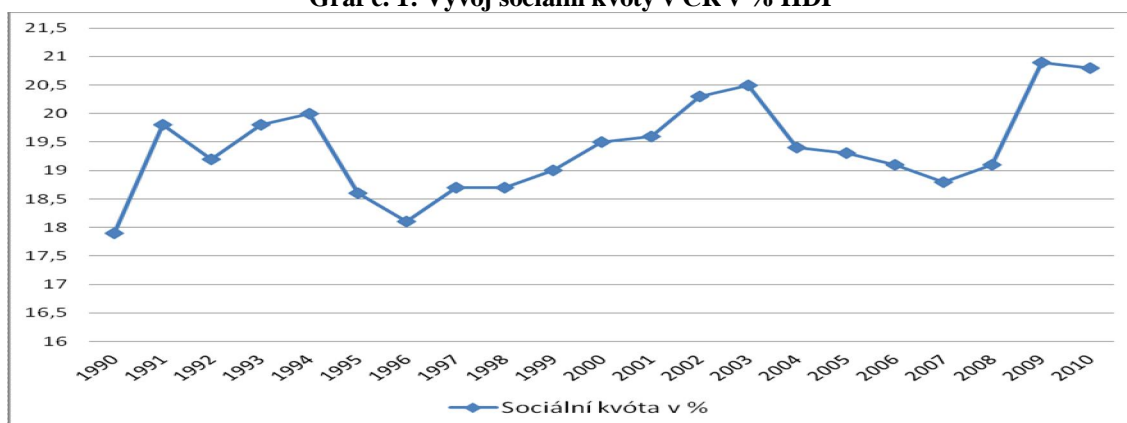
5.1 Vzájemné působení hospodářské a sociální politiky

Pojetí, vymezení a nástroje sociální politiky jsou do značné míry určeny politickým a hospodářským systémem dané společnosti. Ekonomická a sociální sféra rozvoje života společnosti spolu úzce souvisí. Důsledkem toho existují silné vazby i mezi hospodářskou a sociální politikou, které se vzájemně ovlivňují a doplňují.

Sociální politika se zaměřuje na ovlivňování a zlepšování životních podmínek lidí, které je zprostředkováno především hospodářsko-politickými opatřeními. Aby byla sociální politika účinná, je nutno realizovat účinnou hospodářskou politiku, která zabezpečuje produkci zdrojů, ze kterých je sociální politika financována. Jak shrnuje dvojice autorů Slaný, Žák: „*Hospodářská politika, svými opatřeními zajišťuje ekonomickou bázi sociální politiky*“ (Slaný, Žák, 1999, s. 137). Vzájemné ovlivňování obou politik rozvíjí řada autorů, např. Potůček, 1995, Krebs, 2005, Durdisová, 1999.

Oblast veřejných zdrojů je zásadní z hlediska sociálního zabezpečení.¹⁷ Pro zjištění výše prostředků, které jsou vyčleňovány v zemi z veřejných zdrojů na řešení sociálních problémů, slouží sociální kvóta.¹⁸ Vývoj sociální kvóty v ČR je znázorněn v následujících grafech č. 1 - 2. Celkově se výdaje na sociálně-zdravotní systém pohybují v rozmezí 18% až 21% HDP. Pro srovnání v patnácti zemích EU (EU 15) tvoří tyto výdaje cca 27,1% HDP a celkově v zemích EU (EU 27), 26,4% HDP (příloha č. 2).

Graf č. 1: Vývoj sociální kvóty v ČR v % HDP

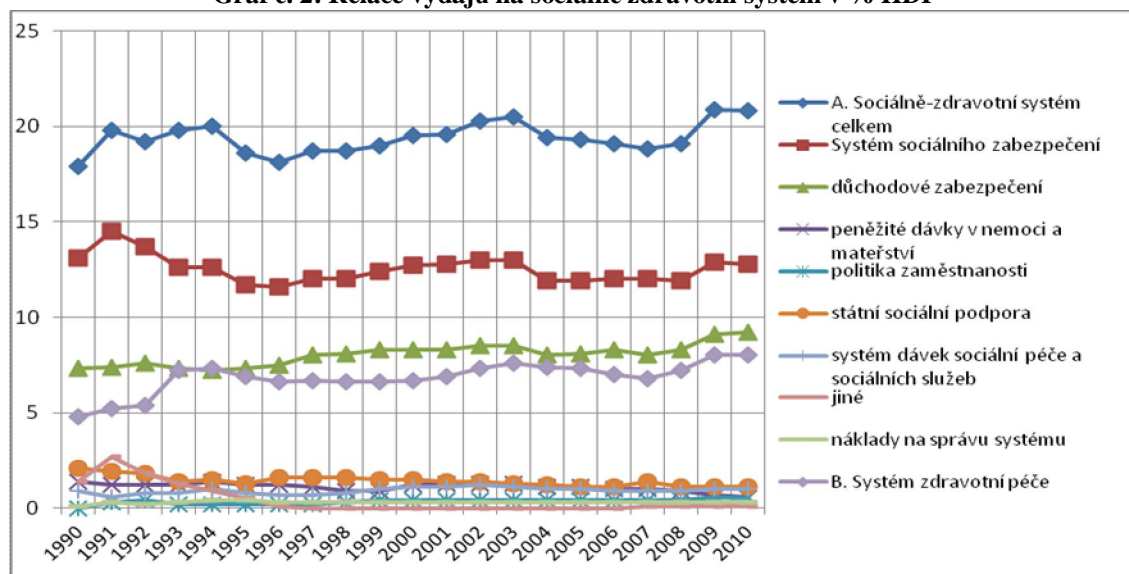

Zdroj: Bulletin No 26; Vlastní zpracování

¹⁷ Vostatek k údajům o relaci výdajů na sociální zabezpečení a hrubého domácího produktu dodává, „že větší výdaje na sociální zabezpečení obecně nepředstavují dobrou sociální politiku.“ V této souvislosti upozorňuje na paradox sociálního zabezpečení: „*Sociální systémy nemohou samy zajistit sociální jistoty lidí, kterých se týkají, mohou pouze usilovat o snížení sociální nejistoty*“ (Vostatek, 1996, s. 72-73).

¹⁸ podíl výdajů na sociálně-zdravotní systém na HDP.

Graf č. 2: Relace výdajů na sociálně zdravotní systém v % HDP

Zdroj: Bulletin No 26; Vlastní zpracování

Česká republika ročně na sociální systém¹⁹ vynaloží částku odpovídající 12% hrubého domácího produktu. Ve srovnání s ostatními členskými státy EU jde o jeden z nejnižších výdajů, unijní průměr činí 18,7%. Nejštedřejším sociálním státem je Dánsko s 22,4% a nejméně štedrým Lotyšsko s 9,4%.²⁰

Růst sociálních výdajů (způsobený faktory jako např. nezaměstnanost, demografická situace) vytváří tlak na tvorbu zdrojů, resp. na jejich efektivní využívání, neboť možnosti konkrétní ekonomiky nejsou neomezené. Stát má prakticky dvě možnosti řešení, buďto svou politikou dosáhnout snížení těchto výdajů, nebo posílit příjmovou stránku zvýšením daní.

Zabýváme-li se veřejnými sociálními výdaji, musíme vzít v úvahu jejich blízký vztah k fiskálním zdrojům. Příspěvky na sociální zabezpečení jsou považovány za jeden ze tří nejvýznamnějších daňových kanálů – vedle zdanění příjmů a zdanění spotřeby. Z toho plyne to, že problematika sociálního zabezpečení se překrývá s problematikou daňovou (Vostatek, 1996, s. 231).

5.2 Fiskální politika a hlavní funkce veřejných financí

Fiskální politika je jedním z nástrojů hospodářské politiky, kterým se stát či vláda snaží korigovat vývoj ekonomiky. Rozumíme jí „proces utváření daňové soustavy a veřejných výdajů s cílem a) napomoci utlumit výkyvy hospodářského cyklu; b) přispět

¹⁹ bez nákladů na zdravotní systém

²⁰ <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-46387560-cesky-paradox-stat-dava-na-socialni-system-malo-ale-hodne-vybere> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

k zachování rostoucí ekonomiky s vysokou zaměstnaností bez vysoké a kolísavé inflace“ (Samuelson, Nordhaus, 1991, s. 385).

Náplní fiskální politiky je mimo jiné stanovení úrovní zdanění.²¹ Daně tvoří podstatnou část příjmů veřejných rozpočtů a jsou obecně tvořeny, distribuovány a používány na základě principu nenávratnosti, nedobrovolnosti a neekvivalence. Princip nenávratnosti znamená, že peněžní prostředky, které již byly odvedeny do veřejného rozpočtu, nebudou plátcům vráceny. Princip nedobrovolnosti vyplývá ze zákonné povinnosti odvádět do veřejných rozpočtů daně a jiné platby. Plnění této povinnosti pro plátce daní je vynutitelné a za porušení může být uložena sankce. Princip neekvivalence, znamená, že nemusí být zachována úměra mezi výší daně, kterou jednotlivec zaplatí a množstvím veřejného statku, který tato osoba spotřebuje (Hamerníková, Maaytová, 2010, s. 109).

Výnos z pojistného na sociální zabezpečení je účelově určen na financování sociálních výdajů a zároveň zde do určité míry existuje ekvivalence mezi zaplacenými příspěvky a obdrženou dávkou.²² Z teoretického hlediska se tedy nedá hovořit o dani, ale vzhledem k tomu, že ostatní charakteristiky daní splňuje, bývá statisticky zařazován do daňových příjmů. Neexistuje obecně přijímaný názor, jaký podíl by daně měly dosahovat na národním hospodářství v určitém státě a určité době. Konkrétní velikost daní je vždy dána mnoha faktory jako: historický vývoj, sociálně-politický vývoj, administrativní uspořádání státu a v neposlední řadě efektivností veřejného a soukromého sektoru (Jahoda, 2003).

Státní rozpočet

Státní rozpočet je základním nástrojem fiskální politiky a představuje nejdůležitější finanční nástroj využívaný vládou v hospodaření státu, jehož prostřednictvím každoročně protéká (přerozděluje se) významná část HDP. Vzhledem k tomu, že soustřeďuje rozhodující část finančních prostředků rozpočtové soustavy – v případě ČR je to něco kolem 80% – je státní rozpočet současně nejdůležitějším článkem soustavy veřejných rozpočtů (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 253).

²¹ Teorie rozlišuje dva typy fiskální politiky. Expanzivní politiku, která podporuje agregátní poptávku, např. snížením daní a zvýšením vládních nákupů a restriktivní politiku, která naopak agregátní poptávku omezuje nebo snižuje.

²² Podle Rulanda je pojistné „zatížením, vedoucím k získání preferencí“, je představeným nákladem za to, že při nástupu konkrétního rizika bude nositelem sociálního zabezpečení poskytnuto odpovídající plnění (Ruland, 2008).

Státní rozpočet plní funkce, které jsou odvozeny od funkcí veřejných financí. Jedná se o funkci alokační, stabilizační, redistribuční a kontrolní.²³ Teoreticky je smyslem těchto funkcí prostřednictvím viditelné ruky státu napravení selhání neviditelné ruky trhu (Hamerníková, Maaytová, 2010, s. 19).

U státního rozpočtu je důležité jeho rozpočtové saldo, tzn., do jaké míry příjmy kryjí výdaje (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 254). Nesoulad mezi objemem reálně získaných a reálně užitých veřejných prostředků, kdy příjmy jsou menší než výdaje, lze označit jako rozpočtovou nerovnováhu.²⁴ Podle Dvořáka dochází k postupnému rozšiřování rozpočtových deficitů. Zatímco v roce 1960 mělo jen šest zemí OECD rozpočtový deficit, v roce 1980 již pouze dvě země deficit neměly (Dvořák, 1998). Tato situace prakticky přetrvává (viz. příloha č. 3) až do současnosti a je jedním z důležitých témat hospodářské politiky ať už na národní, nebo na mezinárodní úrovni.

5.3 Udržitelnost financování systému

V posledních dekádách 20. století je patrná snaha o zužování či zeštíhlování ekonomických a solidaritních funkcí státu. Udržitelnost financování sociálního zabezpečení „*musí obstát ve světle globalizace, která se odráží ve vyšší mobilitě daňových výnosů z přímých daní, ve vyšší mobilitě produkcí do oblastí s nižšími náklady a nižšími mzdami*“ (Klvačová, 2008, s. 163).

Velmi často se dostává do popředí otázka daní, resp. dopadu globalizace na daňové příjmy státních rozpočtů jednotlivých států. Globalizace ekonomiky narušuje daňové hranice vlivem ekonomické integrace, jež vyvolává daňovou konkurenci, která vede ke snižování daňových sazeb, státy přicházejí o zdroje na financování svých sociálních aktivit (Keller, 2005). Swank a Steinmo popisují vzájemnou interakci jednotlivých vlád v souboji o mobilní kapitál jako „*věžňovo dilema*“, kdy tváří v tvář obtížím při dosahování mezinárodní spolupráce v daňovém sektoru musí jednotlivé vlády čelit podnětům k soutěži o investice snížením daňové zátěže až na „*nejnižšího společného jmenovatele*“ (Swank, Steimo, 2002).

²³ Smyslem alokační funkce je umístění určitého objemu finančních prostředků do náležitých odvětví hospodářství. Redistribuční funkce zabezpečuje spravedlivější rozdělení důchodů. Stabilizační funkce využívá veřejné finanční prostředky k působení na hospodářský cyklus. Kontrolní funkce, vyplývá z nároku na kontrolu příjmové a výdajové stránky.

²⁴ Tato nerovnováha je z hlediska omezeného časového horizontu charakterizována rozpočtovým deficitem a z hlediska dlouhodobého horizontu pak veřejným dluhem. V případě, že příjmy převyšují výdaje, potom se jedná o rozpočtový přebytek.

Argumentace tlaku na veřejné finance je vedena obvykle formou porovnání - jiné státy již učinily potřebné změny (tj. snížily daně) a výsledkem bylo posílení ekonomického růstu. Je tedy nutné neprodleně přikročit k následnému příkladu konkurenceschopnějších států a učinit žádoucí změny. Rozsáhlá hodnocení konkurenceschopnosti ekonomik jednotlivých zemí obsahují žebříčky pořadí jednotlivých států, které vytváří tlaky na státy a jejich hospodářské politiky. Státy musí obrazně řečeno „soutěžit“ o nejlepší umístění v těchto celosvětových „disciplínách“ (Klvačová, 2008, s. 42 - 44).

Pro porovnání míry daňového zatížení různých zemí slouží ukazatel složené daňové kvóty. Představuje velice vhodný mezinárodní srovnávací ukazatel pro podíl vybraných daní příslušného státu na jeho hrubém domácím produktu.

Celková daňová zátěž je v EU mnohem vyšší než ve většině zemí OECD. V roce 2005 činila téměř 40%, USA – 27,3%, Japonsko – 27,4% (Klvačová, 2008, s. 107). Vysoká průměrná hodnota daňové kvóty neznamena, že by všechny země EU měly vysoké daňové sazby, složená daňová kvóta se pohybuje od 27% (Rumunsko) do 48,1% (Dánsko). Vývoj složené daňové kvóty pro ČR a EU - 27 v období 1995 - 2009 uvádí přílohy č. 4 - 5.

Diskuze ohledně změn struktury daní a ekonomického výkonu se většinou zaměřují na dopady na HDP. Podle zpracovaných analýz, ale rozdíly mezi zeměmi v míře zdanění, vyjádřené složenou daňovou kvótou, působí jen v malé míře na rozdíly v míře růstu HDP.²⁵ Ve skutečnosti je tedy velmi obtížné rozlišit vliv daní na HDP. Kdyby, obecně platilo, že nižší daňové sazby vedou k rychlejšímu ekonomickému růstu, musely by země s dlouhodobě nižší složenou daňovou kvótou dosahovat vyššího HDP na obyvatele, ale to se nepotvrdilo. Stejně tak, jak nelze prokázat vliv zdanění na výši HDP, nelze ani jednoznačně prokázat, že by na zlepšení konkurenceschopnosti mělo zásadní vliv daňové zatížení. „*Neexistuje totiž žádná jednoznačná korelace mezi celkovým zdaněním v dané zemi a její celkovou konkurenceschopností nebo mírou růstu*“ (Klvačová, 2008). Finsko, Švédsko a Dánsko mají nejvyšší zdanění v Evropě a přitom zaujímají v porovnání konkurenceschopnosti přední příčky, což dokládá příloha č. 6.

²⁵ Nižší podíl daní a odvodů na HDP o 10%, vede k vyššímu ročnímu HDP jen asi o 1%.

6 POJISTNÉ NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ V ČESKÉ REPUBLICCE

6.1 Institucionální zajištění výběru pojistného a konstrukce úhrnné částky pojistného a příslušenství

Princip výběru pojistného, ze kterého jsou následně kryty jeho výdaje, je zaveden od roku 1993 s tím, že se vyvíjela i stanovená procentní sazba pro odvod pojistného. Nositelem pojištění, tedy institucí, která vybírá pojistné, je zejména Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ).²⁶

6.1.1 Česká správa sociálního zabezpečení

Česká správa sociálního zabezpečení je samostatnou rozpočtovou organizací podřízenou Ministerstvu práce a sociálních věcí. Byla ustavena s účinností od 1. září 1990 zákonem ČNR č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, kterým byl novelizován zákon ČNR č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení.²⁷

Kompetence ČSSZ jsou upraveny zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, který stanoví výčet jejich činností.²⁸ Česká správa sociálního zabezpečení je institucí státní správy České republiky s celkovým ročním objemem příjmů a výdajů ve výši téměř 704 miliard Kč, spravuje záležitosti více jak osmi milionů klientů.²⁹ Jako orgán státní správy vykonává působnost v oblasti sociálního zabezpečení (důchodového a nemocenského pojištění) a lékařské posudkové služby. Zodpovídá za výplaty peněžitých dávek v nemoci, v mateřství a důchodů. Aby mohla řádně zabezpečit výplatu těchto dávek, je velmi důležitá její agenda - výběr pojistného, kterému se budu ve své práci podrobněji věnovat.

²⁶ Po roce 2000 se předpokládalo, že dojde k oddělenému financování důchodového a nemocenského pojištění od státního rozpočtu. Záměr oddělit financování důchodového pojištění od státního rozpočtu obsahovala všechna programová prohlášení polistopadových vlád a rovněž programy většiny demokratických politických stran (Zubrová, 2011). Poslanecká sněmovna ČR v roce 2001 projednávala návrh zákona o zřízení Sociální pojišťovny, který však byl nakonec ve druhém čtení dne 31. října 2001 zamítnut.

²⁷ <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

²⁸ § 5 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení v platné znění

²⁹ <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/vyrocnizpravy.htm> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

6.1.2 Struktura pojistného na sociální zabezpečení

Zavedením odděleného výběru pojistného se sledovalo zvýšení vazby mezi zaplaceným pojistným a úrovní dávek. Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje:

- pojistné na důchodové pojištění,
- pojistné na nemocenské pojištění,
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.³⁰

Povinnost platit pojistné mají zaměstnavatelé, zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné a lidé, kteří se dobrovolně důchodově pojistili.³¹

Vyměřovací základ pro odvod pojistného

Vyměřovacím základem je částka, ze které se počítá výše pojistného, které by mělo být uhrazeno na účet ČSSZ. Jedná se o souhrn příjmů, podléhajících povinnosti odvádět pojištění v rámci určitého časového období, které se nazývá rozhodné.³² Pro odvod pojistného za zaměstnance je rozhodným obdobím kalendářní měsíc.³³ U osob samostatně výdělečně činných se jedná o kalendářní rok a vyměřovacím základem pro pojistné je částka, kterou si určí, ne však méně než 50% daňového základu.³⁴ Při zkoumání dosažení, resp. přesažení maximálního vyměřovacího základu, je rozhodným obdobím kalendářní rok a to u obou skupin.

Z pohledu uváděných tří částí systému zásadní rozdíl spočívá v přístupu k plnění odvodových povinností. Zatímco zaměstnanci jsou povinni odvádět pouze pojistné na důchodové pojištění,³⁵ zaměstnavatelé povinně odvádí pojistné na důchodové a nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. OSVČ povinně odvádí pojistné důchodové a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, účast na nemocenském pojištění je dobrovolná, z čehož vyplývá i povinná odvodová povinnost pouze v případě, že se k takovému pojištění (účasti) dobrovolně přihlásí.

³⁰ Srov. § 1 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění.

³¹ Srov. § 3 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění.

³² Rozhodným obdobím je časový úsek, ve kterém zkoumáme započitatelný příjem zaměstnance, resp. OSVČ.

³³ Vyměřovacím základem zaměstnance je úhrn příjmů, které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním.

³⁴ Tato hranice je platná od roku 2006, v roce 2005 to bylo 45% v roce 2004 40%. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf [online]. [cit. 23. 09. 2011].

³⁵ Od roku 2009.

Sazby pojistného

Výše sazeb pojistného byla, je a pravděpodobně i nadále bude předmětem velké diskuze. V současné době jsou sazby pojistného:

- u zaměstnavatelů 25% z vyměřovacího základu, z toho 2,3% na nemocenské pojištění, 21,5% na důchodové pojištění, 1,2% na státní politiku zaměstnanosti, nebo 26% z vyměřovacího základu, z toho 3,3% na nemocenské pojištění, 21,5% na důchodové pojištění a 1,2% na příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, jde-li o zaměstnavatele s průměrným měsíčním počtem zaměstnanců nižším než 26 zaměstnanců, pokud si tuto sazbu sám pro kalendářní rok stanoví,
- u zaměstnanců 6,5% z vyměřovacího základu na důchodové pojištění,
- u osob samostatně výdělečně činných 29,2% z vyměřovacího základu, z toho: 28% na důchodové pojištění, 1,2% na státní politiku zaměstnanosti a 2,3% na nemocenské pojištění, pokud se k tomuto pojištění dobrovolně přihlásily,
- u osob dobrovolně účastných důchodového pojištění 28% z vyměřovacího základu,³⁶
- u zahraničních zaměstnanců, kteří se dobrovolně přihlásí k účasti na nemocenském pojištění, 2,3% z vyměřovacího základu.³⁷

Odvod pojistného

Zaměstnavatel je plátcem pojistného za zaměstnance a zároveň poplatníkem i plátcem pojistného za sebe. Je tedy povinen odvést obě částky sociálního pojištění a to do 20. dne následujícího měsíce.³⁸ V této lhůtě je povinen také předložit příslušné okresní správě sociálního zabezpečení na předepsaném tiskopisu přehled,³⁹ ve kterém uvede výši vyměřovacích základů a výši pojistného, kterou je povinen odvést.

³⁶ Vyměřovacím základem osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění pro pojistné na důchodové pojištění je částka, kterou si určí, nejméně však částka ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy platné v kalendářním roce, ve kterém se pojistné na důchodové pojištění platí. Nejnižší měsíční pojistné hrazené v roce 2012 činí 28% z částky odpovídající jedné čtvrtině průměrné mzdy platné v roce 2012, tj. 28% z částky 6 285 Kč, tedy 1 760 Kč. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

³⁷ <http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/cssz-pojistne-na-socialni-zabezpeni-se-dari-vybirat-uspesne.htm> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

³⁸ Den platby pojistného je důležitý. Za den platby v případě placení na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení se považuje den, kdy dojde k připsání pojistného na její účet. Za každý den prodlení běží penále ve výši 0,05% z dlužného pojistného.

³⁹ Přehled o výši pojistného.

Jelikož rozhodným obdobím pro určení vyměřovacího základu v případě OSVČ je kalendářní rok, jsou povinny OSVČ odvádět měsíční zálohy jednotlivých složek pojistného. Po podání přehledu o příjmech a výdajích provede správa sociálního zabezpečení jejich vyúčtování. Případný přeplatek lze převést na úhradu záloh na několik dalších období, či jej lze vrátit poplatníkovi, nedoplatek je poplatník povinen uhradit v zákonném termínu.⁴⁰

Pojistné a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti jsou příjmem státního rozpočtu. Příjmy státního rozpočtu jsou též penále, přirážka k pojistnému na sociální zabezpečení a pokuty ukládané podle zákona č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Mezi příslušenství, ovlivňující výši výběru pojistného, patří prominutí penále a splácení nedoplatků formou splátkového kalendáře. Zvláštním institutem je odpis nedobytných pohledávek. Zatímco pokuty a penále předpis pojistného zvyšují, zaúčtované nedobytné pohledávky a prominutí penále jej snižují. Podrobný popis zmiňovaných příslušenství je uveden v příloze č. 7.

Kontrolní mechanismy

Pro kvalitní fungování celého systému jsou důležité také nastavené kontrolní mechanismy. Pracoviště ČSSZ provádí kontroly plnění povinností zaměstnavatelů. Všechny zaměstnavatele kontroluje ČSSZ v pravidelných dvouletých až tříletých cyklech tak, aby se na případný problém přišlo včas a mohla být zjednána náprava v okamžiku, kdy je to ještě možné.

V roce 2010 bylo zahájeno ve spolupráci s úřady práce a Státním úřadem inspekce práce provádění koordinovaných kontrol. Kontroloři spolupracují také s cizineckou policií, celní správou, státní i městskou policií. Častá je i komunikace s odborem azylové a migrační politiky ministerstva vnitra.⁴¹

⁴⁰ <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/publikace.htm> [online]. [cit. 23. 09. 2011]. [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁴¹ <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/2011-07-11-mpsv-cssz-spolupracuje-na-rezortnich-kontrolach-restauraci-a-ubytoven.htm> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

7 SITUACE V ČR – REFORMA VEŘEJNÝCH FINANČÍ

7.1. Důvody reformy veřejných financí

Pojem reforma znamená „znovu tvořit“. Obsahem a rozsahem tohoto pojmu jsou systémové změny projevující se v podstatných změnách na vstupu, výstupu a uvnitř systému ve vztazích mezi jeho prvky. „*Ve vztahu k veřejným financím se jedná o takové změny v jejich fungování, které jsou řízeny ústřední vládou a znamenají kvalitativní změnu podmínek fungování veřejných financí.*“ Kvalitně a efektivně provedená reforma veřejných financí by měla mít zejména komplexní charakter systémové změny a postihnout veřejné finance jako celek. Nelze upravit jen jednu oblast těchto financí, aniž by změny pozitivně či negativně neovlivnily oblast jinou, proto „*je žádoucí definovat ve formě cílů stavové veličiny systému veřejných financí, a to jak na straně veřejných příjmů, veřejných výdajů, v jejich krátkodobé a dlouhodobé bilanci, tak i cílové veličiny dalších prvků veřejných financí (např. systému sociálního zabezpečení)*“ (Hamerníková, Maaytová, 2010, s. 301).

Vývoj veřejných rozpočtů v ČR je z výhledového hlediska popisován deficitními sklony. Veřejné finance České republiky tendují k nerovnováze, čímž je ohroženo zajištění sociálního zabezpečení občanů.

7.2 Reforma veřejných financí v letech 2007 – 2010

Základním pilířem reformy 2007 - 2010, která plynule navazuje na reformu, která proběhla v České republice mezi lety 2003 až 2006, se stalo programové prohlášení vlády ze září roku 2006, které věnuje jednu ze svých částí zdravým veřejným financím. Vláda „*na základě provedené analýzy připraví návrh reformy veřejných financí. Jejimi hlavními cíli budou: snížení nezaměstnanosti, podpora podnikání a hospodářského růstu v dlouhodobé perspektivě, stabilizace veřejných financí a postupné snižování deficitu veřejných rozpočtů tak, aby v dlouhodobém výhledu bylo možné připravit vyrovnaný státní rozpočet.*“⁴²

Jako cíle reformy si vláda pod vedením Mirka Topolánka k ozdravení veřejných financí stanovila:

- snížit vládní deficit a zastavit nárůst vládního dluhu a to v roce 2008 na -3,0%, v roce 2009 na -2,6% a v roce 2010 na -2,3%,
- změnit nepříznivý vývoj vládních výdajů s cílem posílit jejich efektivnost,

⁴² <http://www.vlada.cz/> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

- snížit celkové daňové zatížení a s ním zjednodušit celý daňový systém tak, aby došlo k poklesu administrativní zátěže a daňové distorze,
- ozdravit veřejné finance a pomocí přiměřeného nastavení daňových sazeb zajistit, aby byl státní rozpočet oporou ekonomického rozvoje.⁴³

V programovém prohlášení vláda dále zmiňuje základní principy, kterých se bude připravovaná reforma veřejných financí držet. Hlavní myšlenkou je „*posílit adresnost sociálního systému, zvýšit efektivnost ostatních veřejných výdajů a snížit míru zásahů státu do ekonomiky*“ a ušoupené prostředky použít na snížení daňové zátěže.⁴⁴

Abych naplnila cíl své práce, budu se věnovat nejdříve uskutečněným legislativním změnám, týkající se oblasti výběru pojistného a poté připravovaným návrhům na snížení administrativní zátěže, které by měly do zkoumané oblasti teprve zasáhnout.

7.2.1 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2007

V souvislosti s přijetím zákona č. 264/2006 Sb.,⁴⁵ účinného od 1. 1. 2007 a zákona č. 189/2006 Sb.,⁴⁶ jehož některá ustanovení také nabyla účinnosti 1. 1. 2007, došlo v úpravě pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti k několika změnám, tyto byly pro výběr pojistného nejdůležitější:

- snížilo se penále při nezaplacení pojistného nebo jeho zaplacení v nižší částce z 0,1% dlužné částky na 0,05% dlužné částky za každý kalendářní den prodlení,
- u dlužného pojistného, placeného ve splátkách se snížilo penále z 0,05% na 0,025% dlužné částky za každý kalendářní den prodlení,
- rozšířil se okruh případů, kdy se penále neplatí.⁴⁷

7.2.2 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2008

Od 1. 1. 2008 bylo v reformním balíku schváleno stropování pojistného. Byl zaveden maximální vyměřovací základ pro zaměstnance,⁴⁸ jehož výše se odvíjí od průměrné mzdy. Byla stanovena maximální roční částka pro vyměřovací základ, po

⁴³ http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁴⁴ http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁴⁵ Zákon č. 264/2006 Sb., změna některých zákonů v souvislosti s přijetím zákoníku práce.

⁴⁶ Zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění.

⁴⁷ <http://www.cssz.cz/cz> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁴⁸ U OSVČ existuje tento institut už od roku 1993. Do roku 2007 byl pro OSVČ určen maximální základ ve výši 486 000 Kč.

jejímž dosažení nepodléhají příjmy odvodové povinnosti na sociální pojištění. Maximálním vyměřovacím základem zaměstnance a OSVČ pro placení pojistného byla stanovena částka ve výši 1 034 880 Kč.⁴⁹

7.2.3 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2009

V roce 2009 vstoupilo v platnost velké množství změn, které měly velký význam pro oblast výběru pojistného. Zavedením pojmu zaměstnavatel došlo ke zrušení definice organizace a malá organizace, byl zaveden okruh zaměstnanců pojištěných pouze důchodově, u OSVČ došlo k oddělení důchodového pojištění od pojištění nemocenského a nově byl zaveden pojem zahraniční zaměstnanec.⁵⁰ Do systému výběru pojistného byla začleněna změna splatnosti a výše sazeb pojistného a opatření přijatá v rámci tzv. protikrizového balíčku.

Splatnost pojistného

Do konce roku 2008 byl termínem odvodu pojistného zaměstnavatelem nahlášený výplatní termín. V tomto termínu měli také zaměstnavatelé povinnost předložit příslušné správě sociálního zabezpečení doklady o vyměřovacích základech a výši pojistného, popř. výši vyplácených dávek nemocenského pojištění. Od roku 2009 byla splatnost odvodové povinnosti zaměstnavatele a záloh OSVČ stanovena na 1. až 20. den následujícího kalendářního měsíce.⁵¹

Výše pojistného

V roce 2009 došlo ke snížení sazeb pojistného. Došlo ke zrušení odvodové povinnosti u nemocenského pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti u zaměstnanců. U OSVČ došlo u příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a u sazby na nemocenské pojištění ke snížení. Výpadek příjmu měl být vyvážen mimo jiné hrazením

⁴⁹ čtyřnásobek průměrné mzdy (21560 Kč).

⁵⁰ Toto členění bylo důležité zejména z hlediska subjektu povinného k výpočtu dávky nemocenského pojištění. Organizace měly povinnost počítat a vyplácet dávky nemocenského pojištění, o jejichž hodnotu pak snižovaly částku celkového úhrnu pojistného. Rozdíl těchto dvou částek odváděly státu. Za zaměstnance malé organizace přejímala celou problematiku dávek příslušná správa sociálního zabezpečení, takže zaměstnavatel odváděl pouze pojistné, sražené z mezd zaměstnanců a za organizaci. Nový zákon o nemocenském pojištění přenesl provádění nemocenského pojištění z organizací na okresní správy sociálního zabezpečení a poskytování nemocenského od 15. dne trvání pracovní neschopnosti. Úprava poskytování náhrady mzdy zaměstnavatelem v období prvních 14 kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti. (Ženíšková, Přib, 2008, s. 225).

⁵¹ Zákonem č. 189/2006 Sb., došlo ke změnám zákona č. 582/1991 Sb. a zákona č. 589/1992 Sb.

prvních 14 dní pracovní neschopnosti ze strany zaměstnavatele. Změny těchto sazeb uvádí následující tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Změny v sazbách pojistného v letech 2007 - 2010

Pojistné	Zaměstnanci			Zaměstnavatelé			OSVČ		
	2007-2008	2009	2010	2007-2008	2009	2010	2007-2008	2009	2010
Důchodové pojištění	6,5%	6,5%	6,5%	21,5%	21,5%	21,5%	28,0%	28,0%	28,0%
Nemocenské pojištění	1,1%	0,0%	0,0%	3,3%	2,3%	2,3%	4,4%	1,4%	1,4%
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	0,4%	0,0%	0,0%	1,2%	1,2%	1,2%	1,6%	1,2%	1,2%
Celkem	8,0%	6,5%	6,5%	26,0%	25,0%	25,0%	34,0%	30,6%	30,6%

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz> [online]. [cit. 23. 09. 2011]; Vlastní zpracování.

S cílem snížit dopady krize byla schválena dočasná a mimořádná opatření. 1. 8. 2009 byl zaveden institut slevy na pojistném a mimořádné slevy na pojistném.⁵² Zaměstnavatelům, ve stanovených podmínkách, se zakládal nárok na uplatnění slevy na pojistném na sociální zabezpečení. Sleva na pojistném se poskytovala na žádost zaměstnavatele od 1. 8. 2009 do 31. 12. 2010 na zaměstnance, jejichž příjem byl v kalendářním měsíci roku 2009 nižší než 27 100 Kč. Sleva se týkala pojistného na sociální zabezpečení, které byl zaměstnavatel povinen odvádět na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení sám za sebe, nikoli pojistného, které zaměstnavatel srazil z příjmu zaměstnanci. Zaměstnavatel nebyl povinen slevu na pojistném uplatňovat, zákon mu pouze zakládal nárok na její uplatnění.⁵³ Zaměstnavatelé mohli také uplatnit tzv. mimořádnou slevu na pojistném, která byla součtem úhrnu slev na pojistném za kalendářní měsíce leden až červenec roku 2009. Úhrn slev na pojistném mohli zaměstnavatelé uplatnit pouze do dne splatnosti pojistného za kalendářní měsíc, za který sleva na pojistném náležela, ale tuto slevu nešlo uplatnit zpětně.

Od 1. 1. 2009 došlo ke změně čísla účtu pro odvod pojistného zaměstnavatelů a ke změně přiděleného variabilního symbolu. Výše uváděné změny byly vyvolány jednak legislativními změnami a jednak modernizací programového vybavení ČSSZ.⁵⁴

Maximálním vyměřovacím základem zaměstnance a OSVČ pro placení

⁵² Zákonem č. 221/2009 Sb., došlo ke změně zákona č. 589/1992 Sb.

⁵³ Sleva náležela poprvé za měsíc srpen 2009 a možnost jejího uplatnění měla být do konce roku 2010. Zákonem č. 362/2009 Sb., došlo k omezení pouze do roku konce 2009.

⁵⁴ ČSSZ postupně přechází z lokálního systému na systém centrální.

pojistného pro rok 2009 byla stanovena částka 1 130 640 Kč.⁵⁵ Maximální měsíční základ pro placení pojistného OSVČ činil 94 220 Kč.

7.2.4 Legislativní změny v pojistném na sociální zabezpečení v roce 2010

Od 1. ledna 2010 byl stanoven maximální vyměřovací základ zaměstnance a OSVČ pro placení pojistného šestinásobek průměrné měsíční mzdy,⁵⁶ tj. částka 1 707 048 Kč.⁵⁷ Maximální měsíční vyměřovací základ OSVČ pro placení záloh na pojistné v roce 2010 činil 94 836 Kč.

Při samotné platbě pojistného se od 1. ledna 2010 považuje za den platby v případě placení na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení den, kdy dojde k připsání pojistného na její účet (dosud se jednalo o den odepsání z účtu plátce).⁵⁸

7.2.5 Změny v institucionálním zabezpečení výběru pojistného

Vláda se ve svém programovém prohlášení zavázala také ke snižování administrativní zátěže. Kromě uskutečněných legislativních změn byla zahájena také jednání o změně institucionálního zabezpečení výběru pojistného.

Záměrem bylo sloučit výběr daní s výběrem pojistného na sociální zabezpečení a s výběrem na zdravotní pojištění. Hlavní vizí tohoto záměru je vytvoření moderního inkasního úřadu, který by stimuloval dobrovolné plnění předpisů, což by mělo vést ke zvýšení příjmů veřejných rozpočtů.

7.2.5.1 Jednotné inkasní místo

Důvody vzniku

Podle studie, zpracované VÚSP v roce 2006 je český daňový systém (hodnoceno pohledem administrativních nákladů) nákladnější než systémy vyspělých - zejména anglosaských - zemí o cca 20 - 30%, avšak pravděpodobně srovnatelný s ostatními střeoevropskými tranzitivními ekonomikami (Prušvic, 2008, s. 142 - 143).

⁵⁵ čtyřnásobek průměrné mzdy (23 555 Kč).

⁵⁶ 23 709 Kč.

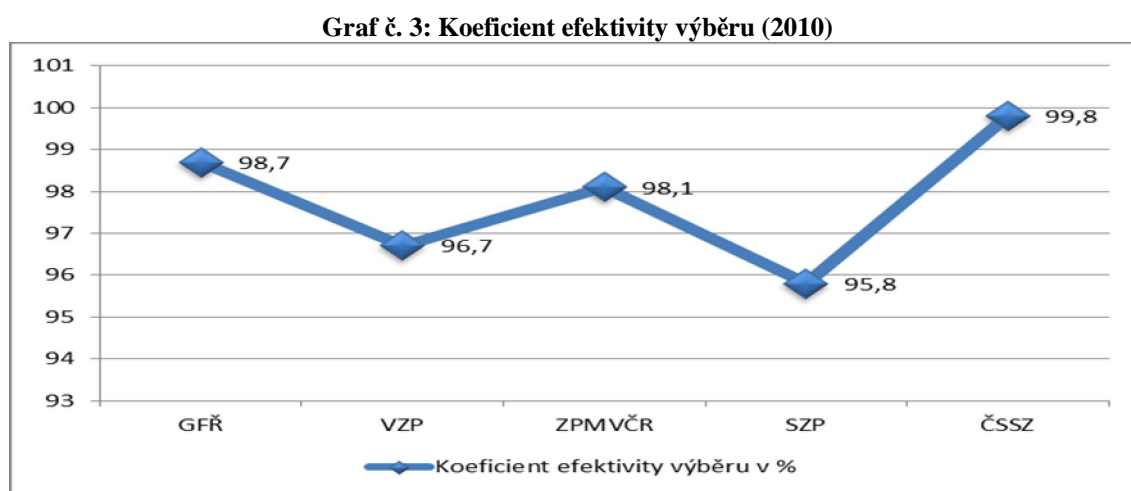
⁵⁷ Na základě zákona č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010.

⁵⁸ Uvedenou změnu přinesl zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku.

Tyto závěry potvrzuje nejnovější studie, kterou zpracovávala Světová banka a PricewaterhouseCoopers. Česká republika se umístila z hlediska administrativní náročnosti na 168. místě ze 178 zkoumaných zemí.⁵⁹

Podle výsledků analýzy, týkající se podílu administrativních nákladů k inkasu pojistného a daní pro ČR v letech 2001 - 2005, dosahovala nejnižšího podílu administrativních nákladů na inkasu Česká správa sociálního zabezpečení (0,5%). Podíl administrativních nákladů na veřejné zdravotní pojištění se pohyboval v rozmezí 1,5 - 1,8% inkasa se započítáním plateb za státní pojištěnce nebo mezi 2,1 - 2,3% bez započítání státních pojištěnců. Podíl administrativních nákladů na výběr daně z příjmu fyzických osob (DPFO) se pohyboval mezi 1,1 - 1,3% inkasa této daně.⁶⁰

V souvislosti s administrativními náklady je nutné také zmínit efektivitu výběru jednotlivých institucí. Jak dokládá následující graf č. 3, nejvyšší hodnoty dosahuje ČSSZ a to 99,8%.⁶¹

Zdroj: Studie proveditelnost s. 345; Vlastní zpracování

Zkušenosti z jiných zemí

Pro výběr pojistného na sociální zabezpečení neexistuje v mezinárodním měřítku jednotný model. V západní Evropě dominuje ten, v jehož rámci je pojistné na sociální zabezpečení vybíráno jeho nositeli samotnými. To platí například pro Německo, Francii, Rakousko, Švýcarsko, Španělsko, Itálii, Švédsko, Řecko, Polsko, ale také Japonsko. Ve většině těchto zemí ovšem nevybírání každý nositel sociálního zabezpečení

⁵⁹ <http://www.finance.cz/zpravy/finance/138800-cesky-danovy-system-patri-k-nejslozitejsim/> [online]. [cit. 17. 01. 2012].

⁶⁰ Údaje o administrativních břemenech vychází z odhadů administrativních zátěží příslušných ministerstev provedených v roce 2005.

⁶¹ Bez zohlednění nedobytných pohledávek.

své pojistné sám, nýbrž buď prostřednictvím subjektu (v Německu, Řecku, Polsku a Španělsku), který pojistné vybírá i za všechny ostatní subjekty a převádí jim je, nebo jako je tomu např. ve Francii, je všemi subjekty v rámci systému sociálního pojištění vytvořena jedna nezávislá složka, která má výběr a rozdělování pojistného na starosti. Kontrastním modelem je integrovaný systém, v němž pojistné vybírají finanční úřady. Tak tomu je např. v Nizozemí, Kanadě, USA nebo v Anglii (Ruland, 2008).

Systémy a organizace výběru pojistného a daní jsou ve světě rozdílné. Aby byly systémy dlouhodobě udržitelné, musí spolehlivě zabezpečit výběr příspěvků do veřejných rozpočtů, zabezpečit včasné a správné (kvalitativně a kvantitativně) plnění dávek, zabezpečit efektivní správu a investiční management vybraných prostředků, zabezpečit dlouhodobě informace o příspěvcích a příslušných nárocích účastníků, zajistit efektivnost systému, zajistit transparentní management systému (Vlach, 2008).

Přístup k realizaci jednotného inkasního místa

Východiskem koncepce jednotného inkasního místa (JIM) je snaha směřující k zefektivnění správy příjmů veřejných rozpočtů. „Cílovým stavem by měl být tedy jeden správce pro registraci, výběr, kontrolu a vymáhání těchto plateb, které by bylo možné platit jednou platbou na jednotný účet státu, bez ohledu na konečný počet odvodů a kdo je odvádí“⁶² (viz. tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: Jednotné inkasní místo - cíle

Cíl	Na straně státu	Na straně poplatníků
Zlepšení účelnosti	Usnadnění správy a především vymáhání stejného objemu daní a poplatků	Menší pracnost a složitost vykazování na straně poplatníků
Zlepšení výběru daní a poplatků	Zkvalitnění a vyšší specializace vymáhání, lepší provázanost, vzájemná kontrola údajů apod.	Větší ochota plátců plnit své závazky při jednodušším systému a klientském přístupu, menší pravděpodobnost chyb, zapomínání apod.
Snížení nákladů	Snížení nákladů na výběr a vymáhání, i na správu množství účtů, duplicitních informací, chybných plateb apod.	Především snížení nákladů na komunikaci a platby několika orgánům

Zdroj: MF: Koncepce JIM

Záměr vytvoření JIM se formuje konkrétními kroky již od roku 2006, kdy byl vládou schválen materiál Ministerstva financí nazvaný „Záměr sloučení výběru daní, cel a pojistného na veřejnoprávní pojištění“. V usnesení⁶³ pověřila vláda MF, MPSV a MZ, aby předložily materiál k návrhům konsolidačních postupů, jehož cílem bylo

⁶² http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ek_rvf_dalsi_materialy.html [online]. [cit. 23. 09. 2011].

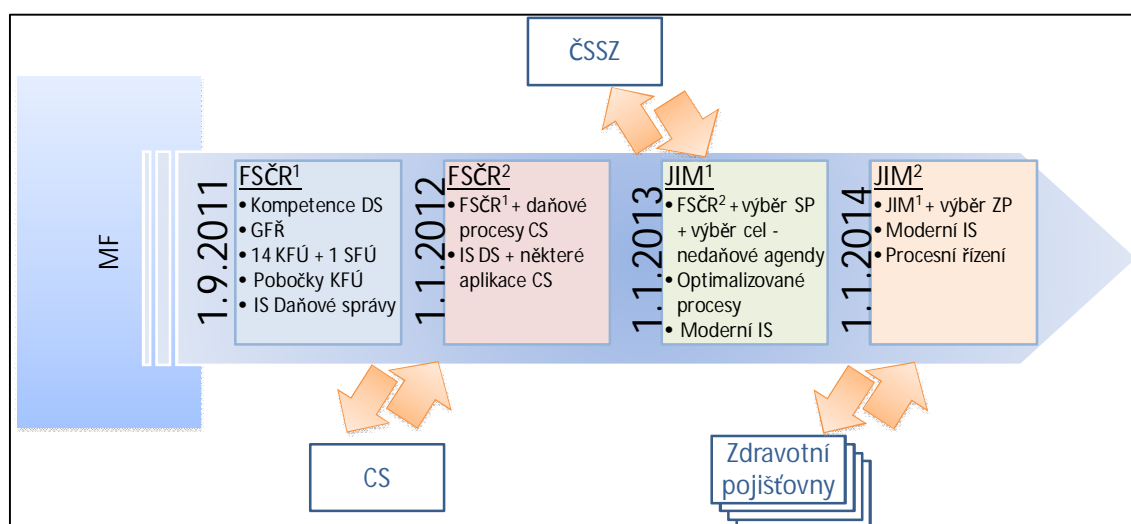
⁶³ Usnesení vlády ČR č. 1462 ze dne 20. 12. 2006. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

zjednodušit a racionalizovat správu daní, cel a příspěvků na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění a zlepšit vnitřní i vnější účinnost a zlepšit efektivnost těchto orgánů v boji proti daňovým únikům.

V roce 2007 vláda schválila⁶⁴ navrhovaný záměr sloučení správy daní, cel a pojistného na veřejnoprávní pojištění a vyslovila souhlas se sloučením orgánů daňové a celní správy pro oblast správy daní a cel. V roce 2008 byl vládou schválen⁶⁵ návrh postupu sloučení správy daní, cel a veřejnoprávního pojistného formou programu „Projekt vytvoření jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů“, který byl v dubnu 2009 podpořen zprávou Světové banky.⁶⁶

31. 3. 2010 schválila Rada Projektu jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů „Koncepti vytvoření jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů (JIM)“, kterou vláda 24. 5. 2010 vzala vláda na vědomí⁶⁷ (viz. schéma č. 3).

Schéma č. 3: Koncepte vytvoření JIM

Zdroj: MF: Koncepte JIM

17. 8. 2010 porada vedení MF schválila zadávací dokumentaci veřejné zakázky „Zpracování Studie proveditelnosti inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů a implementačního plánu JIM“.

V říjnu 2010 byl předložen materiál pro poradu vedení MF „Harmonogram a základní teze Projektu jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů“, který

⁶⁴ Usnesení vlády ČR č. 1033 ze dne 12. 9. 2007. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

⁶⁵ Usnesení vlády ČR č. 1336 ze dne 3. 11. 2008. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

⁶⁶ Zpráva Světové banky č. 47984 – Česká republika, zpráva o vizi a strategii pro integrovanou správu příjmů.

⁶⁷ Usnesení vlády ČR č. 377. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

pozměnil „*Koncepci vytvoření jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů (JIM)*“ tak, že oproti rozpisu jednotlivých kroků uvedených v Koncepci došlo k částečnému posunu, resp. sloučení jednotlivých fází budování JIM. Namísto původně stanoveného termínu 1. září 2011 byl stanoven nový termín 1. ledna 2012. Termín sjednocení výběru pojistného na zdravotní pojištění s výběrem daní byl naopak proti původně stanovenému termínu posunut o rok dříve na 1. ledna 2013 a to spolu s výběrem sociálního pojistného. Naopak termín převodu fiskálních kompetencí celních orgánů na JIM byl nově stanoven až k 1. lednu 2014 namísto původně určeného 1. ledna 2012.⁶⁸

V březnu 2011 byl v souvislosti se zřízením JIM předložen veřejnosti nový koncept daňové reformy České republiky a její paragrafové znění pod názvem „*Návrh zákona o změně zákonů v souvislosti se zřízením jednoho inkasního místa*“. Navrhovanou právní úpravou je sledováno zejména naplnění konceptu jednoho inkasního místa. Podle důvodové zprávy budou dopady navrhované právní úpravy na veřejné rozpočty a státní rozpočet činit cca 7 - 8 mld. Kč.⁶⁹ Tento návrh byl vládou předložen 8. 9. 2011 k projednávání Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Studie proveditelnosti

Podle výsledků „*Studie proveditelnosti*“ zveřejněné v roce 2011 by mělo být vnitřní uspořádání budoucího cílového JIM postaveno na centralizaci a lepší provázanosti agend, centrálním informačním systémem obsahujícím aktuální informace, které umožňují jejich vzájemnou kontrolu nejen pracovníky daňové správy, ale také všech zúčastněných institucí.

Samotná realizace JIM by měla proběhnout v několika časových fázích, přičemž cílového stavu kompletního vytvoření JIM by mělo být dosaženo v roce 2014, jeho zřízení je spojeno s investicemi cca 2,9 mld. Kč. Tyto investice by měly být směřovány zejména do oblasti ICT. Z ekonomického hodnocení vyplývá, že návratnost takto koncipovaného JIM je 8 let. Odhadovaná úspora by měla nastat v oblasti personálních kapacit (v přepočtu by mělo dojít ke snížení 2 847 pracovníků).

⁶⁸ Tento posun byl zdůvodněn nevhodností, resp. nemožností uskutečnění několika poměrně komplikovaných legislativních a realizačních kroků v tak malém časovém prostoru .

⁶⁹ <http://www.hkcr.cz/pomahame-vasemu-podnikani/pripominkovani-legislativy-2/nove-materialy-k-pripominkam-1/nove-materialy-k-pripominkam/121-11-navrh-zakona-o-zmene-zakonu-v-souvislosti-se-zrizenim-jednoho-inkasniho-mista-21-6-2011.aspx>[online]. [cit. 23. 09. 2011].

8 ANALÝZA UDÁLOSTÍ A POSTOJŮ AKTÉRŮ K ÚPRAVÁM V OBLASTI POJISTNÉHO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

8.1 Politicko-ekonomický vývoj v ČR 2007 - 2010

Ve sledovaném období bylo realizování reformy veřejných financí ovlivněno ekonomickou a politickou situací v zemi.

Po volbách do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2006 nastala patová situace díky rovnosti hlasů pravice a levice a neschopnosti stran sestavit většinovou vládu. Po několika měsíčním jednání se nakonec podařilo sestavit středopravicovou vládu ve složení ODS, KDU-ČSL a Strany zelených. Post ministra financí zastával v tomto období Miroslav Kalousek, ministrem práce a sociálních věcí se stal Petr Nečas. Nová vláda ve svém programu nastavila kurs hospodářské politiky, který by se dal charakterizovat jako posun k liberální koncepci (Hodulák, Krpec, 2010, s. 208).

Na konci roku 2008 byla ekonomika naší země ovlivněna nastupující celosvětovou hospodářskou krizí. V lednu roku 2009 vznikla Národní ekonomická rada vlády (NERV). Jejím hlavním posláním byla příprava protikrizových opatření vlády ČR a podpora českého předsednictví EU v první polovině roku 2009.⁷⁰

V únoru 2009 se ministr financí Miroslav Kalousek shodl s poradním orgánem NERV na způsobu řešení negativních dopadů ekonomické krize. Hlavním cílem bylo zmírnění růstu nezaměstnanosti „ulevit podnikatelům, aby mohli zaměstnat i v době krize co nejvíc lidí“⁷¹ a udržení stability veřejných financí. Vypracovaný národní protikrizový plán představoval ucelený soubor opatření, kterým vláda reagovala „na dopady celosvětového hospodářského útlumu na českou ekonomiku.“⁷² Mezi zmíněná opatření patřilo snížení sazeb pojistného a možnost uplatnění slev.

NERV vytvořila závěrečnou zprávu, ve které poměrně příznivě hodnotí zvládnutí dopadů světové hospodářské krize v České republice. Současně ale upozorňuje na existující problémy, které by při prodloužení nebo opakování krize mohly vést k závažným problémům české ekonomiky, jako je např. pomalý růst ekonomiky a životní úroveň, vysoký nárůst zadluženosti nebo ztráta konkurenceschopnosti. Na základě

⁷⁰ Díky jmenování vlády s omezeným politickým mandátem v květnu roku 2009, bylo rozhodnuto o dalším působení NERV a do září roku 2009. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

⁷¹ <http://hn.ihned.cz/c1-34408130-ctyricet-miliard-proti-krizi> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁷² <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan.pdf> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

analýzy stavu ekonomiky a analýzy vybraných problémů (fiskální udržitelnost, korupce, trh práce, veřejné zakázky, financování podnikatelského sektoru, vnější ekonomický rozměr apod.), sestavila rada v závěru zprávy několik návrhů a doporučení na jejich řešení. Zpráva například uvádí, že se „v provozní a investiční efektivnosti rozpočtových výdajů stále více projevuje napětí mezi nastavením úrovně daňového zatížení (složená daňová kvóta v roce 2008 byla 36% HDP, tedy relativně liberální, „anglické“ daně) a rostoucími výdaji mandatorní povahy, jež jsou navázány zejména na proces stárnutí české společnosti („švédské“ sociální transfery).“⁷³ Zároveň také kritizuje, že v období ekonomického růstu v letech 2002 – 2008 nebyly podniknuty kroky ke změnám ve veřejných financích pro zvýšení jejich odolnosti proti nepříznivému vývoji dlouhodobých trendů.⁷⁴

Poté co krize začala viditelně doléhat na ekonomiku, vyvolala opoziční ČSSD v Poslanecké sněmovně hlasování o nedůvěře vládě.⁷⁵ Vládě Mirka Topolánka byla vyslovena nedůvěra, v demisi zůstali na svých postech ministři do 8. května 2009, kdy byla prezidentem jmenována nová vláda, která byla vytvořena na základě dohody tří politických stran – ODS, ČSSD a Strany zelených. Nešlo však o vládu, jejíž vznik byl podmíněn koalici politických stran, jak tomu bylo v předchozích letech, naopak byla složena z nestraničských odborníků pod vedením Jana Fischera. Ministrem financí se stal Eduard Janota a ministrem práce a sociálních věcí Petr Šimerka. Úkolem nové vlády měla být „kvalitní, nestranná a maximálně politicky neutrální správa země.“⁷⁶ Protože šlo o vládu dočasnou s omezeným politickým mandátem, distancovala se od jakýchkoliv politicky sporných a jiným způsobem vyhraněných témat.

Situace vlády však byla znepríjemněna globální ekonomickou krizí, jejímž přičiněním došlo ke zpomalení ekonomiky a poklesu HDP. Tento stav měl za následek pokles příjmů veřejných rozpočtů a ohrožení fiskální rovnováhy. Proto musela vláda přejít k restriktivní fiskální politice a k implementaci tzv. úsporných balíčků.⁷⁷

⁷³ <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/zaverecna-zprava-NERV.pdf> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁷⁴ NERV doporučila, aby se ČR soustředila spíše na snižování zadluženosti než růst HDP.

⁷⁵ 24. března 2009

⁷⁶ <http://www.vlada.cz/> [online]. [cit. 29. 10. 2011].

⁷⁷ Přijatá opatření byla obsažena v zákoně č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010. Mezi změny účinné od roku 2010 patřila změna zákona o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti obsahující ukončení možnosti uplatnění slev na pojištění na sociální zabezpečení, a zvýšení maximálního vyměřovacího základu ze „čtyřicetiosminásobku“ na „sedmdesátidvounásobek“.

Shrnutí

Reformní etapa byla založena především na programovém prohlášení vlády, která se ve svém programu přihlásila k liberální koncepci hospodářské politiky. Po nelehkých vyjednáváních se nakonec Topolánkovi podařilo vytvořit středopravicovou vládu. Na konci roku 2008 byla ekonomika naší země ovlivněna nastupující celosvětovou hospodářskou krizí, proto vláda v lednu 2009 vytvořila zvláštní poradní orgán (NERV), který měl mimo jiné za úkol připravit opatření proti krizi. V rámci reformy veřejných financí a tzv. protikrizového balíčku došlo ke snížení sazeb pojistného a byl zaveden institut slev na pojistném. Poté, co začala ekonomická krize viditelně doléhat na českou ekonomiku, byla Topolánkova vláda nahrazena úřednickou vládou a bezprostřední reakcí na zhoršující se hospodářské výsledky byl pověřen úřednický kabinet Jana Fischera, který se distancoval od jakýchkoliv politicky sporných a jiným způsobem vyhraněných témat.

Na konci roku však došlo ke zpomalení ekonomiky a poklesu HDP. Vývoj ekonomiky ukázal, že protikrizová opatření měla za následek pokles příjmů veřejných rozpočtů a ohrožení fiskální rovnováhy. Proto musela vláda přejít k restriktivní fiskální politice a k implementaci tzv. úsporných balíčků, které zahrnovaly také opatření zasahující do oblasti výběru pojistného na sociální zabezpečení. Došlo k ukončení možnosti uplatnění slev na pojištění na sociální zabezpečení a ke zvýšení maximálního vyměřovacího základu.

8.2 Analýza postojů aktérů

Analýza postojů aktérů je důležitá pro „*pochopení toho, proč a jak byla určitá politika v minulosti implementována, k vymezení různých perspektiv problému, či k odhadnutí proveditelnosti různých alternativ*“ (Veselý, Nekola, 2007, s. 226).

Spektrum aktérů, kteří mají možnost ovlivňovat podobu systému pojistného na sociální zabezpečení, je poměrně široké. Důkladně analyzovat postoje všech aktérů není s ohledem na téma této práce nezbytné. Proto byla podrobná analýza soustředěna pouze na aktéry dominantní. Výběr aktérů byl zvolen tak, aby zohledňoval ty nejvíce zainteresované. Z tohoto důvodu byli vybráni představitelé aktérů, jichž se změny odvodové povinnosti nejvíce dotýkaly. Odbory, které prosazují zájmy zaměstnanců, Svaz průmyslu a obchodu a Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR,

hájící zájmy soukromého sektoru⁷⁸ a v neposlední řadě odborníci, jejichž stanoviska jsou při tvorbě politik velmi důležitá.

Zdrojem informací pro zjištění postojů jednotlivých aktérů byly zprávy, které aktéři ke zkoumané problematice zveřejnili na internetu.

Součástí této kapitoly je také reflexe plánované změny v institucionálním zabezpečení z pohledu veřejnosti. Zdrojem informací byly příspěvky do veřejné diskuze k „Reformě daňového systému“, které mi poskytlo Ministerstvo financí ČR.

8.2.1 Analýza postojů aktérů legislativním změnám v oblasti pojistného na sociální zabezpečení v kontextu reformy veřejných financí

Zaměstnavatelé ve svých prohlášeních v souvislosti s ozdravením veřejných financí požadovali zastavení zadlužování státu bez zvyšování daňové zátěže pro firmy a občany. Dále provedení auditu výdajových položek z hlediska jejich hospodárnosti a účelnosti, změnu struktury státního rozpočtu tak, aby ho bylo možné využít v rámci aktivní prorůstové politiky. Jak uvedl Jaroslav Míl:⁷⁹ „*Podstatné je, aby stát zbytočně neomezoval svými zásahy podnikatelského prostředí a svá rozhodnutí hodnotil z hlediska dopadů na podnikání.*“⁸⁰

Pro zmírnění dopadů krize vypracovala Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR návrh opatření k tlumení dopadů hospodářské krize. V návrzích se mimo jiné hovoří o vytvoření fondu na podporu malých a středních podniků pro čerpání nákladů za 3 měsíce odstupného a 1 měsíc výpovědní lhůty. Umožnit po dobu hospodářské krize odklad plateb na sociální a zdravotní pojištění bez uplatňování úroků z prodlení. Na tyto odložené finanční prostředky „*po obrácení hospodářského vývoje sepsat s příslušnými podniky dlouhodobý splátkový kalendář.*“ Zjednodušit proceduru při žádosti o poskytování náhrady mzdy ve výši 60% průměrného výdělku zaměstnance.⁸¹

Zaměstnavatelé velmi kriticky hodnotili přístup vlády k řešení životně důležitých otázek budoucnosti země. Jaroslav Míl v této souvislosti uvedl, že „*stát svou*

⁷⁸ Jsou silnými aktéry, neboť vytvářejí pracovní místa a HDP. Mají velký zájem na tom, aby byl systém pojistného na sociální zabezpečení efektivní, neboť jsou na něm finančně zainteresovány odvody pojistného na sociální zabezpečení (Slámová, 2012).

⁷⁹ tehdejší prezident Svazu průmyslu a dopravy ČR

⁸⁰ <http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/zamestnatele-podporuji-vladni-navrh-rozpocetu-odmitaji-dalsi-zvysovani-dani>[online]. [cit. 19. 12. 2011].

⁸¹ <http://www.amsp.cz> . [online]. [cit. 23. 09. 2011].

výkonností dlouhodobě zaostává za ekonomickou sférou, což je limitujícím faktorem pro překonání dopadů krize.“ Jaroslav Hanák⁸² k tomu dodává, že problémem je především legislativa a byrokracie (viz příloha č. 8) a upozornil na obtížné „postavení českých firem na tuzemském trhu s tím, že si musí samy poradit v řadě oblastí, kde by politici mohli pomoci.“⁸³

Zaměstnavatelé upozorňovali na potřebu vypracování strategie hospodářské politiky České republiky v blízkém a zejména ve střednědobém horizontu, která by po odeznění globální recese vytvořila podmínky pro růst ekonomiky a kterou na rozdíl od České republiky vytvářela a připravovala řada evropských zemí. Jak uvedl Martin Jahn:⁸⁴ „Zahraniční investoři se nyní rozhodují, do jakých zemí vstoupí po odeznění recese. Česká republika je však pro ně velmi nečitelná. Chybí nám strategické priority a podnikání příliš nepomáhá ani současný právní rámec.“⁸⁵

Pro Svaz průmyslu a dopravy ČR bylo pozitivním signálem, že se vláda rozhodla mimořádnými opatřeními čelit dopadům finanční krize: „Vítáme snížení odvodů na zdravotní a sociální pojištění, tj. zlevnění ceny práce.“⁸⁶

K vládním „úsporným balíčků“, jejichž realizaci si vyžádal zhoršující se stav veřejných financí, se vyjádřil Jaroslav Míl: „Jako zaměstnavatelé jsme ochotni přijmout řešení, která nejsou pro firmy zcela příznivá.“ Současně ale odmítl tlak některých politiků na zvyšování daní, což by podle něj vedlo ke zdražení práce a růstu nezaměstnanosti. Nosným ústupkem zaměstnavatelů je podpora zrušení nové právní úpravy tak, jak je navrženo v rámci „krizového balíčku“ v podobě uplatnění slevy na pojistném v letech 2010 – 2011. Zaměstnavatelé podporují také zvýšení maximálního vyměřovacího základu pro pojistné pro rok 2010 ze 48 násobku na 72 násobek průměrné mzdy. „Balíček je kompromisem, který nemůže vyhovovat všem a který vyžaduje odpovědnost od všech, vlády, zaměstnavatelů, odborů a zejména poslanců parlamentních stran. K tomu, aby balíček prosadila, bude vláda potřebovat velkou

⁸² současný prezident Svazu průmyslu a dopravy ČR

⁸³ <http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/snem-svazu-prumyslu-a-dopravy-cr> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁸⁴ prezident Sdružení automobilového průmyslu a generální ředitel Volkswagen Group v Ruské federaci.

⁸⁵ <http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/sp-cr-k-tripartite-zamestnavatele-pozaduji-ekonomickou-strategii-zeme>[online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁸⁶ <http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/vyjadreni-sp-cr-k-vladnimu-planu-reseni-dopadu-soucasne-krize>[online]. [cit. 20. 02. 2012].

politickou odvalu a podporu všech, komu na udržitelné budoucnosti naší ekonomiky záleží.“⁸⁷

Jaroslav Hanák, prohlásil: „*Zaměstnavatelé s obavami vnímají nárůst nejistoty a nestability podnikatelského prostředí. Ta je způsobena zejména hospodářskou recesí a málo předvídatelným vývojem. Proto je potřeba snížit vliv dalších destabilizačních faktorů. Mezi ně patří hrozba vysokého rozpočtového deficitu. Riziko rozpočtového provizoria a z toho vyplývající negativní důsledky jsou pro nás nepřijatelné. Proto jsme se rozhodli ke krokům, které umožňují dohodu snížit deficit. Považujeme za nutné, aby deficit na rok 2010 byl nejvýše 160 miliard a v tomto úsilí má vláda premiéra Jana Fischera naši podporu.“⁸⁸*

V roce 2009 provedla Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR průzkum⁸⁹ týkající se hodnocení opatření „Janotova úsporného balíčku“. Z odpovědí vyplývá, že možnosti odkladu plateb na sociální a zdravotní pojištění a jeho následného splácení nevyužilo 84% firem. Z tohoto počtu 43% uvedlo, že ho nepovažují za potřebný, 38% uvedlo, že by byl přínos nepatrný a 19% ani o této možnosti nevědělo. Z výsledku šetření lze také vyčíst, že odklad plateb není pro firmy efektivním řešením, v obtížích by pro ně účinnějším opatřením bylo odpuštění uvedených plateb po určité období.

Zajímavé jsou výsledky odpovědí na otázku, jaká opatření na zlepšení hospodářské situace a schodku státního rozpočtu by podniky doporučily. Většina (58% respondentů) uvedla restrukturalizaci státní a veřejné správy s cílem jejího zlevnění a zefektivnění práce a třetina respondentů uvedla potřebu transparentnosti výběrových řízení zejména u velkých zakázek. Podniky ve svých výpovědích také naznačily preferenci dlouhodobého systémového řešení před krátkodobými a mimořádnými opatřeními.⁹⁰

Odbory ve svých prohlášeních poukazyvaly na protichůdnost vládních argumentů. Schválením zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů podle nich vláda deklarovala snížení deficitu státního rozpočtu. V materiálu „*Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s*

⁸⁷ <http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/zamestnatele-podporuji-vladni-navrh-rozpocetu-odmitaji-dalsi-zvyšování-dani>[online]. [cit. 19. 12 2011].

⁸⁸ <http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/zamestnavatele-udelali-vstřicny-krok-k-nizsimu-deficitu-a-pozadují-odpovídající-kompetence-pro-vladu-jana-fischera> [online]. [cit. 20. 02. 2012].

⁸⁹ Průzkumu se zúčastnilo 512 respondentů z oborů průmysl, služby a stavebnictví z celé České republiky. Vzorek oslovených firem byl stanoven dle odborné metodiky ČSÚ.

⁹⁰ http://www.amsp.cz/uploads/soubory/Pruzkum_c.3web.pdf. [online]. [cit. 23. 09. 2011].

eurozónou“, který byl 19. 11. 2007 poslán do připomínkového řízení, ministerstvo ale konstatuje, že: „*Návrh státního rozpočtu na rok 2008 a střednědobého rozpočtového výhledu na roky 2009 - 2010 postavený na schváleném zákoně o stabilizaci veřejných rozpočtů nevytváří podmínky pro udržitelné snižování deficitu vládního sektoru a pro zabezpečení dlouhodobého zdraví veřejných rozpočtů.*“ Z tohoto podle odborářů vychází najevo, že přes řadu politických slibů nebylo cílem přijetí zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů snížit deficit veřejných financí.⁹¹

Odborová předání považují uskutečňovanou reformu veřejných financí za nesystémovou. Reforma se podle jejich názoru vůbec (až na snižování daní) nezabývá příjmovou stranou veřejných rozpočtů a opatřeními ke zlepšení výběru daní. Reformní návrhy jsou podle ČMKOS zaměřeny na výrazné snížení daní u nejvyšších příjmových a majetkových skupin obyvatelstva a firem. Skutečnou podstatou reformy je podle jejich prohlášení „*výrazná podpora příjmově nejsilnějších vrstev české společnosti na úkor těch slabších a nejslabších.*“ Podle odborů je chybou vládních opatření to, že při naplňování cíle ozdravení veřejných financí dochází k neopodstatněnému snižování přímého zdanění. Celková míra zdanění v ČR, vyjádřená tzv. harmonizovanou složenou daňovou kvótou je výrazně pod průměrem EU 25. „*Kdyby se daňová kvóta pohybovala v ČR na průměru zemí EU, měla by ČR – vzhledem k výrazně efektivněji fungujícímu systému sociální ochrany (podle hodnocení OECD) – v letošním roce veřejné finance v přebytku přes 50 mld. Kč (téměř 2% HDP).*“ Podle ČMKOS dojde v důsledku neuváženě snižované daňové kvóty k nastartování procesů skrývajících riziko, „*že v konečném důsledku dojde k dekapitalizaci sociálního státu, kdy na jeho objektivně dané výdaje nebudou dostatečně vysoké zdroje.*“⁹²

Z vypracované analýzy ČMKOS lze vyčíst obavy, že připravované snižování sociálního pojištění bude znamenat, že se veřejné rozpočty zbaví samovolně a dobrovolně budoucích příjmů. „*Tyto scházející příjmy tak nejenže nebudou moci sloužit ke konsolidaci veřejných financí, ale o to víc se bude muset průběžně škrtnat na výdajové straně. Reforma tedy - z tohoto pohledu - bude na výdajové straně z velké části paradoxně „bojovat“ proti důsledkům opatření, které na příjmové straně veřejných rozpočtů sama přinesla.*“ Bezhlavé škrtnání podle odborů zastaví i náznak případného oživení ekonomiky a tím i naději na dodatečné příjmy veřejných rozpočtů (Fassman, 2011, s. 4).

⁹¹ <http://cmkos.webmagazine.cz/uvodni-strana/aktuality/480-3> [online]. [cit. 13. 02. 2012].

⁹² <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy> [online] [cit. 23. 9. 2011].

Opatření přijatá v rámci národního protikrizového plánu odbory kritizovaly mimo jiné také pro jejich plošnost. Argumentovaly tím, že stejně „pomáhá“ firmám a institucím, které pomoc vůbec nepotřebují (banky, státní orgány apod.), životaschopným firmám, které se dostaly do vážných problémů, i firmám, kterým již objektivně není pomoci. Zavedení systému podle nich „rozdává každému trošku - těm, co pomoc nepotřebují příliš mnoho a těm, co jsou na ní životně závislí, téměř nic.“⁹³

Ve svých návrzích odboráři stejně jako zaměstnavatelé navrhovali vytvoření fondu, který by byl schopen pomáhat jednotlivým životaschopným firmám konkrétní a masivní pomocí. Varovali před tím, že navržená opatření, „která měla podle vlády ochránit 50 až 70 tis. hlavně nízkopříjmových pracovních míst před propouštěním se mine svým účinkem. Tím, že jde o plošné opatření, budou impulsy do finanční situace firem vyplývající z tohoto mechanismu ve skutečnosti velmi slabé. Opatřením se odčerpají ze systému sociálního pojištění miliardy Kč, čímž dojde k nabourání systému sociálního pojištění.“ Apelovali na vytvoření fondu na mzdové vyrovnání pro zaměstnance, kteří nemohou pracovat na plný úvazek v důsledku krize.⁹⁴

Shrnutí

Stanoviska odborů vyjadřují roli ochránce zájmů zaměstnanců, představy Svazu průmyslu a dopravy ČR vycházejí zase z pozice představitele zaměstnavatelů.

Zástupci zaměstnavatelů apelovali na zlepšování podmínek podnikatelského prostředí a mimo jiné i na snížení povinných odvodů na sociální a zdravotní pojištění. S tímto přístupem odbory vyjadřovaly nesouhlas, odmítaly plošné snižování daní nebo sociálního pojistného. Oba aktéři (zaměstnavatelé, ČMKOS) se shodli na potřebě dlouhodobého systémového řešení ozdravení veřejných financí před krátkodobými a mimořádnými opatřeními.

Počáteční příznivý vývoj ekonomiky byl utlumen nastupující celosvětovou hospodářskou krizí. Vláda za pomoci NERVu vypracovala Národní protikrizový plán, který měl zmírnit nežádoucí dopady hospodářské krize. V oblasti pojistného na sociální zabezpečení došlo ke snížení sazeb pojistného a k zavedení institutu slev na pojistném.

⁹³ <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy/1387-3/ekonomicka-krize-pohled-odboru-ii> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

⁹⁴ „aby lidé, kteří budou pracovat jen část pracovního týdne, dostávali mzdové vyrovnání z prostředků státu.“ Dostupné z: <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy/1387-3/ekonomicka-krize-pohled-odboru-ii> [online]. [cit. 23. 09. 2011].

Zatímco ČMKOS apelovala na to, že snížením sazeb pojistného dojde ke snížení příjmů, a tím k ohrožení stability veřejných financí, zaměstnavatelé tato opatření uvítali.

Za překvapivý výsledek lze označit skutečnost, že ačkoliv v návrhu protikrizových opatření zaměstnavatelé uvedli možnost odkladu plateb sociálního pojištění a jeho následné splácení, z výzkumného šetření vyplynulo, že většina dotázaných podnikatelů tuto možnost nakonec nevyužila, neboť tento odklad zaměstnavatelé nepovažovali za efektivní řešení. Účinnějším opatřením by podle nich bylo odpuštění uvedených plateb po určité období.

Politická nestabilita způsobila pád tehdejší vlády. Byla sestavena prozatímní „úřednická“ vláda, která vzhledem k dopadům světové krize, která měla za následek zhoršený vývoj ekonomiky, musela přejít k restriktivní fiskální politice. Opatření, která byla obsažena v „Janotově úsporném balíčku“, dostala nakonec podporu jak zaměstnavatelů, tak i ČMKOS.

8.2.2 Analýza postojů aktérů ke změně institucionálního uspořádání

Světová banka ve své zprávě z roku 2008 sloučení výběru podporuje, neboť jak zdůrazňuje *„konsolidace výběru hlavních státních příjmů v jednom specializovaném a profesionálním úřadě na výběr daní a poplatků je stále více pokládána za logickou stránku strategických fiskálních reforem v mnoha zemích.“* Zároveň poukazuje na to, že navrhované sloučení by nemělo být samostatnou akcí. Jeho struktura a provedení by měly být pečlivě připraveny tak, aby vedly k modernizaci správy příjmů. Světová banka ve své zprávě také poukazuje na enormní rizika spojená s realizací návrhu. Zdůrazňuje, že rizika promítnutá do státních příjmů a sociálního zabezpečení se dotýkají základních „životně důležitých“ funkcí státu, což dokládá tím, že *„se nesmí stát, že by se něco nepodařilo.“* (Khwaja, M., Kunicová, J., Ferreira, C., Coleman, E., 2008, s. 41).

Prof. Dr. Franz Ruland⁹⁵ kritizuje zprávu Světové banky, upozorňuje na to, že tato zpráva neuvádí žádné dostačující důvody, kvůli nimž by Česko mělo svůj dosavadní systém měnit. Podle jeho názoru je zpráva jako základ pro politická rozhodování nedostatečná. *„Neposkytuje rady, chce „prodat“ systém, pro který Světová banka horuje ze svého amerického pohledu. Evropa by se měla přizpůsobit americkému*

⁹⁵ Prof. Dr. Franz Ruland je hostujícím profesorem na univerzitě Johanna Wolfganga Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem. V letech 1984–2005 byl členem vedení Svazu německých nositelů důchodového pojištění (VDR), (tehdejšího) špičkového svazu německého zákonného důchodového pojištění (dnes: Svazu důchodového pojištění, Deutsche Rentenversicherung, Bund), v letech 1992-2005 jednatel tohoto svazu.

systemu.“ Podle něj předložený návrh nerespektuje tradice a zvláštnosti země. Poukazuje také na spornost Světovou bankou zmiňovaných přínosů v efektivitě. Stejně jako Světová banka Ruland zastává názor, že je třeba zlepšit dnešní kontrolní systém, podle něj to ale lze *„realizovat i bez navrhované radikální změny až do podoby integrované správy příjmů.*“ Navrhuje vytvořit propojení mezi sociální a daňovou, resp. celní správou, *„které umožní účinně bojovat proti pojistným a daňovým podvodům a potírat práci na černo.*“ Apeluje na to, že realizace nové spolupráce je spojená *„s podstatně menšími riziky než – samotnou Světovou bankou nazvaný – „herkulovský úkol“ nové organizace správy příjmů.*“ Jak dodává: *„Sama Světová banka nevyklučuje, že to možná bude příliš obtížné. Neponese však žádné riziko, bude – stejně jako tomu bylo v případě jí propagovaného chilského modelu – hodně daleko a stejně jako tehdy přesune odpovědnost na zadávající český odpovědný subjekt. Odpovědný subjekt měl – jak se tehdy prohlašovalo – příliš málo zkušeností a Světová banka předložila přece jen pouhý návrh“* (Ruland, 2008).

V roce 2008 publikoval Igor Tomeš v časopise Fórum sociální politiky článek pod názvem „Jednotný výběr příspěvků na zdravotní a sociální pojištění a daně z příjmů obyvatelstva“. Popisuje v něm zkušenosti s výběrem pojistného 12 evropských států. Konstatuje, že v Evropě přibývá stále více států, které výběr všech mandatorních příspěvků svěřují specializovaným finančním správám nebo daňovým úřadům. Podle něj tam *„kde výběr příspěvku spravují finanční správy či daňové úřady, zpravidla postupují podle daňových předpisů, což zjednodušuje legislativu a sjednocuje a zjednodušuje procesní pravidla. Zjednodušuje se i evidence dlužných příspěvků a administrativa, a to jak pro státní orgány, tak i pro zaměstnavatele, kteří nemusí jednat se třemi i více veřejnoprávními inspekcemi.*“ Kromě praktických argumentů pokazuje na skutečnost, že příspěvky na sociální zabezpečení jsou, na rozdíl od národního pojištění,⁹⁶ kdy byly příjmem fondu národního pojištění, příjmem státního rozpočtu. A protože pokusy o vybudování samostatného veřejnoprávního fondu typu Sociální pojišťovny s vlastními příjmy a výdaji ztroskotaly, není racionální systémový důvod pro oddělené vybírání povinných příspěvků. Zároveň však upozorňuje, že *„sjednocení výběru daní a příspěvků není jednoduchý proces. Je nutno vyřešit mnoho technických a právních problémů, které zpravidla vznikají v důsledku toho, že systémy jsou velmi různorodé a musí se nejprve harmonizovat“* (Tomeš, 1/2008, s. 2 - 5).

⁹⁶ Systém byl zaveden v roce 1948 a s konečnou platností byl zrušen v roce 1956.

Na velká rizika přechodu k integrovanému systému upozorňuje také studie, kterou zpracovával VÚSP v roce 2008. K jeho povedení je nutná politická shoda napříč celým spektrem, protože se jedná o výraznou reformní změnu, jejíž efekty se projeví v delším období. Studie také varuje před možným nebezpečím dalšího rozšiřování státní správy (Vlach, 2008, s. 19).

Ve stanoviscích odborníků z řad opozice zaznívá obava, že zřízení jednotného inkasního místa může narušit výběr daní v Česku. Jako argument uvádí, že dojde k převedení výběru sociálního pojištění, u něhož je úspěšnost výběru téměř stoprocentní, na instituci, která vykazuje nižší úspěšnost ve výběru daní.⁹⁷ Odborníci z Komory daňových poradců považují ale tento argument za chybný. Podle Nekováře:⁹⁸ „Rozhodně kvůli tomu nehrozí nějaký výpadek ve výběru daní. Sociální pojištění je na výběr jednoduché. Stejně jako všechny ostatní odvody a daně, které platí firma za zaměstnance.“ Zároveň ale dodává: „Složitější je výběr třeba od OSVČ či z jiných druhů příjmů.“⁹⁹

V roce 2011 vydala Světová banka zprávu, ve které hodnotí plánovanou integraci příjmů. Poukazuje v ní na nutnost modernizace daňové správy „*integrace inkasa příspěvků na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění bez modernizace daňové správy představuje riziko neúspěchu.*“ Studie dále upozorňuje na to, že „*modernizace a integrace by neměly být rychlé či nečisté*“ a za klíčové považuje řádné uspořádání a načasování všech procesů. Ve zprávě je také zdůrazněna potřeba silného politického konsensu pro podporu plánované implementace, která „*vyžaduje zajištění dostatečných rozpočtových zdrojů.*“¹⁰⁰

Zaměstnavatelé v zásadě záměr zřídit jednotné inkasní místo podporují. Zároveň ale požadují, aby byl tento krok vyhodnocen z hlediska nákladů státní správy, finanční a administrativní náročnosti pro podnikatelskou sféru. Za slabou stránku návrhu považují legislativní neprovázanosti navrhovaných změn s ostatními právními normami a to existujícími i připravovanými.¹⁰¹

Podle vyjádření Jaroslava Hanáka: „*Na první pohled to vypadá dobře. Po jednom místě pro komunikaci s úřady a pro placení daní a odvodů voláme už dlouho.*“

⁹⁷ <http://www.cssd.cz/> [online]. [cit. 13. 02. 2012].

⁹⁸ prezident Komory daňových poradců

⁹⁹ <http://www.spcr.cz/psali-o-nas-monitoring-tisku/vyber-z-monitoringu-medii-29-8-2011> [online]. [cit. 13. 02. 2012].

¹⁰⁰ Implementace moderního, jednotného inkasního místa (JIM): Zhodnocení studie proveditelnosti

¹⁰¹ <http://www.spcr.cz/dane-a-jejich-sprava/navrh-zakona-o-zmene-zakonu-souvisejicich-s-jim> [online]. [cit. 13. 02. 2012].

Ulehčí nám to administrativu.“ K tomu ale dodává: „Pro posouzení celého projektu je třeba znát i náklady a přínosy, které jeho spuštění vyvolá. Chceme vědět, jestli to bude stát skutečně těch sedm miliard korun, o kterých se hovoří ve studii proveditelnosti, a jestli stát skutečně ušetří avizovaných 2 500 pracovních míst.“¹⁰²

Z výsledku průzkumu Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR k daňové reformě - potažmo k zavedení jednotného inkasního místa (JIM)¹⁰³ vyplývá, že zavedení jednotného inkasního místa (JIM) vítají tři čtvrtiny firem. Za nejužitečnější změny respondenti průzkumu uvedli vznik jednoho společného formuláře pro platbu daní a pojistného, sjednocení procesních institutů a pravidel a možnost elektronických podání bez nutnosti elektronického podpisu. Podle zjištění však čtvrtina firem „zůstává k zavedení JIM skeptická - přetrvávají obavy, že k faktickému snížení administrativy nedojde.“¹⁰⁴

Podle zástupců odborů je modernizace daňové správy klíčová, nesouhlasí ale s tím, aby výběr a správu pojistného na sociální zabezpečení a na veřejné zdravotní pojištění zajišťovalo jedno inkasní místo. Požadují, aby výběr pojistného na sociální zabezpečení nadále zůstal v gesci České správy sociálního pojištění a výběr pojistného na veřejné zdravotní pojištění v gesci zdravotních pojišťoven. Odboráři odmítají tuto zásadní změnu v systému také s ohledem na současnou ekonomickou situaci. „Předložený záměr je postaven na záměru dalšího poklesu daňových příjmů veřejných rozpočtů. Úhrnný dopad navrhovaných změn v letech 2013 - 2014 odhaduje předkladatel na zhruba minus 7 - 8 miliard Kč. S takovýmto pojetím ČMKOS zásadně nesouhlasí. Vzhledem k výše uvedeným důvodům je ČMKOS přesvědčena, že celkový dopad do veřejných rozpočtů nebude avizovaných minus 7 - 8 mld. Kč, ale přesáhne částku 20 mld. Kč ročně.“ Odboráři ve svém stanovisku uvádí: „Veřejnosti, zejména podnikatelské, bylo a je (viz též předkládací zpráva) manipulativně zdůrazňováno, že se jedná o obrovské zjednodušení komunikace daňových subjektů s příslušnými orgány veřejné moci. Jenže v tomto případě tím hlavním cílem není zjednodušení komunikace daňových subjektů, ale především jde o zásadní změnu systému sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění.“ Odbory dále považují za nezodpovědné, že gestorem správy pojistného na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění má být „ministerstvo

¹⁰² <http://www.spcr.cz/psali-o-nas-monitoring-tisku/vyber-z-monitoringu-medii-9-11-2011>[online]. [cit. 09. 11. 2011].

¹⁰³ Dotazování probíhalo ve dnech 14.9. - 22.9.2011, v průzkumu se vyjádřilo 547 majitelů či jednatelů malých a středních firem z celé České republiky

¹⁰⁴ <http://www.amsp.cz/12-pruzkum-amp-cr-nazory-podnikatelu-na-danovou-reformu> [online]. [cit. 13. 02. 2012].

financí, přičemž kompetence k jednotlivým pojištěním se podle předkladatele měnit nebudou a zůstanou na ministerstvu práce a sociálních věcí a ministerstvu zdravotnictví. Je absurdní a obecně krajně neodpovědné a to i vůči občanům klientům, aby dotčená ministerstva měla odpovědnost za zajištění výplaty důchodů a nemocenských dávek (vždy ve striktně stanoveném termínu a příslušné výši, neboť se jedná v obou případech o jediný zdroj příjmu) v případě ministerstva práce a sociálních věcí a zajištění finančního krytí zdravotní péče v případě ministerstva zdravotnictví (a zdravotních pojišťoven), aniž by k tomu měla všechny potřebné nástroje (výběr pojistného, jeho kontrola, registr pojištěnců, rozdělování vybrané úhrady a další).“¹⁰⁵

Shrnutí

Celkově výše uvedené postoje jednotlivých aktérů naznačují, že plánovaná integrace širokou podporu nemá. Většina sice považuje modernizaci daňové správy za nezbytnou, liší se však v názorech na její provedení. Zatímco vláda a Světová banka celkovou integraci příjmů schvalují, odbory ji odmítají. Navržená opatření, uskutečněná za současných ekonomických podmínek podle nich budou mít negativní dopady na stav veřejných financí.

Zaměstnavatelé záměr zřídit jednotné inkasní místo v zásadě podporují. Požadují ale „*aby byl tento krok vyhodnocen z hlediska nákladů státní správy, finanční a administrativní náročnosti pro podnikatelskou sféru.*“¹⁰⁶

Také stanoviska aktérů z řad nezávislých odborníků k plánované integraci nevyznívají jednohlasně. V jejich stanoviscích se objevuje obava z enormních a nekalkulovaných rizik pro stát a sociální pojištění.

Závěrem je třeba poznamenat, že všichni uvedení aktéři jsou ve skutečnosti jen těmi nejvýznamnějšími stranami zúčastněnými v celém procesu. Dalšími aktéry jsou instituce, které doposud výběr provádějí a jejichž především technické připomínky by měly být v celém procesu zohledněny od samého počátku, bohužel jejich stanoviska se mi nepodařilo získat.

¹⁰⁵ <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy>>.[online] [cit. 23. 9. 2011].

¹⁰⁶ <http://www.spcr.cz> [online]. [cit. 13. 02. 2012].

8.2.2.1 Reflexe změny v institucionálním zabezpečení pohledem veřejnosti

Postoj veřejnosti ke změně v institucionálním zabezpečení byl zjišťován prostřednictvím analýzy veřejné diskuze k „Reformě daňového systému ČR“, kterou MF vyhlásilo v roce 2008. Této diskuzi se zúčastnilo celkem 59 diskutujících, z nichž někteří se také vyjádřili ke změně v institucionálním zabezpečení systému.

V příspěvcích pro sloučení výběru se objevil argument týkající se racionality: *„Samotná myšlenka výběru daně, sociálního i nemocenského pojištění na jednom místě je racionální a je hodna realizace.“* Diskutující vnímají změnu jako zjednodušení celého systému: *„Výrazně by usnadnilo podnikatelům, kdyby se daně, nemocenské, pojištění, sociální pojištění odváděly do jednoho místa a tam rozdělovaly procenticky, tak jak to musí dělat v každém měsíci podnikatel, když posílá odvody z mezd.“ ... „Velmi podporuji, aby se hradila daň z příjmu společně s platbami sociálního i zdravotního pojištění. Všechny tři platby na jednom místě prostřednictvím jednoho tiskopisu, kde by byl uveden jeden (a jednou) daňový základ příslušného roku. Zde vidím velké ulehčení práce pro nás a také úspory pro stát.“*

V příspěvcích se objevil také požadavek, aby nastavení systému vycházelo z propracované koncepce: *„Základní otázka není, zda zjednodušovat, ale jaké by měly být základní cíle daňového systému. Je velmi chvályhodné, že se budou všechny daně vybírat na jednom místě, ale je vhodné jít i dál a vytvořit takový systém příjmových daní, který bude mít velký počet nastavitelných parametrů, které pravicová vláda nastaví nějak a až tu bude levicová vláda, tak je nastaví zase jinak. Ale koncepce bude stále stejná...“* a příspěvek týkající se náročnosti, kterou změna v institucionálním zabezpečení představuje: *„Obecné záměry tak, jak jsou předkládány veřejnosti, mají naši podporu. Promítnutí těchto základních cílů do konkrétní podoby legislativy s cílem jejího zjednodušení a zpřehlednění považujeme za velmi náročný úkol.“* V diskuzi se také objevila pochybnost prosazení změny institucionálního uspořádání z důvodů nemožnosti dosažení politického konsenzu: *„Tento systém by měl být paradoxně akceptovatelným pro všechny politické strany a právě proto se asi vůbec nemůže přijmout.“*

V diskuzi zaznělo i vyjádření spokojenosti s dosavadním systémem a s požadavkem na jeho důraznější kontrolu: *„Stávající daňový systém mi maximálně vyhovuje, jako OSVČ vyplním jednou za kvartál příznání k DPH, jednou za rok k dani z příjmů, přehled zdravotního a sociálního pojištění a daň z nemovitosti jen zaplatím.“*

Není třeba vymýšlet nic nového. Přimlouvám se za důraznější kontroly účetnictví u firem, které „daňově optimalizují“...“.

Argumentem pro zachování dosavadního systému je pro diskutující přehlednost systému a obava z případné nepřehlednosti systému nového: *„Dříve existovala daň ze mzdy, ve které byly obsaženy položky daní i pojištění. Po rozdělení této daně na daň z příjmu, pojistné na zdravotní pojištění a pojistné na sociální pojištění jsme udělali krok dopředu. Myslím si, že oddělené vybírání daní a pojistného je přehlednější. Stávající systém výběru pojištění na účet OSSZ dává jasné částky. Nesouhlasím se spojením výběru daní a pojištění na jedno místo, jeden účet. Pojištění je sice skrytá daň, ale není to daň z příjmu.“ ...„Já nejsem zastáncem sloučení všech plateb z různých titulů do jedné jediné částky. Nyní vím, kolik platím na zdravotním pojištění - stát ví, kolik peněz vybral na zdravotním pojištění a také je známo, kolik jsou výdaje do zdravotnictví. Ale důležité je to, že příjmy a výdaje jsou v nynějším systému vzájemně porovnatelné! V budoucnosti by se mohlo stát to, že by se v případě, že by se nedostávalo například na výdajích do zdravotnictví, tyto peníze zaplatily z celého budgetu a následně by došlo k navýšení „celkové daňové sazby“ bez ohledu na to, že došlo k disproporcii příjmů a výdajů pouze v jedné z jeho částí (zdravotnictví, zdravotní pojištění)! A tak by se to opakovalo stále a stále dokola, což by ve svém důsledku vedlo jen a pouze ke zvyšování zdanění bez validní analýzy důvodů, proč ke zvyšování zdanění dochází, protože tato analýza by byla téměř nemožná! Z mého pohledu vidím vaše snahy v této oblasti pouze jako populistické gesto s možností nekontrolovatelného zvyšování daní v budoucnosti.“*

V diskuzi se také objevil požadavek na respektování svébytného charakteru zdravotního a sociálního pojištění s odvoláváním se na historickou tradici: *„Zdravotní a sociální pojištění je stavěno na roveň daňovému systému. Přitom jde o dva různé systémy, které podléhají také různým režimům správy. Zdravotní a sociální pojištění historicky vznikly a vyvíjely se jako dva veřejnoprávní systémy, na jejichž řízení se kromě státu mohou a mají podílet i reprezentanti zaměstnavatelů, zaměstnanců, případně profesních skupin a občanů. Daňový systém je plně v kompetenci státu a jeho orgánů. Návrh reformy daňového systému směřuje k „zestátnění“ systémů zdravotního a sociálního pojištění. Obsahuje i explicitní návrh na úplné zrušení systému sociálního pojištění a o jeho nahrazení dvěma sazbami daně z příjmů.“ ...„Tak jako před sto lety, jedině sociální pojištění zaručí příjemci plnou občanskou důstojnost dávkou „ze zákona“, v rámci zákonem zajištěných nároků. Bylo by omylem podceňovat tuto*

skutečnost, poněvadž velká řada konfliktů ve společnosti začíná uražením či pošlapáním lidské důstojnosti. Zachování sociálního smíru tedy závisí - vedle aktivní politiky sociální spravedlnosti a demokratického způsobu řízení - do velké míry také na účtě k jednotlivci a respektování jeho důstojnosti.“

V argumentech proti se objevuje také pochybnost o tom, zda se jedná o ekonomicky výhodné řešení: *„Navržená podoba integrace daňové a celní správy a sloučení výběru pojistného nepovede k podstatnému zvýšení efektivity výkonu daňové a celní správy a k vyšší efektivity výběru pojistného, ale naopak přispěje výraznou měrou k destabilizaci daňové a celní správy a následně i ke snížení výnosů daní a cel a k dalším negativním ekonomickým dopadům.“* ... „Sám předkladatel návrhu při vyčíslení dopadů omezení míst výběru daní a pojistného přiznává, že nelze jednoznačně říci, zda je jedno výběrní místo levnější a výhodnější z pohledu státní správy.“ A obavy z možné destabilizace systému: *„Přetrvávají v tomto ohledu vážné obavy z možné destabilizace systémů, kterou by změna výběru daní, cel a pojistného a na ni navazující riziko poklesu inkasa těchto příjmů veřejných rozpočtů mohla vyvolat. V oblasti sociálního pojištění jsou nároky odvozovány od dosaženého příjmu, nelze proto provádět plnění (výplata důchodů, dávek nemocenského pojištění atd.), aniž by byly dostupné kvalitní informace o zaplaceném pojištění, resp. vyměřovacích základech pojištěnců za uplynulé období, či dokonce za desítky let zpátky.“*

Zaznívá zde také pochybnost nad smyslem plánované změny systému: *„Nelze jednoznačně říci, zda je jedno výběrní místo levnější a výhodnější z pohledu státní správy. Vstupní náklady se mají pohybovat v řádu několika miliard Kč, jeho údržba si vyžádá stovky milionů Kč ročně a i přesto bude nutné zachovat samostatné informační systémy jak v oblasti sociálního pojištění (pro účely vyplácení nemocenských dávek, důchodů atd.), tak i oblasti zdravotního pojištění, které i dnes spolu komunikují. Čímž se zcela vytrácí základní smysl sloučení výběru daní a veřejnoprávního pojistného.“*

Z diskuze lze také vyčíst obavy ze zrušení systému pojistného: *„Návrh reformy daňového systému směřuje k „zestátnění“ systémů zdravotního a sociálního pojištění. Obsahuje i explicitní návrh na úplné zrušení systému sociálního pojištění...“*

V příspěvku zazněl také argument proti přílišné centralizaci: *„Institucionální reforma - jeví se pouze jako snaha o „změnu“ bez důkladného rozboru nákladů a přínosů hlavně pro občany a firmy. Návrat k využití již dříve zrušených okresů jde proti pohybu v jiných oblastech státní správy (policie ČR, justice, katastrální úřady) a způsobuje další nejistotu plátců daní, na které bude přeneseno podstatně vyšší finanční*

a časové zatížení (nesamostatné pobočky úřadů budou jistě brzo zrušeny pro svoji nefunkčnost) v komunikaci s úřady. Celá koncepce sice snad usnadní řízení státní správy z centra, ale ani centralizace do příliš velkého centra nemusí být přínosem (teorie řízení) a přenesení dopadů na plátce daní jen volá po důkladnějším posouzení. Státní správa má občanům sloužit a brát ohled i na ně.“

Shrnutí

Z výše uvedeného přehledu hlavních argumentů z veřejné diskuze lze vyčíst, že ani ze strany veřejnosti neexistuje pro změnu institucionálního zabezpečení výběru široká podpora.

Zatímco někteří změnu institucionálního zabezpečení vítají, neboť ji vnímají jako racionální řešení, které přispěje ke zjednodušení a ulehčení jejich práce, na druhé straně spektra stojí názory, vyjadřující spokojenost s dosavadním systémem.

V příspěvcích se objevují, a to ve větší míře, argumenty proti institucionální změně systému. Diskutující poukazují na nerespektování svébytného charakteru zdravotního a sociálního pojištění a na to, že doposud nebyla provedena seriózní analýza efektivity stávajícího systému a na hrozící riziko destabilizace systému, které by mohl pokles inkasa příjmů veřejných rozpočtů vyvolat. Z diskuze lze vyčíst také pochybnost o ekonomické výhodnosti řešení a o celkovém smyslu této změny systému. Většina příspěvků upozorňuje na náročnost tohoto úkolu, pro jehož splnění je zapotřebí propracovaná koncepce, ale také politický konsenzus, o čemž diskutující vyjadřují své pochybnosti.

9 ANALÝZA VÝBĚRU POJISTNÉHO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ 2007 - 2010

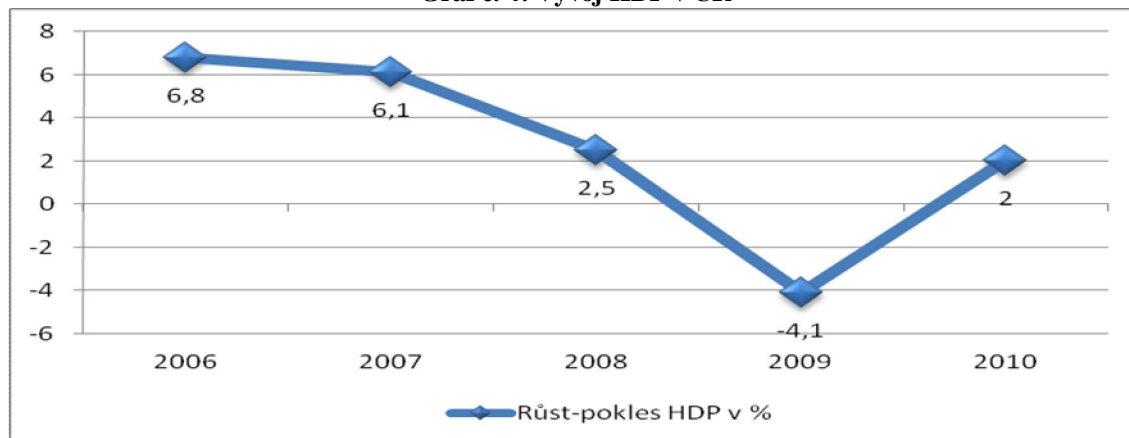
9.1 Hodnocení základních ukazatelů ovlivňujících výběr pojistného na sociální zabezpečení

System pojistného na sociální zabezpečení ovlivňuje především demografický vývoj,¹⁰⁷ vývoj v ekonomice (vývoj mezd, vývoj hrubého domácího produktu) a vývoj v oblasti zaměstnanosti (vztah nezaměstnanosti, ekonomické aktivity).

Ekonomický vývoj

Klíčovým ukazatelem vývoje ekonomiky je HDP. Ve sledovaném období došlo k propadu růstu HDP. Graf č. 4 znázorňuje rozdíl mezi léty 2006 - 2010. V roce 2007 rostl HDP ještě poměrně rychlým tempem o 6,1%. Ekonomické zpomalení se projevuje hned následující rok, kdy hospodářství stále stoupá, nicméně již jen o 2,5%. V roce 2009 se v Evropě objevila hospodářská recese a HDP se v ČR propadl až na -4,1%. Rok 2010 znamenal růst o 2%. Propady HDP se objevily v tomto období bez výjimky u všech zemí EU, což dokládá příloha č. 9.

Graf č. 4: Vývoj HDP v ČR

Zdroj: CESifo 2010

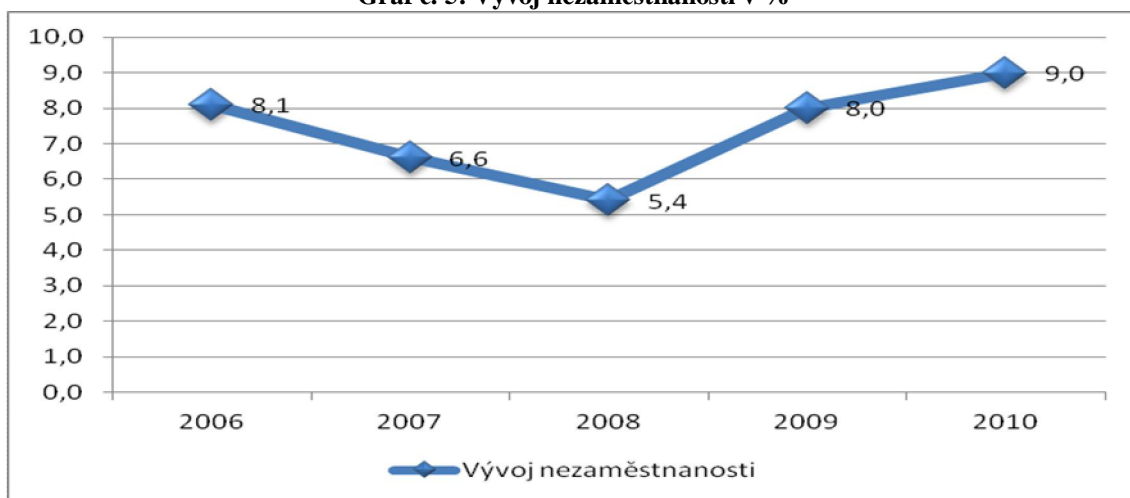
Vývoj nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti, díky příznivému ekonomickému růstu do roku 2008 klesala. V roce 2008 dosahovala pouhých 5,4%. Tento příznivý vývoj byl však přerušena ekonomickou krizí, která ČR zasáhla v roce 2009 a která znamenala postupný nárůst

¹⁰⁷ Vzhledem k tomu, že je předmětem analýzy krátké období (2007-2010), není nutné podrobně analyzovat demografický vývoj. Stručné informace o demografickém vývoji jsou uvedeny v příloze č. 11.

nezaměstnanosti na 8% v roce 2009 a v roce 2010 na 9%. Průběh míry nezaměstnanosti je ilustrován grafem č. 5.

Graf č. 5: Vývoj nezaměstnanosti v %

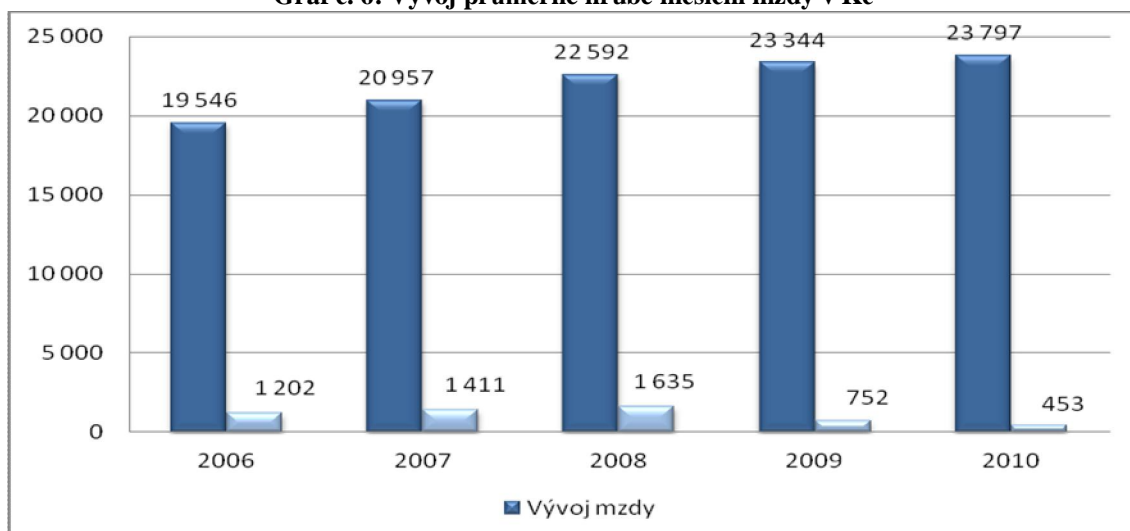

Zdroj: ČSÚ

Vývoj a výše průměrné mzdy

Velice důležitým faktorem pro výši inkasované částky je ekonomická síla poplatníků, zde hraje významnou úlohu výše mezd, resp. vyměřovacích základů. Jak dokládá následující graf č. 6 i přes problémy způsobené ekonomickou krizí měla výše průměrné mzdy vzestupnou tendenci, vzestup mzdy se však v roce 2009 a v roce 2010 oproti letům 2006 - 2008 zmírnil.

Graf č. 6: Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy v Kč

Zdroj: ČSÚ

9.2 Ukazatele sociálního pojištění

Součástí této kapitoly je analýza počtu poplatníků a celkové úspěšnosti výběru pojistného. Abych mohla porovnat vývoj výběru pojistného v letech 2007 - 2010, budu také rozkrývat data z roku 2006, která budu pro svoji práci považovat za výchozí.

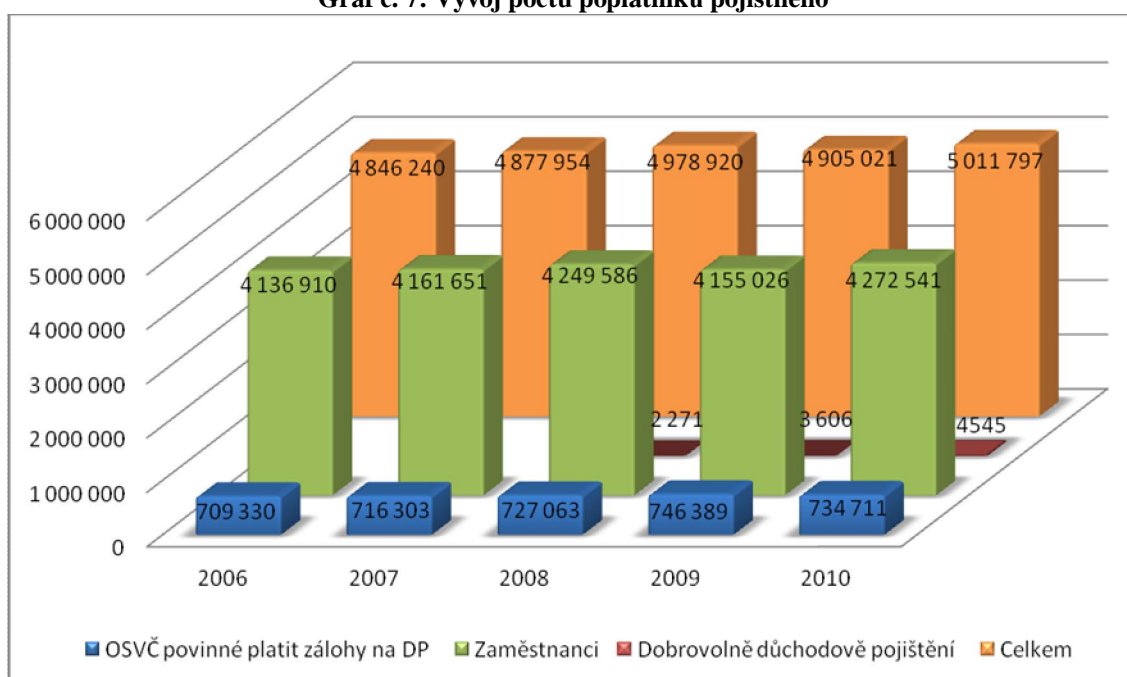
Vývoj počtu poplatníků pojistného

V roce 2006 evidovala ČSSZ 4 136 910 zaměstnanců, v roce 2007 to bylo 4 161 651 zaměstnanců. V roce 2008 došlo k nárůstu evidovaných zaměstnanců na 4 249 586 a v roce 2009 k poklesu na 4 155 026 zaměstnanců. Rok 2010 znamenal opět nárůst na 4 272 541 zaměstnanců.

Osob samostatně výdělečně činných s povinností platit důchodové pojištění ČSSZ v roce 2006 evidovala 709 330. V roce 2007 to bylo 716 303 OSVČ. Trend zvyšování počtu pokračoval i v roce 2008, kdy bylo evidováno 727 063 OSVČ a v roce 2009 to bylo dokonce 746 389 osob samostatně výdělečně činných. V roce 2010 došlo k poklesu na 734 711 OSVČ.

Pro úplnost je třeba podat informace o evidovaných klientech, kteří se přihlásili dobrovolně k placení důchodového pojištění. V roce 2008 to bylo 2 271 poplatníků, v roce 2009 o 1335 více (3 606) a v roce 2010 jich bylo přihlášeno 4 545. Celkový vývoj počtu poplatníků znázorňuje následující graf č. 7.

Graf č. 7: Vývoj počtu poplatníků pojistného

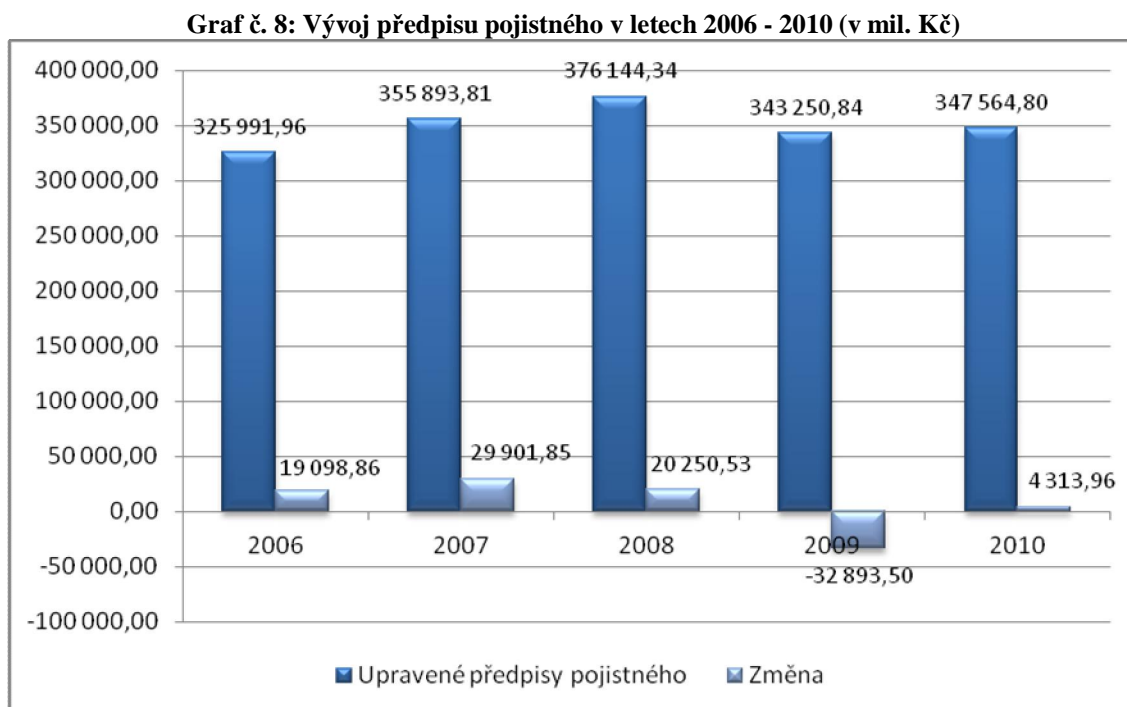

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; vlastní zpracování

Vývoj úspěšnosti výběru pojistného

Celková úspěšnost výběru pojistného a příslušenství je ovlivněna výší předpisu pojistného a příslušenství a jeho naplněním. Úspěšnost výběru je tedy dána poměrem objemu celkového inkasa k objemu celkového předpisu.

V celkovém předpisu pojistného je obsaženo pojistné včetně příslušenství (pokuty, penále).¹⁰⁸ Hodnota předpisu měla v letech 2006 - 2008 stoupající tendenci. Předpis v roce 2006 činil 325 991,96 mil. Kč, v roce 2007 dosáhl hodnoty 355 893,81 mil. Kč a v roce 2008 to bylo 376 144,34 mil. Kč. V roce 2009 došlo k jeho snížení,¹⁰⁹ celkový předpis klesl na 343 250,84 mil. Kč a v roce 2010 činil předpis 347 564,80 mil. Kč (graf č. 8).

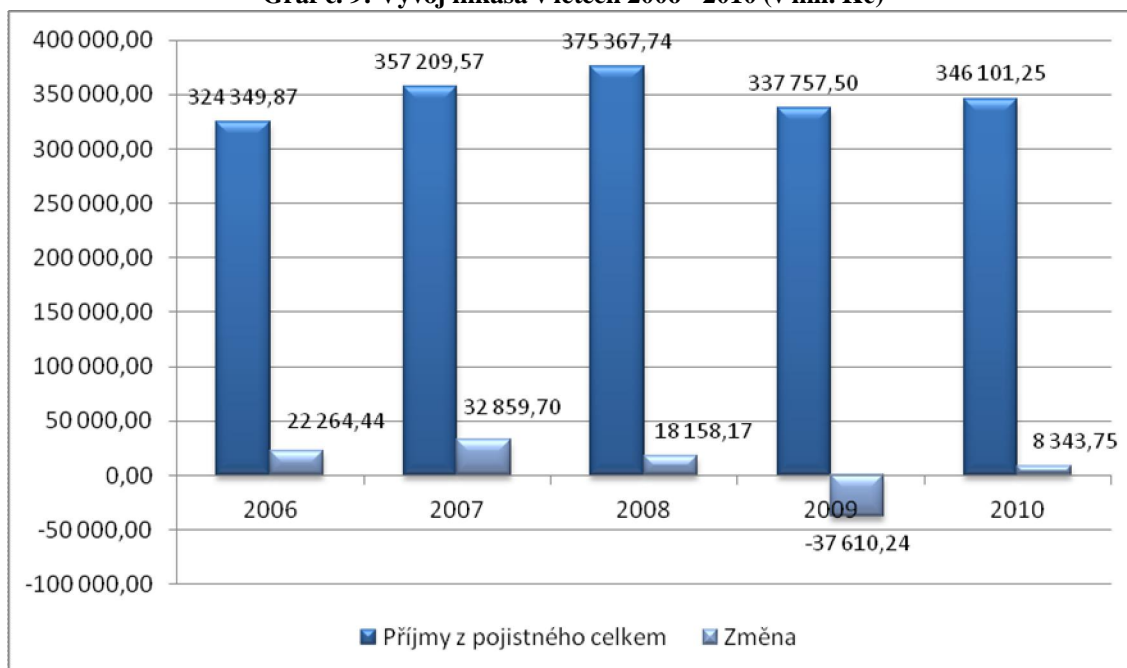
Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Stejně jako rostla hodnota předpisu v letech 2006 - 2008, rostla také hodnota inkasované částky. V roce 2006 činilo celkové inkaso 324 349,87 mil. Kč, v roce 2007 dosáhlo hodnoty 357 209,57 mil. Kč a v roce 2008 pak činilo 375 367,74 mil. Kč. V roce 2009 klesla hodnota inkasa na 337 757,50 mil. Kč, a v roce 2010 činilo inkaso 346 101,25 mil. Kč (graf č. 9).

¹⁰⁸ Pro objektivnější vyhodnocení, budu ve své práci pracovat s předpisem pojistného, ve kterém jsou zohledněny odpisy nedobytných pohledávek (předpisy očištěné o nedobytné pohledávky), o kterých bylo pojednááno v 6. kapitole.

¹⁰⁹ Jak bylo uvedeno, v roce 2009 vešly v platnost legislativní změny, snižující předpisy odvodů.

Graf č. 9: Vývoj inkasa v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Na propad inkasované částky pojistného měly v roce 2009 velký vliv slevy na pojistném a snížení sazby pojistného. Jak dokládá následující tabulka č. 3, uplatnění institutu slev znamenalo v roce 2009 pokles o 9 746,05 mil. Kč. Tyto slevy se částečně promítly ještě v lednu 2010 ve výši 865,27 mil. Kč. Celkově uplatnění institutu slev znamenalo pokles inkasa o 10 611,32 mil. Kč.

Tabulka č. 3: Slevy na pojistném (v mil. Kč)

Druh slevy	2009	2010	Celkem
Slevy na pojistném	3 597,29	865,04	4 462,33
Mimořádná sleva na pojistném	6 148,76	0,23	6 148,99
Celkem	9 746,05	865,27	10 611,32

Zdroj: Účetní zpráva ČSSZ 2009, Vlastní zpracování

Jak dokládá následující tabulka č. 4, obsahující rozbor podle kategorií, snížení sazeb pojistného znamenalo pokles inkasa o 27 628,73 mil. Kč.

Tabulka č. 4: Přepočet inkasované částky z roku 2009 (v mil. Kč)

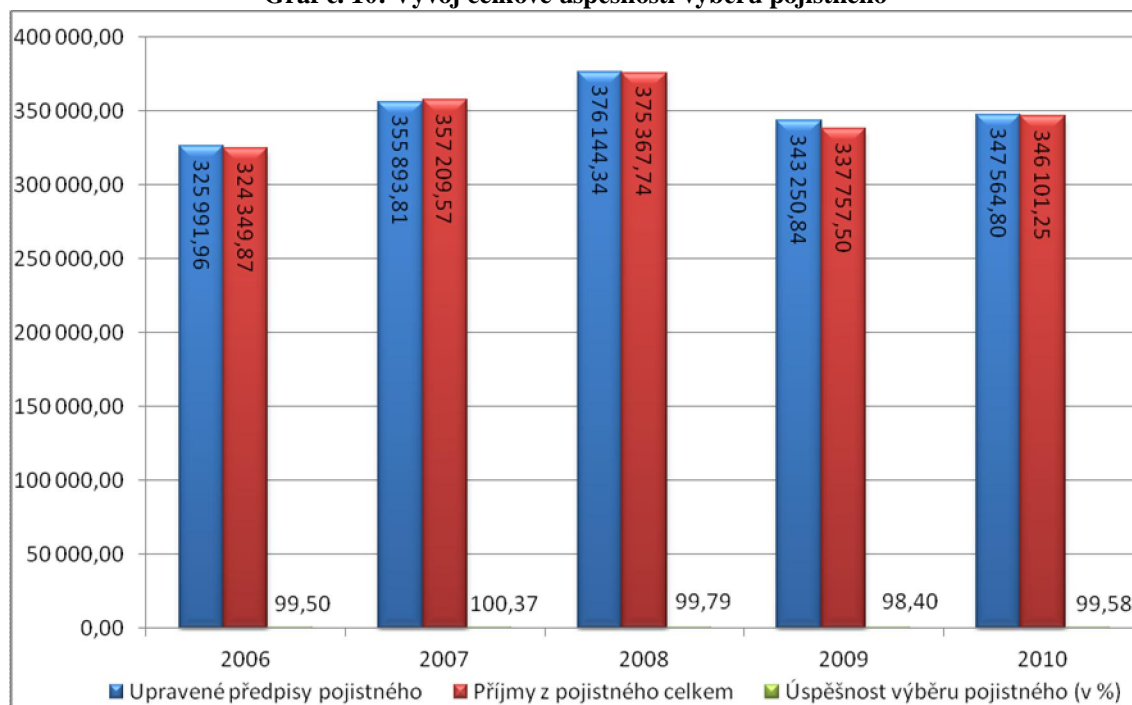
Rok 2009	Výše inkasa v mil. Kč
Zaměstnavatelé + Zaměstnanci skutečné inkaso 31,5%	310 311,60
Zaměstnavatelé + Zaměstnanci přepočtené inkaso (34%)*	334 939,50
Propad	-24 627,90
OSVČ skutečné inkaso 30,6%	27 007,47
OSVČ přepočtené inkaso (34%)*	30 008,30
Propad	-3 000,83
Propad celkem	-27 628,73

*Sazby z roku 2008

Zdroj: Vlastní výpočty

Celková úspěšnost výběru pojistného na sociální zabezpečení, jak dokládá následující graf č. 10, se v letech 2006 - 2007 zvyšovala z 99,5% v roce 2006 na 100,37% v roce 2007. V roce 2008 došlo k poklesu na 99,79%, a v roce 2009 na 98,4%. V roce 2010 pak hodnota úspěšnosti výběru pojistného vykazuje nárůst a činí 99,58%.

Graf č. 10: Vývoj celkové úspěšnosti výběru pojistného

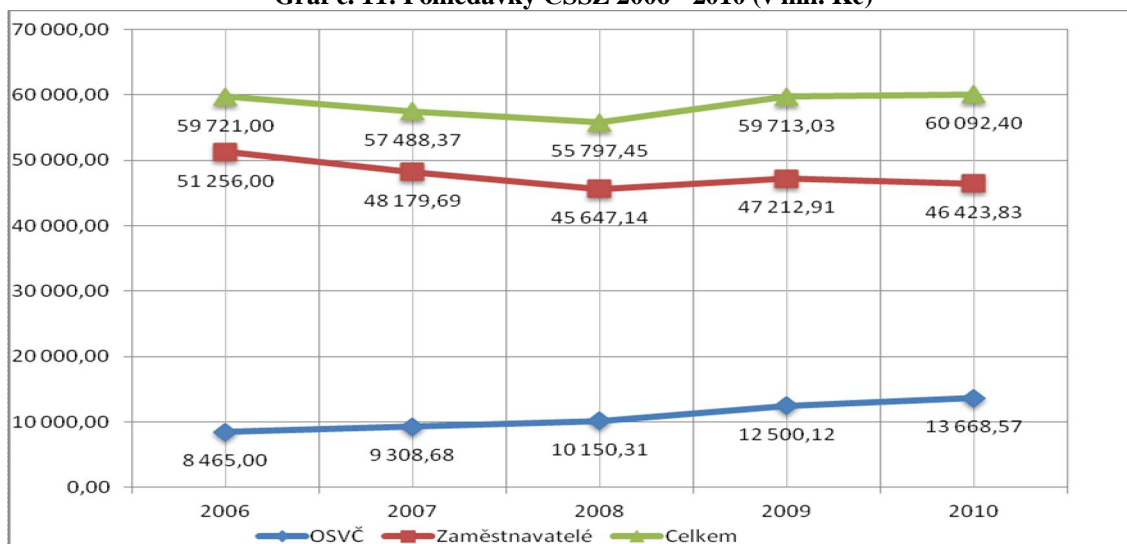

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Pohledávky na pojistném a příslušenství

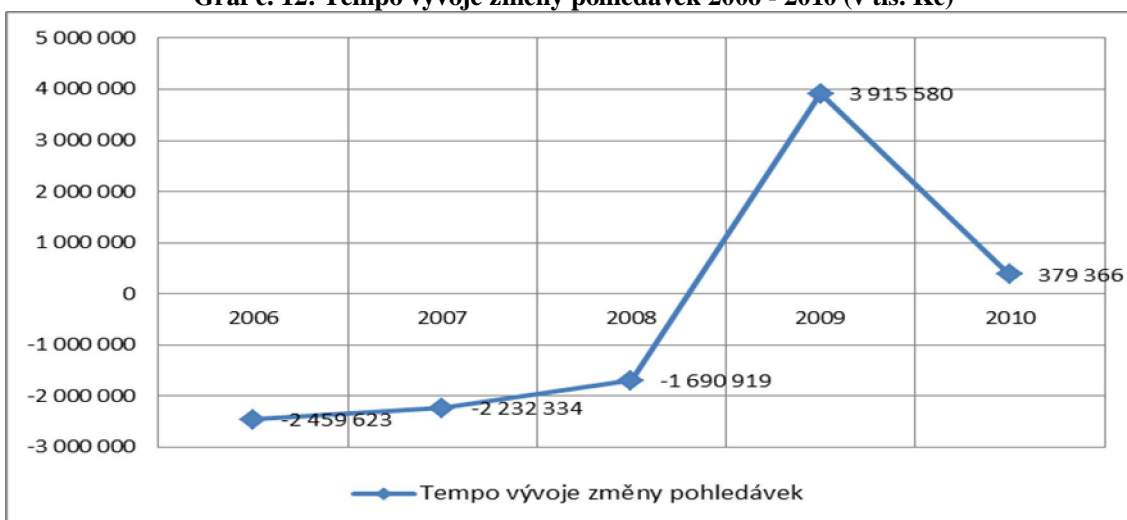
Ukazatel úspěšnosti výběru pojistného je také odvislý od výše pohledávek, které ČSSZ eviduje. Z grafu č. 11, je patrné, že ČSSZ k 31. 12. 2006 evidovala pohledávky vůči plátcům pojistného v celkové výši 59 721 mil. Kč. V roce 2007 dosáhly pohledávky na pojistném včetně příslušenství výše 57 488,37 mil. Kč. V roce 2008 evidovala ČSSZ pohledávky vůči plátcům pojistného v celkové výši 55 797,45 mil. Kč. Nastavený trend ve snižování pohledávek byl přerušen v roce 2009, kdy celkové pohledávky dosáhly celkové výše 59 713,03 mil. Kč. K 31. 12. 2010 evidovala ČSSZ celkové pohledávky ve výši 60 092,40 mil. Kč. Tempo vývoje změny pohledávek znázorňuje graf č. 12.

Graf č. 11: Pohledávky ČSSZ 2006 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Graf č. 12: Tempo vývoje změny pohledávek 2006 - 2010 (v tis. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

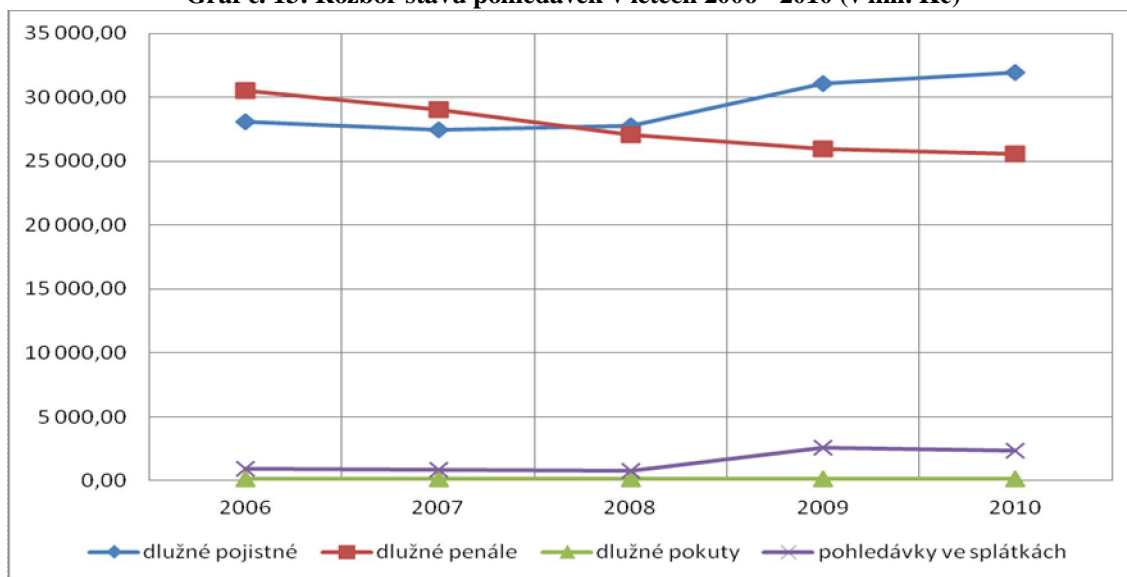
Z rozboru pohledávek, které jsou uvedeny v příloze č. 10, je patrné, že dluh na pojistném v roce 2006 dosahoval hodnoty 28 121 mil. Kč, k 31. prosinci 2007 to bylo 27 441,09 mil. Kč a v roce 2008 činil dluh na pojistném 27 766,6 mil. Kč. V roce 2009 dosáhl dluh na pojistném výše 31 047,69 mil. Kč a v roce 2010 to bylo 31 957,29 mil. Kč.

Dluh na penále v roce 2006 činil 30 497 mil. Kč, k 31. prosinci 2007 činila částka penále 28 993,08 mil. Kč. V roce 2008 evidovala ČSSZ dluh na penále ve výši 27 039,78 mil. Kč, v roce 2009 dosáhlo dlužné penále výše 25 940,62 mil. Kč a v roce 2010 to bylo 25 606,91 mil. Kč.

Neuhrazené pokuty v roce 2006 dosáhly hodnoty 186 mil. Kč, v roce 2007 dosáhly výše 180,94 mil. V roce 2008 to bylo 176,08 mil. Kč a v roce 2009 byl dluh na pokutách 163,31 mil. Kč. V roce 2010 činil dluh na pokutách 152,3 mil. Kč.

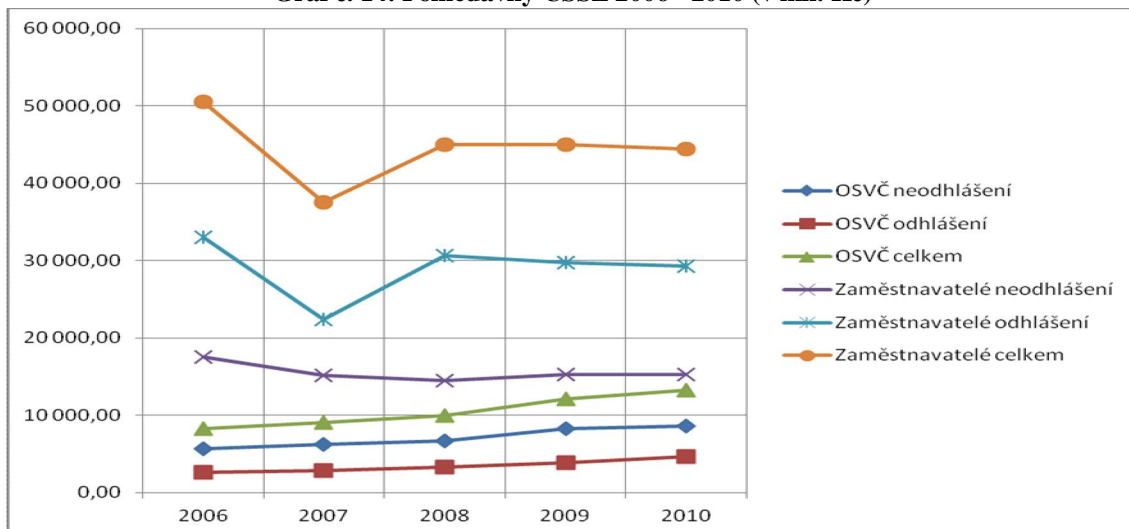
Pohledávky ve splátkovém režimu činily v roce 2006 celkem 917 mil. Kč a v letech 2007 - 2008 zaznamenaly pokles (rok 2007: 873,26 mil. Kč; rok 2008: 814,99 mil. Kč). V roce 2009 a 2010 došlo k velkému nárůstu těchto pohledávek a to na 2 561,41 mil. Kč (2009) a 2 375,9 mil. v roce 2010. Plátcí pojistného, ve zvyšujícím se počtu, využili v letech 2009 - 2010 možnosti splácení svých nedoplatků formou splátkových kalendářů. Oproti tomu zaznamenal pokles institut prominutí penále. Rozbor stavu pohledávek je znázorněn v následujících grafech č. 13 - 16.

Graf č. 13: Rozbor stavu pohledávek v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)

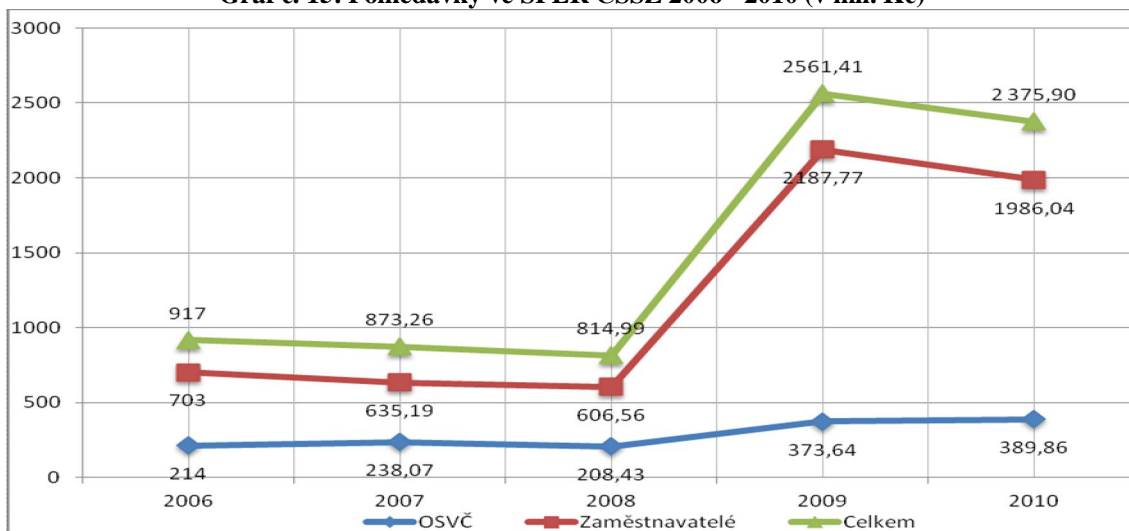
Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Graf č. 14: Pohledávky ČSSZ 2006 - 2010 (v mil. Kč)

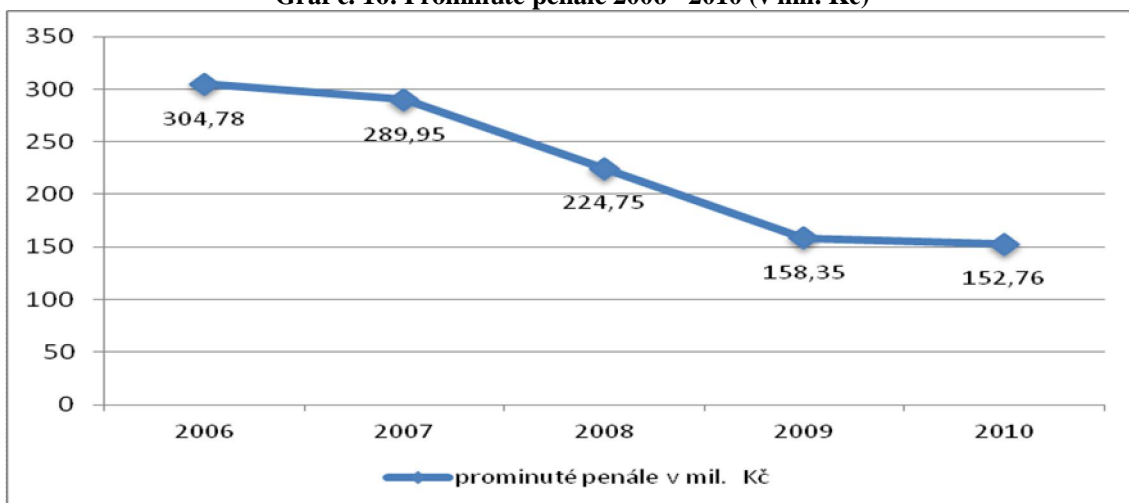
Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010, Vlastní zpracování

Graf č. 15: Pohledávky ve SPLR ČSSZ 2006 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010, Vlastní zpracování

Graf č. 16: Prominuté penále 2006 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

9.3 Plnění rozpočtu

ČSSZ měla pro rok 2006 rozpočtem stanoveny daňové příjmy ve výši 325 700 mil. Kč, z toho pojistné na důchodové pojištění ve výši 270 331 mil. Kč, pojistné na nemocenské pojištění ve výši 39 892 mil. Kč a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti ve výši 15 477 mil. Kč. Skutečnost příjmů na pojistném a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti činila 323 435 mil. Kč. V rámci příjmů činilo pojistné na důchodové pojištění 268 401 mil. Kč, pojistné na nemocenské pojištění 39 697 mil. Kč a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 15 337 mil. Kč.¹¹⁰

Pro rok 2007 byly rozpočtem stanoveny daňové příjmy ve výši 343 946 mil. Kč, z toho pojistné na DP ve výši 285 378 mil. Kč, pojistné na NP ve výši 42 261 mil. Kč a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti ve výši 16 307 mil. Kč. Skutečnost příjmů na pojistném a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti činila 356 227 mil. Kč. V rámci těchto příjmů činilo pojistné na DP 295 867 mil. Kč, pojistné na NP 43 453 mil. Kč a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 16 907 mil. Kč.¹¹¹

Daňové příjmy byly pro rok 2008 stanoveny ve výši 375 521 mil. Kč, z toho pojistné na důchodové pojištění ve výši 311 796 mil. Kč, pojistné na nemocenské pojištění ve výši 46 009 mil. Kč a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti ve výši 17 716 mil. Kč. Skutečnost příjmů na pojistném a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti činila 374 427 mil. Kč. V rámci těchto příjmů činilo pojistné na důchodové pojištění 310 829 mil. Kč, pojistné na nemocenské pojištění 45 837 mil. Kč a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 17 761 mil. Kč.¹¹²

Pro rok 2009 byly stanoveny daňové příjmy ve výši 385 733 mil. Kč, z toho pojistné na důchodové pojištění ve výši 342 874 mil. Kč, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti ve výši 42 859 mil. Kč. Skutečnost příjmů na pojistném a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti činila 337 125 mil. Kč. V rámci těchto příjmů činilo pojistné na důchodové pojištění převedené na důchodový účet 300 731 mil. Kč, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti činily 36 394 mil. Kč.¹¹³

Pro rok 2010 byly ČSSZ stanoveny daňové příjmy ve výši 357 107 mil. Kč, z toho pojistné na důchodové pojištění ve výši 320 533 mil. Kč, pojistné na nemocenské

¹¹⁰ Zpráva o činnosti ČSSZ 2006

¹¹¹ Zpráva o činnosti ČSSZ 2007

¹¹² Zpráva o činnosti ČSSZ 2008

¹¹³ Zpráva o činnosti ČSSZ 2009

pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti ve výši 36 574 mil. Kč. Skutečnost příjmů na pojistném a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti činila 345 423 mil. Kč. V rámci těchto příjmů činilo pojistné na důchodové pojištění převedené na důchodový účet 308 407 mil. Kč, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti činily 37 016 mil. Kč.¹¹⁴

Plnění daňových příjmů rozpočtu mělo v letech 2006 - 2007 vzrůstající tendenci. V roce 2006 ČSSZ plnila rozpočet na 99,3%, v roce 2007 na 103,6%. V roce 2008 došlo k poklesu na 99,7%. Rok 2009 znamenal plnění rozpočtu na 87,4% a rok 2010 plnění rozpočtu na 96,7%. Srovnání skutečnosti s rozpisem rozpočtu ve vybraných ukazatelích udává tabulka následující tabulka č. 5.

Tabulka č. 5: Rozpočet a skutečnost daňových příjmů ČSSZ (v mil. Kč)

Rok	Rozpočet	Skutečnost	Index růstu rozpočtu	Index růstu skutečnosti	Plnění rozpočtu	
			(v %)	(v %)	Rozdíl	% plnění
2006	325 700,00	323 435,00	107,34	107,38	-2 265,00	99,3
2007	343 946,00	356 227,00	105,6	110,14	12 281,00	103,6
2008	375 521,00	374 427,00	109,18	105,11	-1 094,00	99,7
2009	385 733,00	337 125,00	102,72	90,04	-48 608,00	87,4
2010	357 107,00	345 423,00	92,58	102,46	-11 684,00	96,7

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

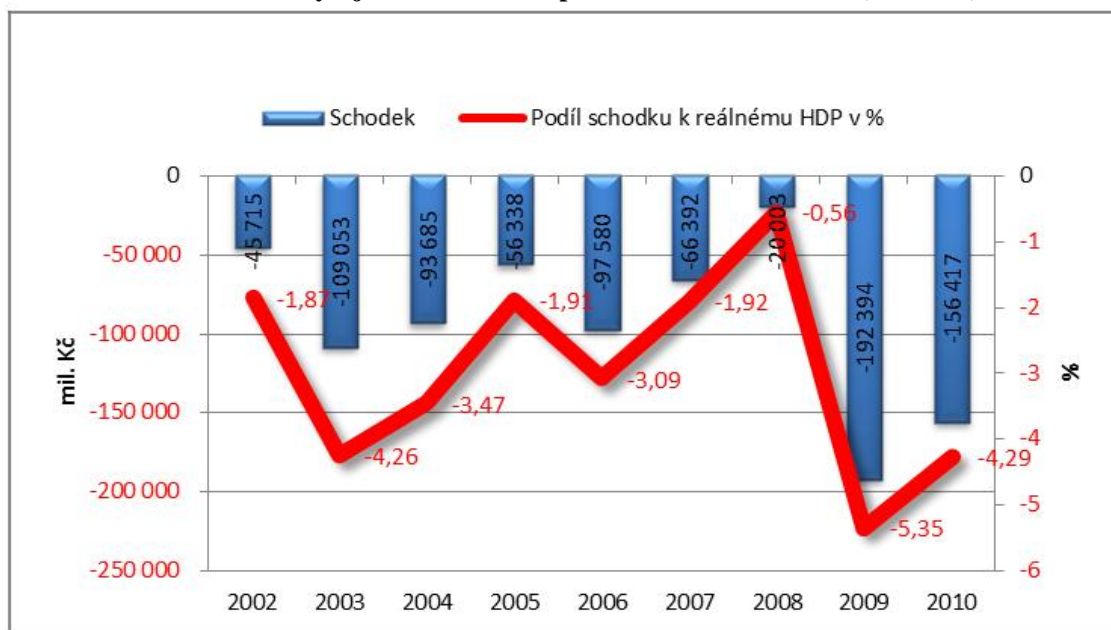
Cíle, vyplývajícího z vládního prohlášení, kterým bylo snížení schodku veřejných financí na úroveň 3,0% HDP v roce 2008, na 2,6% HDP v roce 2009 a na 2,3% HDP v roce 2010, jak je patrné z následujícího grafu č. 17, se vládě dosáhnout nepodařilo.

Nejnižší deficit byl dosažen v roce 2008, ale již v následujícím roce ho vystřídal nejvyšší schodek z celého dosavadního vývoje, který se tak zvýšil až na 5,35% ve vztahu k hrubému domácímu produktu, rok 2010 znamenal schodek 4,29% HDP.¹¹⁵

¹¹⁴ Zpráva o činnosti ČSSZ 2010

¹¹⁵ <http://www.spcr.cz/statistika/indexd.htm>[online]. [cit. 23. 09. 2011].

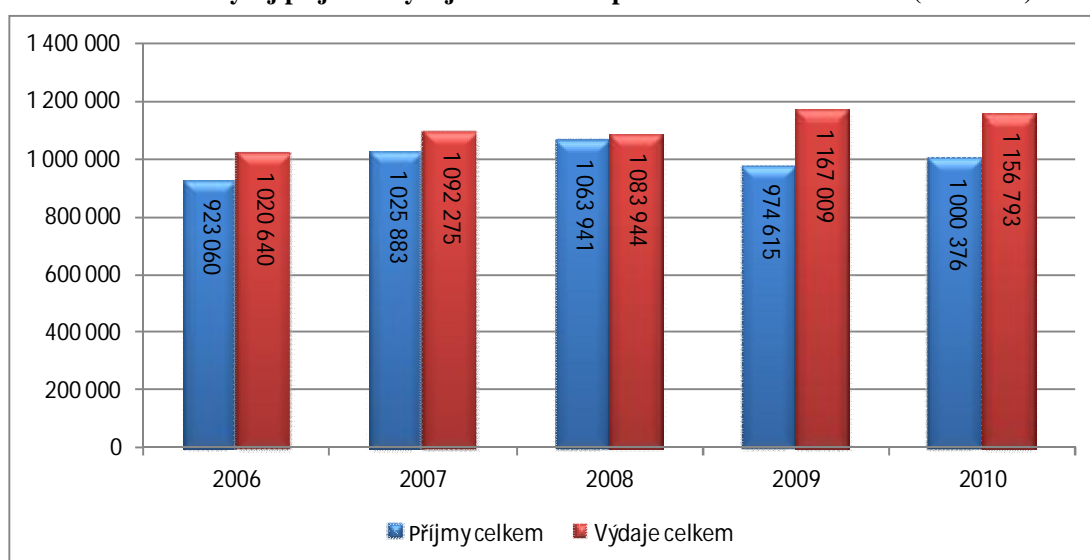
Graf č. 17: Vývoj sald státního rozpočtu v letech 2002 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: <http://www.spcr.cz/statistika/indexd.htm> [online]. [cit. 23. 09. 2011]

Jak dokládá následující graf č. 18, stát hospodařil ve sledovaném období s vyššími výdaji než příjmy. Ve srovnání s rokem 2006 se do roku 2010 výdaje zvýšily o 13% (zde došlo k nepatrnému meziročnímu poklesu výdajů jen v roce 2008 o 0,8% a v roce 2010 o 0,9%).¹¹⁶ U příjmů došlo ke zvýšení pouze o 8% (přitom však došlo v roce 2009 k meziročnímu poklesu příjmů o 8,4%).

Graf č. 18: Vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)

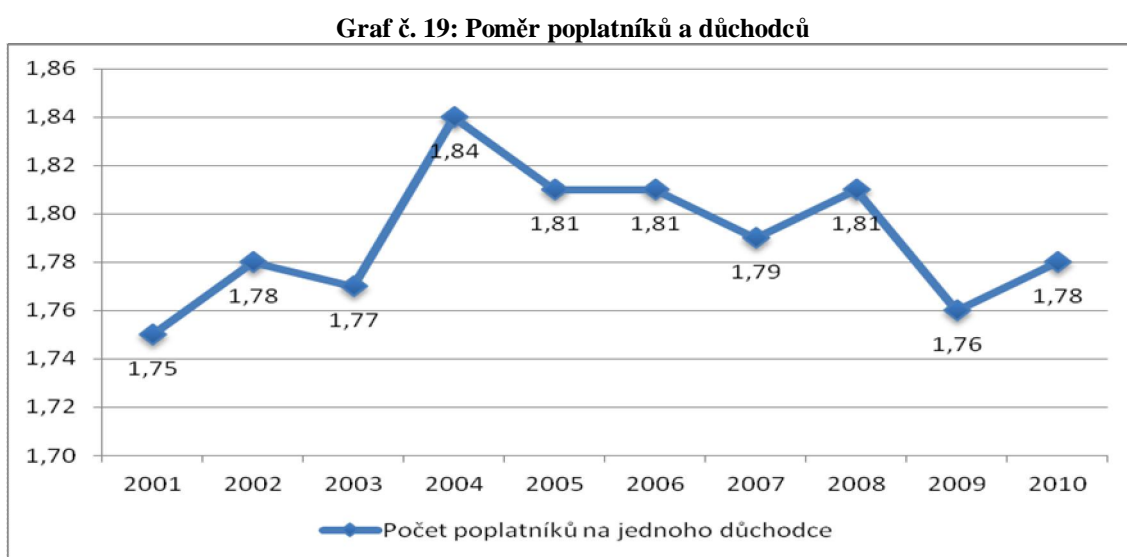
Zdroj: <http://www.spcr.cz/statistika/indexd.htm> [online]. [cit. 23. 09. 2011]; Vlastní zpracování

¹¹⁶ <http://www.spcr.cz/statistika/indexd.htm>[online]. [cit. 23. 09. 2011].

9.4 Důchodový účet

Poměr poplatníků a poživatelů důchodů

Jak už jsem uvedla v úvodu, systém sociálního zabezpečení je v České republice založen na průběžném financování a funguje na principu solidarity mezi občany. Celý systém potřebuje pro svou dlouhodobou stabilitu, aby se poměr mezi počtem přispěvatelů na důchodové pojištění a počtem důchodců nezhoršoval. Jak ukazuje následující graf č. 19, poměr poplatníků a důchodců v systému důchodového zabezpečení se pohybuje na obdobné úrovni.

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

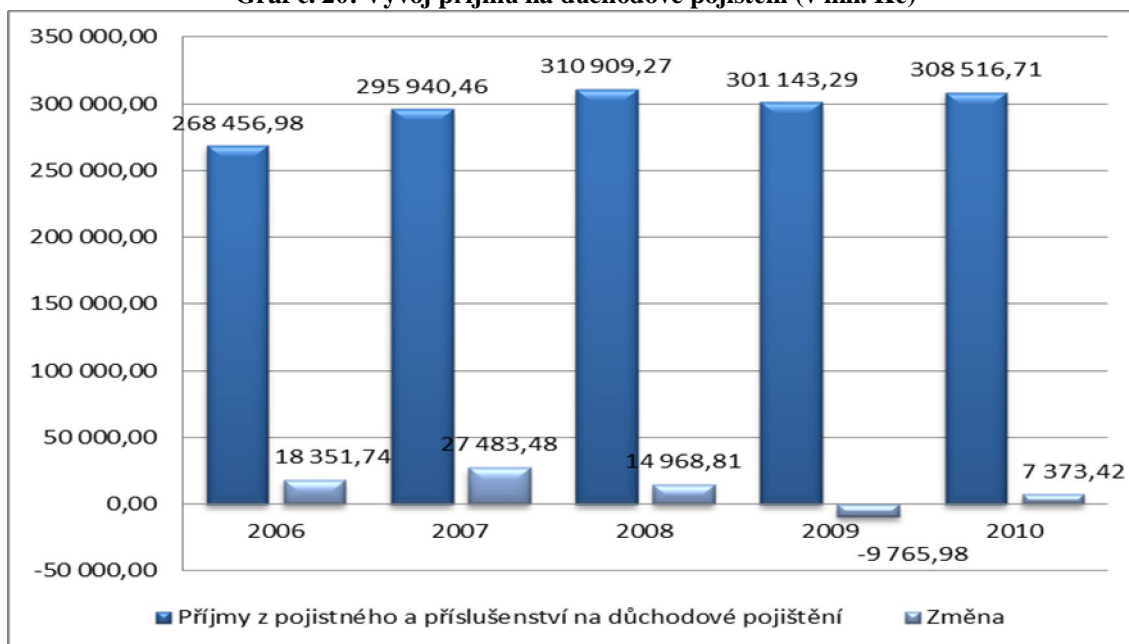
Vývoj příjmů a výdajů na důchodové pojištění

Vývoj příjmů na důchodové pojištění je odvislý od celkové inkasované částky pojistného, vývoj výdajů od počtu vyplácených důchodců a důchodů.

Vývoj příjmů

V roce 2006 vybrala ČSSZ na pojistném na důchodové pojištění 268 456,98 mil. Kč. V roce 2007 to bylo 295 940,46 mil. Kč, tj. o 27 483,48 mil. Kč víc. Díky příznivým ekonomickým podmínkám v roce 2008, vybrala ČSSZ na pojistném na důchodové pojištění 310 909,27 mil. Kč, což znamenalo nárůst oproti stejnému období roku 2007 o 14 968,81 mil. Kč. Vzrůstající tendence byla ukončena v roce 2009, kdy vybrala ČSSZ na pojistném na důchodové pojištění 301 143,29 mil. Kč, tj. 9 765,98 mil. Kč méně, než ve stejném období roku 2008. Rok 2010 znamenal výběr částky 308 516,71 mil. Kč. Vývoj příjmů na důchodové pojištění znázorňuje následující graf č. 20.

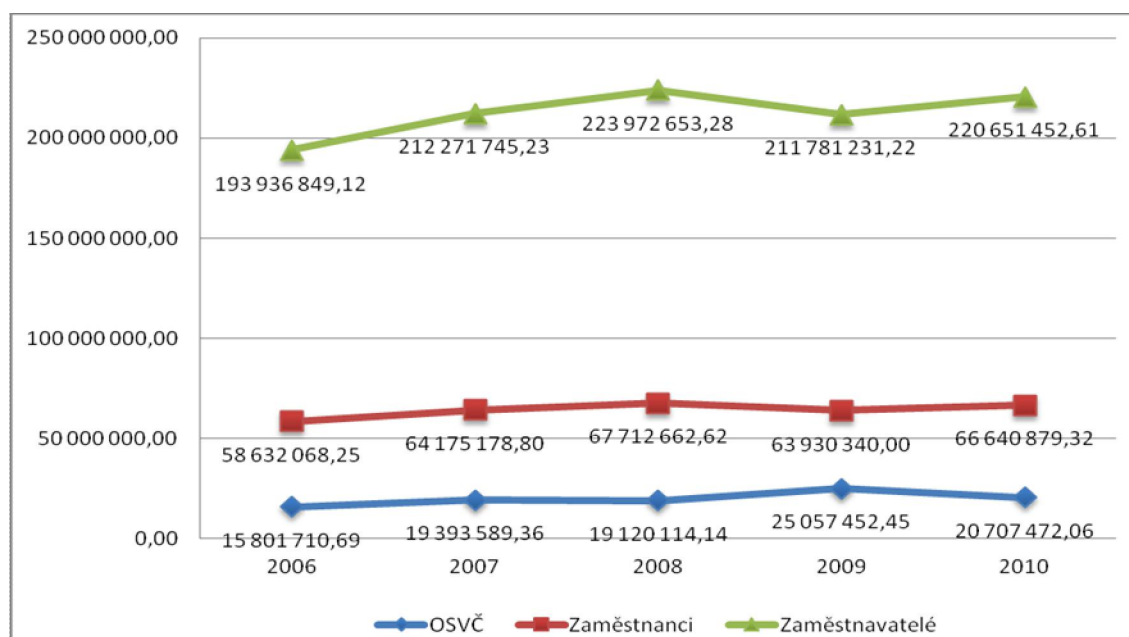
Graf č. 20: Vývoj příjmů na důchodové pojištění (v mil. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Pokud se podíváme podrobněji na příjmy z pojistného na důchodové pojištění podle jednotlivých kategorií, u OSVČ i přes nárůst pohledávek v roce 2009 byla vybrána na pojistném vyšší částka, než tomu bylo v roce 2008, což se pozitivně odrazilo na celkové vybrané částce (graf č. 21). Špatná ekonomická situace v zemi znamenala nárůst pohledávek také v kategorii zaměstnavatelů, díky legislativním změnám však u této kategorie došlo navíc k propadu ve výběru pojistného.

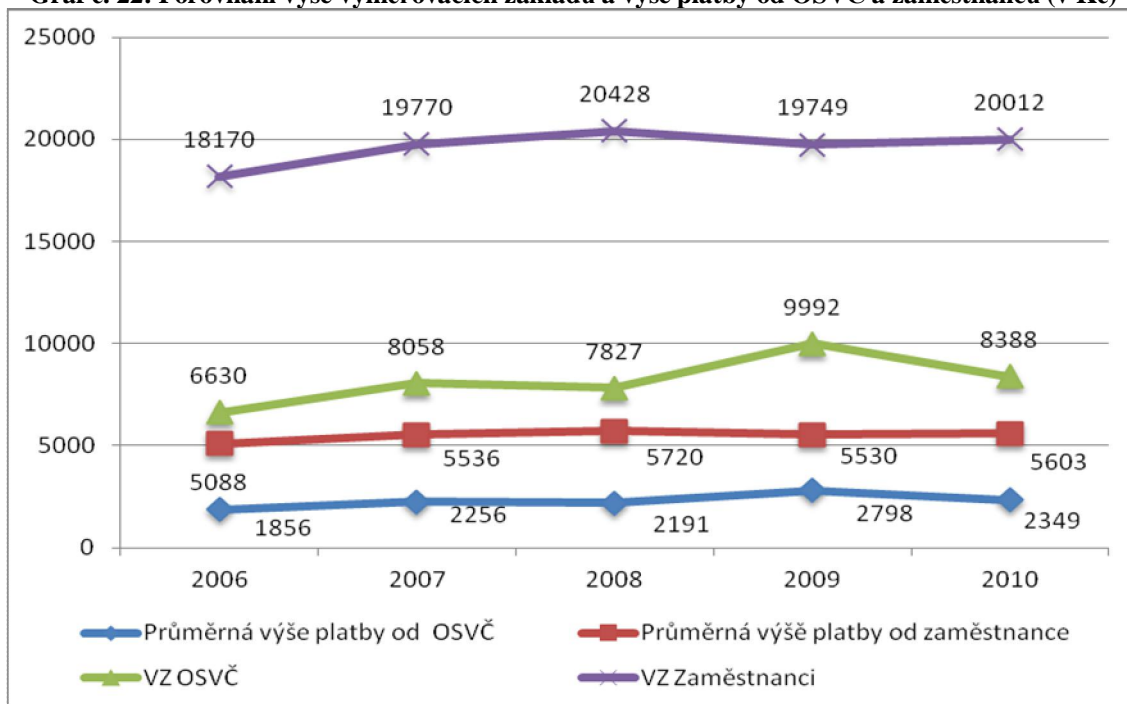
Graf č. 21: Porovnání vybrané částky pojistného na důchodové pojištění podle kategorií v (tis. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Z podrobné analýzy zaměřené na příjmy důchodového účtu lze zjistit výši průměrné platby a vyměřovacího základu na jednoho pojištěnce. Jak ukazuje následující graf č. 22, jsou vyměřovací základy a odvody zaměstnanců (včetně odvodů zaměstnavatelů) mnohem vyšší než OSVČ.

Graf č. 22: Porovnání výše vyměřovacích základů a výše platby od OSVČ a zaměstnanců (v Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

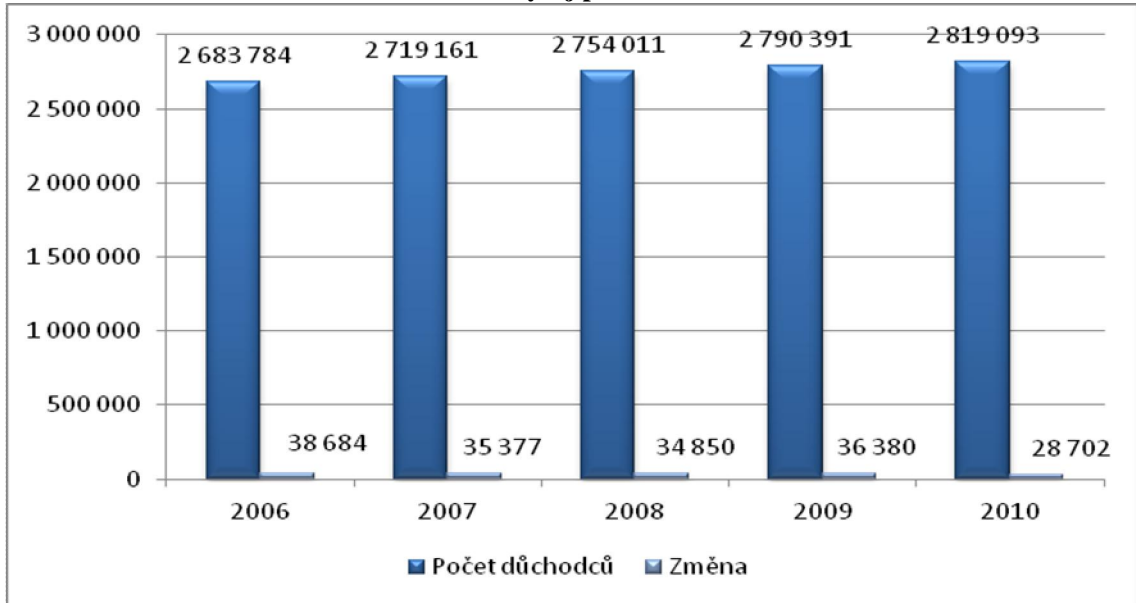
Vývoj výdajů

Výše částky, potřebná na výplatu dávek důchodového pojištění je závislá od počtu důchodců a vyplácených důchodů.

Počet poživatelů důchodů

Ve sledovaném období se postupně zvyšoval počet důchodců. V roce 2006 evidovala ČSSZ celkem 2 683 784 důchodců, v roce 2007 to již bylo 2 719 161 důchodců. V roce 2008 bylo v evidenci 2 754 011 důchodců, v roce 2009 jich ČSSZ evidovala 2 790 391 a v roce 2010 bylo v evidenci 2 819 093 důchodců. Jak je patrné z následujícího grafu č. 23, meziročně dochází k nárůstu počtu důchodců, tento nárůst však měl mezi lety 2009 - 2010 klesající tendenci.

Graf č. 23: Vývoj počtu důchodců

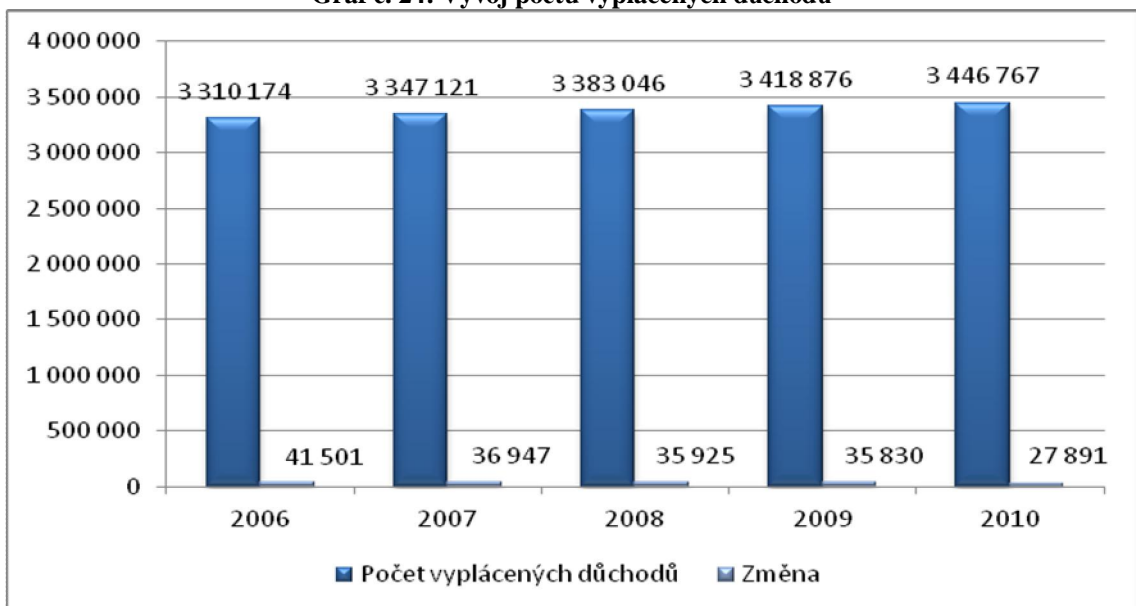
Zdroj: Výroční zpráva ČSSZ 2010; Vlastní zpracování

Počet vyplácených důchodů

Se zvyšujícím se počtem důchodců, rostly i počty vyplácených důchodů. Zatímco v roce 2006 bylo vyplaceno 3 310 174 důchodů, v roce 2007 jich bylo vyplaceno 3 347 121 a v roce 2008 narostl počet na 3 383 046 důchodů. V roce 2009 bylo vyplaceno 3 418 876 důchodů a v roce 2010 to bylo 3 446 767 důchodů.

Jak je patrné z následujícího grafu č. 24, také zde meziročně dochází k nárůstu, který měl v období 2009 - 2010 také klesající tendenci.

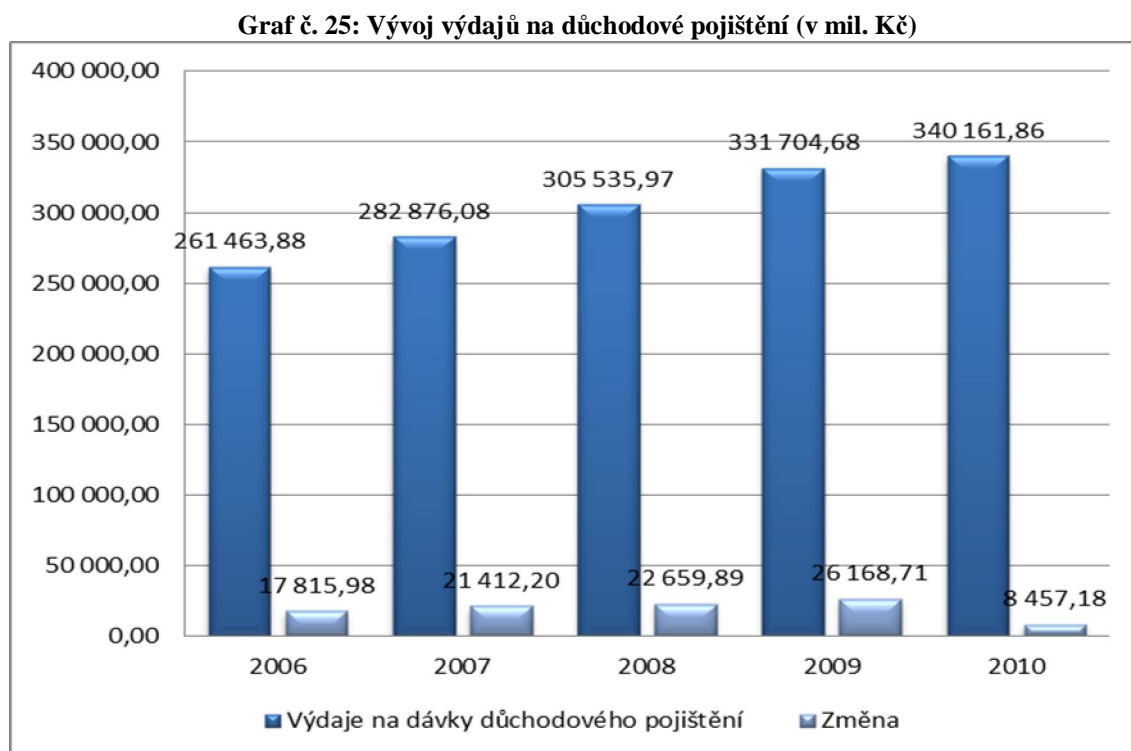
Graf č. 24: Vývoj počtu vyplácených důchodů

Zdroj: Výroční zpráva ČSSZ 2010; Vlastní zpracování

Vývoj výdajů na důchodové pojištění

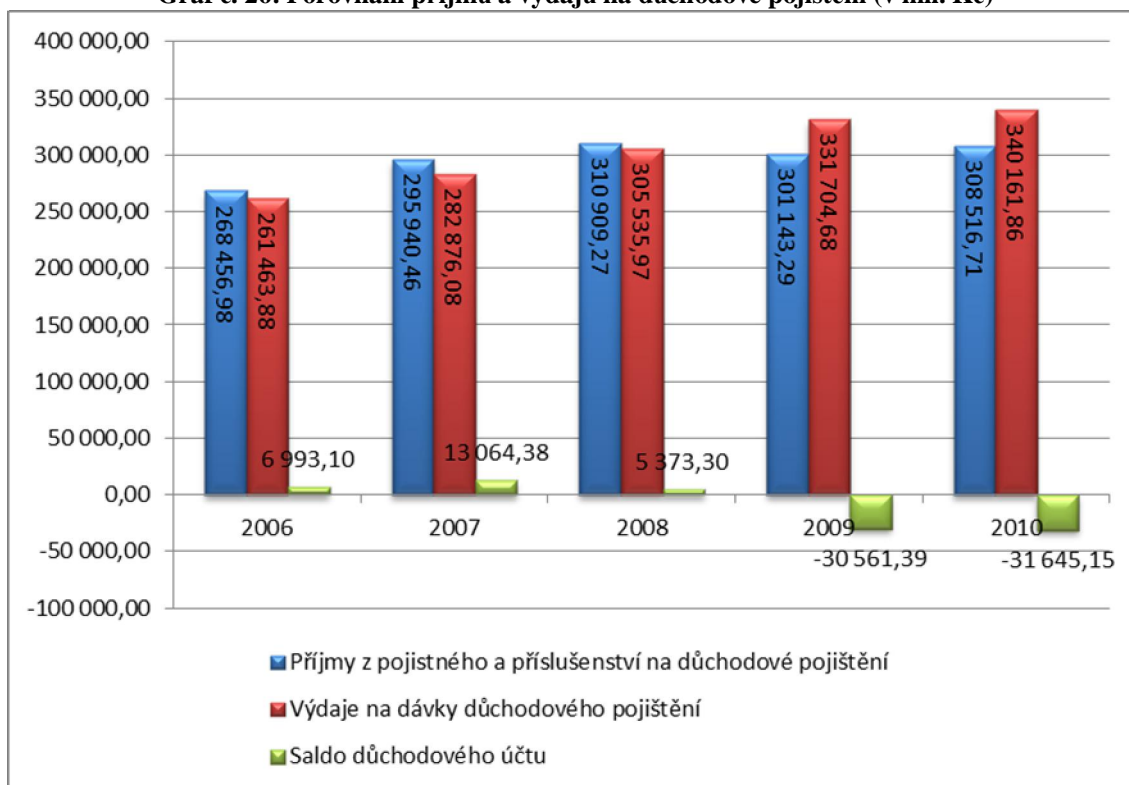
Na dávkách důchodového pojištění v roce 2006 ČSSZ vyplatila 261 463,87 mil. Kč. V roce 2007 bylo na dávkách důchodového pojištění vyplaceno 282 876,08 mil. Kč a v roce 2008 to bylo 305 535,97 mil. Kč. Rok 2009 znamenal výplatu částky na dávkách důchodového pojištění 331 704,68 mil. Kč a v roce 2010 bylo vyplaceno 340 161,86 mil. Kč. I když došlo k nárůstu celkových výdajů, v letech 2009 - 2010, jak je patrné z grafu č. 25, měl tento nárůst klesající tendenci.

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování

Výše prostředků na důchodovém účtu kopírovala situaci inkasované částky pojistného. Zatímco v roce 2006 byl tzv. účet důchodového pojištění v přebytku 6 993,10 mil. Kč (v roce 2007: 13 064,38 mil. Kč; v roce 2008: 5 373,30 mil. Kč), v roce 2009 se dostal do deficitu 30 561,39 mil. Kč a rok 2010 znamenal deficit 31 645,15 mil. Kč. Jak je patrné z následujícího grafu č. 26, i když se v roce 2010 výše inkasované částky na důchodovém účtu přiblížila stavu inkasa z roku 2008, nebyla s ohledem na rostoucí výdaje na důchody dostatečná a to přesto, že se růst počtu důchodců meziročně (2009 - 2010) snížil.

Graf č. 26: Porovnání příjmů a výdajů na důchodové pojištění (v mil. Kč)

Zdroj: Zprávy o činnosti ČSSZ 2006 - 2010; Vlastní zpracování.

Shrnutí

Opatření sociální politiky nelze realizovat mimo rámec zdrojů vytvořených hospodářskou politikou. Ve sledovaném období došlo vlivem nástupu ekonomické krize k propadu růstu HDP a k nárůstu nezaměstnanosti. Propad ekonomiky znamenal také nižší tempo růstu mezd.

Vývoj příjmů sociálního pojištění je ovlivněn vývojem počtu poplatníků pojistného a úspěšností výběru pojistného. Tyto ukazatele jsou předurčeny demografickým a sociálně ekonomickým vývojem. Nejvyššího inkasa bylo ve sledovaném období dosaženo v roce 2008 (375 367,74 mil. Kč). Na tomto výsledku se podepsal především velký počet poplatníků, v tomto roce ČSSZ evidovala cca 5 milionů poplatníků pojistného, zvyšující se mzdy a nízká míra nezaměstnanosti.

Ekonomická krize a opatření z protikrizového balíčku (snížení sazby pojistného a zavedení institutu slev na pojistném) znamenala v roce 2009 nejnižší inkaso a nárůst pohledávek, které se až do tohoto období dařilo snižovat. V roce 2009 došlo k nárůstu pohledávek o 3 915,58 mil. Kč, v roce 2010 o 379,37 mil Kč.

Legislativní opatření, přijatá v rámci protikrizového balíčku, znamenala pokles celkového inkasa o 38 240,05 mil. Kč a ovlivnila výši inkasované částky potřebnou pro výplatu dávek důchodového pojištění. Zatímco v letech 2007 - 2008 byl důchodový účet

v přebytku, v roce 2009 se dostal do deficitu 30 561,39 mil. Kč. I přes přijatá restriktivní opatření, která vláda přijala v roce 2010,¹¹⁷ vlivem rostoucí nezaměstnanosti, téměř stagnujícímu vývoji mezd a rostoucím výdajům na dávky důchodového pojištění skončil důchodový účet opět v deficitu ve výši 31 645,15 mil. Kč.

Jak ukazuje následující tabulka č. 6, obsahující celkovou analýzu výběru pojistného, důchodový účet od roku 2009 tenduje k deficitu, a lze předpokládat, že se díky výdajům na dávky důchodového pojištění, které rostou rychleji než příjmy, v příštích letech ještě prohloubí.

Tabulka č. 6: Celková analýza výběru pojistného 2006 - 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Vývoj nezaměstnanosti v %	8,1	6,6	5,4	8	9
Růst-pokles HDP v %	6,8	6,1	2,5	-4,1	2
Průměrná mzda (v Kč)	19 546	20 957	22 592	23 344	23 797
Počet důchodově pojištěných poplatníků	4 846 240	4 877 954	4 978 920	4 905 021,00	5 011 797
Počet důchodců	2 683 784	2 719 161	2 754 011	2 790 391	2 819 093
Počet vyplácených důchodů	3 310 174	3 347 121	3 383 046	3 418 876	3 446 767
Výše předpisu pojistného celkem (v mil. Kč)	325 991,96	355 893,81	376 144,34	343 250,84	347 564,80
Výše inkasa celkem (v mil. Kč)	324 349,87	357 209,57	375 367,74	337 757,50	346 101,25
Výše pohledávek* (v mil. Kč)	59 721,00	57 488,37	55 797,45	59 713,03	60 092,40
Výběr pojistného v %	99,50	100,37	99,79	98,40	99,58
Výdaje na dávky důchodové pojištění (v mil. Kč)	261 463,88	282 876,08	305 535,97	331 704,68	340 161,86
Výše inkasa důchodové pojištění (v mil. Kč)	268 456,98	295 940,46	310 909,27	301 143,29	308 516,71
Stav důchodového účtu (v mil. Kč)	6 993,10	13 064,38	5 373,30	-30 561,39	-31 645,15

Vlastní zpracování

¹¹⁷ zrušení institutu slev a zvýšení hranice maximálního vyměřovacího základu

ZÁVĚR

Výběr pojistného je ovlivňován celou řadou faktorů. Provedená analýza finančních ukazatelů prokázala úzkou provázanost mezi úspěšností výběru pojistného a ekonomickými podmínkami a legislativními úpravami.

Úspěšnost výběru pojistného v letech 2007 - 2010 ovlivnila bezesporu ekonomická situace v naší zemi, ale také legislativní změny přijaté v rámci reformy veřejných financí.

Využití daňové nástroje přinesly rozdílné efekty. Zatímco příznivé ekonomické podmínky a legislativa z roku 2007, snižující sazbu penále, měly pozitivní vliv na výběr pojistného v letech 2007 - 2008, ekonomická krize a opatření z protikrizového balíčku (snížení sazby pojistného a zavedení institutu slev na pojistném), znamenalo jeho propad. Z výše uvedeného lze vyvodit závěr, že změny v sazbách pojistného nelze uskutečňovat v období špatné ekonomické situace a že při konstituování politiky je třeba dávat přednost dlouhodobým systémovým opatřením před krátkodobým. Výše uvedené potvrdila také analýza postojů aktérů, kteří ve svých prohlášeních upozorňují na neexistenci propracované hospodářské a sociální politiky v naší zemi.

Nová vláda, vzešlá z voleb v roce 2006, ve svém programu nastavila kurs hospodářské a sociální politiky, který lze charakterizovat jako posun k liberální koncepci. Snížením sazeb pojistného na sociální zabezpečení, které bylo uskutečněno v rámci reformních kroků, sledovala vláda zvýšení HDP a podporu konkurenceschopnosti firem. Podle zpracovaných analýz je ale velmi obtížné rozlišit vliv daní na HDP a ani druhý argument, že je třeba pro zvýšení konkurenceschopnosti firem snížit cenu práce, nelze nikterak prokázat. Z tohoto hlediska jsou tyto úpravy neodůvodnitelné a neobhajitelné.

Z provedené analýzy příjmů důchodového účtu je zřejmé, že díky implementaci institutu slev na pojistném zaznamenal v roce 2009 výběr pojistného od zaměstnavatelů značný pokles. Naproti tomu částka inkasovaná od OSVČ dosáhla vyšší hodnoty než tomu bylo v roce 2008. Uvedené zjištění vede k určité pochybnosti nad implementací institutu slev na pojistném u zaměstnavatelů, resp. nad plošností jeho zavedení, a k závěru, že legislativní opatření přijatá v rámci protikrizového balíčku nemohla nikterak zmírnit dopady hospodářské krize na jednotlivé firmy. Co bohužel ovlivnila, byla výše inkasované částky, která je potřebná pro výplatu dávek důchodového pojištění.

Stabilita průběžného důchodového systému závisí především na finančních tocích. Z analýzy důchodového účtu je zřejmé, že výdaje nejsou dostatečně kryty peněžními příjmy. Mezi hlavní faktory ovlivňující tento deficit patří rostoucí nezaměstnanost, téměř stagnující vývoj mezd a vyměřovacích základů a rostoucí výdaje na dávky důchodového pojištění. Nemá-li dojít k plošnému zvýšení pojistného, je nezbytné zaměřit se v oblasti hospodářské politiky na aktivní opatření na podporu ekonomického růstu, který je nezbytným faktorem, majícím podstatný vliv na zmíněné ukazatele, které ovlivňují příjmy z pojistného. Na výdajové stránce důchodového účtu je pak třeba zamezit přijímání legislativních návrhů, které by vytvářely zvyšující se nároky pro výplatu dávek z důchodového pojištění.

Podrobná analýza důchodového účtu, zaměřená na odvody zaměstnanců a OSVČ, ukázala, že vyměřovací základy pro odvody na důchodové pojištění zaměstnanců (včetně odvodů od zaměstnavatelů) převyšují výši vyměřovacích základů OSVČ. I když tato práce neměla ambice postihnout všechny aspekty, které mají, měly nebo mohou mít vliv na porovnání vzájemného postavení OSVČ a zaměstnance, lze z výše uvedeného zjištění vyslovit závěr, že vzhledem k ekvivalenci, na které je systém pojistného založen, může do budoucna dojít ke zhoršení finanční situace důchodců z řad OSVČ, což může vyvolat další tlaky na sociální systém a potažmo na veřejné finance.

Pro kvalitní fungování celého systému je důležité také jeho institucionální zajištění. V rámci reformy veřejných financí byla zahájena také jednání o změně institucionálního zabezpečení výběru pojistného. Skutečný efekt (z pohledu státní správy) plánované integrace tří odvodů do jednoho je odborníky zpochybňován.¹¹⁸ Vzhledem ke zjištění, že kvóta výběru se u ČSSZ pohybuje okolo 100%, a v porovnání s ostatními institucemi, zabývajícími se výběrem dosahuje ČSSZ nejvyšší efektivity, lze vyslovit doporučení o dalším přehodnocení tohoto záměru. Efekt navrhované institucionální změny lze předpokládat v úsporách na straně podnikatelů, pro systém sociálního zabezpečení však může znamenat enormní a nekalkulovaná rizika.

Změny v systému jsou nevyhnutelné. Při koncipování politiky je ale důležité nejen to, aby změny směřovaly k vyváženějším vztahům mezi ekonomickou a sociální oblastí a ve svých důsledcích sledovaly zájem o stabilizaci veřejných financí, ale také jejich načasování. Prostředky jsou vyčerpány a jakékoliv změny, ať už v sazbách nebo v

¹¹⁸ zatímco náklady se odhadují v miliardách, výnosy v milionech Kč.

institucionálním zajištění výběru, uskutečňovaná za zhoršených ekonomických podmínek mohou vést k dalšímu zhoršení stavu veřejných financí, prostřednictvím kterých stát zabezpečuje realizaci sociálních práv.

SHRNUTÍ

System sociálního pojištění tvoří jeden z pilířů sociálního zabezpečení v České republice. Funguje na principu průběžného financování a je součástí veřejných financí. Pro Českou republiku je strategicky důležitý, neboť příjmy z pojistného mají zásadní vliv na státní rozpočet. Dlouhodobé problémy veřejných rozpočtů si vyžádaly reformu veřejných financí. Promítnutí reformy uskutečněné v letech 2007 - 2010 do výběru pojistného na sociální zabezpečení bylo předmětem zkoumání této diplomové práce.

Vláda spuštěním reformy veřejných financí sledovala jejich ozdravení. Legislativní opatření, implementovaná v roce 2009, v období zhoršené ekonomické situace, znamenala pokles inkasované částky pojistného na sociální zabezpečení, což se odrazilo nejen do příjmové stránky rozpočtu, ale také do účtu důchodového. Z analýzy důchodového účtu je zřejmé, že výdaje nejsou dostatečně kryty peněžními příjmy. Mezi hlavní faktory, ovlivňující tento deficit patří rostoucí nezaměstnanost, téměř stagnující vývoj mezd a rostoucí výdaje na dávky důchodového pojištění.

V rámci reformy veřejných financí byla zahájena také jednání o změně institucionálního zabezpečení výběru pojistného. Postoje aktérů však naznačují, že plánovaná integrace širokou podporu nemá. Většina sice považuje modernizaci daňové správy za nezbytnou, liší se však v názorech na její provedení.

Provedená analýza finančních ukazatelů prokázala úzkou provázanost mezi úspěšností výběru pojistného a ekonomickými podmínkami a legislativními úpravami. Z čehož lze vyvodit závěr, že jakékoliv změny v sazbách pojistného nebo v institucionálním zajištění výběru, nelze uskutečňovat v období špatné ekonomické situace, a že při konstituování politiky je třeba dávat přednost dlouhodobým systémovým opatřením před krátkodobým. Výše uvedené potvrdila také analýza postojů aktérů, kteří ve svých prohlášeních upozorňují na potřebu propracované hospodářské a sociální politiky v naší zemi.

SUMMARY

The social insurance system is one of the pillars of the social security system in the Czech Republic. It works on the principle of continuous financing and it is part of the public finances. It is strategically important for the Czech Republic, because premium income have a major impact on the state budget. Long-term problems of public budgets have necessitated the reform of public finances. Projection of reform in 2007 - 2010 into the selection of social security has been the subject of thesis research.

The government run public finances reform monitored their recovery. Legislative measures implemented in 2009, during the deteriorated economic situation, marked decrease in the amount of premiums collected for social security, which was reflected not only in the revenue budget, but also in retirement account. It is clear from the analysis of the pension account that the expenses are not sufficiently covered by cash receipts. The main factors influencing this deficit is rising unemployment, almost stagnant wages and rising development costs on pension insurance.

In the public finance reform there were also initiated negotiations on the revision of institutional security premium collection. The positions of the actors, however, indicate that the planned integration does not have broad support. Although the majority of modernizing the tax administration is considered to be necessary but differs in views on its implementation.

The analysis of financial indicators showed close links between the success of the collection of premiums and economic conditions and legislative changes. Of which it can be concluded that any changes in premium rates or institutional security selection can take place during the bad economic situation and policy in the constitution that is to be preferred long-term systemic measures to short-term ones. The above analysis also confirmed the positions of actors in their statements identified the need for sophisticated economic and social policy in our country.

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Vývoj sociální kvóty v ČR v % HDP
- Graf č. 2: Relace výdajů na sociálně zdravotní systém v % HDP
- Graf č. 3: Koeficient efektivity výběru (2010)
- Graf č. 4: Vývoj HDP v ČR
- Graf č. 5: Vývoj nezaměstnanosti v %
- Graf č. 6: Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy v Kč
- Graf č. 7: Vývoj počtu poplatníků pojistného
- Graf č. 8: Vývoj předpisu pojistného v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 9: Vývoj inkasa v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 10: Vývoj celkové úspěšnosti výběru pojistného
- Graf č. 11: Pohledávky ČSSZ 2006 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 12: Tempo vývoje změny pohledávek 2006 - 2010 (v tis. Kč)
- Graf č. 13: Rozbor stavu pohledávek v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 14: Pohledávky ČSSZ 2006 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 15: Pohledávky ve SPLR ČSSZ 2006 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 16: Prominuté penále 2006 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 17: Vývoj sald státního rozpočtu v letech 2002 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 18: Vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu v letech 2002 - 2010 (v mil. Kč)
- Graf č. 19: Poměr poplatníků a důchodců
- Graf č. 20: Vývoj příjmů na důchodové pojištění (v mil. Kč)
- Graf č. 21: Porovnání vybrané částky pojistného na důchodové pojištění podle kategorií (v tis. Kč)
- Graf č. 22: Porovnání výše vyměřovacích základů a výše plateb od OSVČ a zaměstnanců (v Kč)
- Graf č. 23: Vývoj počtu důchodců
- Graf č. 24: Vývoj počtu vyplácených důchodů
- Graf č. 25: Vývoj výdajů na důchodové pojištění (v mil. Kč)
- Graf č. 26: Porovnání příjmů a výdajů na důchodové pojištění (v mil. Kč)

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Změny v sazbách pojistného v letech 2007 - 2010

Tabulka č. 2: Jednotné inkasní místo - cíle

Tabulka č. 3: Slevy na pojistném (v mil. Kč)

Tabulka č. 4: Přepočet inkasované částky z roku 2009 (v mil. Kč)

Tabulka č. 5: Rozpočet a skutečnost daňových příjmů ČSSZ (v mil. Kč)

Tabulka č. 6: Celková analýza výběru pojistného 2006 - 2010

SEZNAM SCHÉMÁT

Schéma č. 1 Strom problémů

Schéma č. 2: Konceptuální mapa

Schéma č. 3: Koncepce vytvoření JIM

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam zkratk a vysvětlivek

Příloha č. 2: Výdaje na sociální ochranu v zemích EU v % HDP v letech 1997 - 2008 (tabulka)

Příloha č. 3: Deficity a přebytky rozpočtů členských zemí EU v letech 2004 až 2010 v% HDP (tabulka)

Příloha č. 4: Vývoj daňové kvóty v ČR v % HDP (graf)

Příloha č. 5: Složená daňová kvóta v zemích EU (1995 - 2009); v % (graf)

Příloha č. 6: Porovnání daňového zatížení a pořadí konkurenceschopnosti země v roce 2007 (tabulka)

Příloha č. 7: Příslušenství, ovlivňující výběr pojistného

Příloha č. 8: Růst počtu zaměstnanců ve veřejné sféře (graf)

Příloha č. 9: Růst/pokles HDP v EU v letech 2007 - 2010 (tabulka)

Příloha č. 10: Rozbor pohledávek ČSSZ v letech 2007 - 2010 (v mil. Kč) (tabulka)

Příloha č. 11: Demografický vývoj v ČR

POUŽITÁ LITERATURA

- ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení. I. část.* Praha : Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0092-7.
- BĚLINA, M. *Československé právo sociálního zabezpečení.* Praha : Univerzita Karlova, 1989. 199 s.
- BRIGGS, A. *The Welfare State in Historical Perspective.* European Journal of Sociology, 1961. ISSN 0003-9756.
- CROZIER, M. 1964. *The Bureaucratic Phenomenon.* Chicago: University of Chicago Press, 1964.
- DAHRENDORF, R. *Law and Order.* London : Stevens and Sons, 1985.
- Deloitte Česká republika. *Studie proveditelnosti Jednoho inkasního místa pro příjmy veřejných rozpočtů (JIM).* 2011.
- DUBEN, R. *Ekonomika veřejného sektoru II.* Praha : Vysoká škola ekonomická, 2001. 322 s. ISBN 80-245-0160-0.
- DUBEN, R. *Teorie a praxe sociální politiky.* Praha : Vysoká škola ekonomická, 1999. 203 s. ISBN 80-7079-479-8.
- DURDISOVÁ, J. *Sociální politika.* 1. vyd. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1999. 130 s. ISBN 80-7079-995-1.
- DURNOVÁ, A. Diskurzivní přístupy v policy analysis. In *Současné metodologické otázky veřejné politiky.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2011. 305 s. ISBN 978-80-246-1865-4.
- DVOŘÁK, P. *Vybrané problémy fiskální politiky.* Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1998. 174 s. ISBN 80-7079-620-0.
- EISENSTADT, S. N. Bureaucracy, Bureaucratization and Debureaucratization. In *Administrative Science Quarterly.* Vol. 4, No. 3, 1959.
- ENGLIŠ, K. *Sociální politika.* Praha : Topič, 1916.
- ESPING-ANDERSEN, G. *The three worlds of welfare capitalism.* Princeton : Princeton University Press, 1990. ISBN 0-691-09457-8.
- FASSMANN, M. *Ekonomická situace České republiky a politika vládní koalice ODS–TOP09–VV.* Celostátní shromáždění zástupců odborových organizací OS sdružených v ČMKOS, 19. února 2011, Kongresové centrum Praha.
- GIDDENS, A. *Sociologie.* 1. vyd. Praha : Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

- GREGOROVÁ, Z. *Sociální zabezpečení*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2000. ISNB 80-210-2292-2.
- GREGOROVÁ, Z. GALVAS, M. *Sociální zabezpečení*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2005. 280 s. ISBN 80-210-3686-9.
- FRANC, A. *Globalizace a stát blahobytu*. Disertační práce. Brno : Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta, 2009. Vedoucí práce prof. Ing. Antonín Slaný, CSc.
- HAMERNÍKOVÁ, B., KUBÁTOVÁ, K. *Veřejné finance – učebnice*. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 408 s. ISBN 80-902752-1-4.
- HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol. *Veřejné finance*. 2.vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010. 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.
- HEADY, F. *Public administration: a comparative perspective*. New York : Marcel Dekker, 2001.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha : Portál, 2005, s. 408. ISBN 80-7367-040-2.
- HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 584 s. ISBN 80-7178-820-1.
- HODULÁK, V., KRPEC, O. Hospodářská politika. In *Veřejné politiky v České republice v letech 1989–2009*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 695 s. ISBN 978-80-7325-236-6.
- HÖHNE, S., ŠŤASTNÁ, A., HOLUB, M., KOZELSKÝ, T. *Bulletin No 26. Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990 - 2010*. Praha : VÚPSV, 2011. 59 s. ISBN 978-80-7416-088-2.
- JAHODA, R. *Srovnávací analýza českého daňového systému s důrazem na trh práce*. Praha : VÚPSV Praha, 2003. 40 s.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 288 s. ISBN 80-7178-535-0.
- JESSOP, B. *State Theory: Putting Capitalist States in their Place*. Cambridge : Polity, 1990.
- KAHOUN, V. a kol. *Sociální zabezpečení - vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství TRITON, 2009. ISBN 978-80-7387-346-2.
- KARPÍŠEK, Z., KOTÍKOVÁ, J., KOTRUSOVÁ, M. Zaměstnaní na českém trhu práce stárnou I. Poznatky ze statistické analýzy dosavadního vývoje

- zaměstnanosti starších osob. In *Fórum sociální politiky*. Praha : VÚPSV Praha, 2009, roč. 2, č. 4. ISSN 1802-5854.
- KELLER, J. *Sociologie byrokracie a organizace*. 2. přeprac. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2007. 182 s. ISBN 978-80-86429-74-8.
 - KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*. 1. vyd. Praha : Slon, 2005. ISBN 80-86429-41-5.
 - KERLINGER, F. N. *Základy výzkumu chování, Pedagogický a psychologický výzkum*. 1. vyd. Praha : Academia, 1972. 708 s.
 - KHWAJA, M., KUNICOVÁ, J., FERREIRA, C., COLEMAN, E. Zpráva o integrované správě příjmů. World Bank, 2008.
 - KLVAČOVÁ, E., MALÝ, J., MRÁČEK, K., DOSTÁLOVÁ, I. *Fenomén dobývání renty a jeho vliv na veřejné finance*. 1. vyd. PROFESSIONAL PUBLISHING, 2008. ISBN 978-80-86946-75-7.
 - KONOPÁSEK, Z. *Estetika sociálního státu*. Praha : G plus G, 1998. 341 s. ISBN 80-86103-14-5.
 - KOZELSKÝ, T., VLACH, J. *Vývoj nákladů práce a jednotkových nákladů práce po připojení ČR k EU*. Praha : VÚPSV Praha, 2010. 94 s. ISBN 978-80-7416-073-8.
 - KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha : ASPI, 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
 - KREBS, V. a kol. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. 1. vyd. Praha : VÚPSV Praha, 2009. 180 s. ISBN 978-807416-044-8.
 - LAPÁČEK, M. Solidarita, ekvivalence a příjmová nerovnost v českém sociálním systému. In *Fórum sociální politiky*. Praha : VÚPSV Praha, 2008, roč. 2, č. 1. ISSN 1802-5854.
 - MAREŠ, P. a kol. *Dávky sociálního státu: nastavení systému – jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost*. Brno : Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2624-3.
 - MARSHALL, T. H. *Citizenship and Social Class and Other Essays*. Cambridge University Press, 1950.
 - MARSHALL, T. H. *Sociology at the Crossroads and Other Essays*. Heinemann, London, 1963.

- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MARX, K., ENGELS, B. *Spisy*. Svazek I. Praha : Státní nakladatelství politické literatury, 1956.
- MERTON, R. K. *Studie ze sociologické teorie*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000. 285 s. ISBN 80-85850-92-3.
- MOLEK, J. *Stát a sociální politika*. AUSPICIA, Vysoká škola evropských a regionálních studií. 2008. Vol. V, č.1. ISSN 1214-4967.
- MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVEOVÁ, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha : Management Press, 1994. 581 s. ISBN 80-85603-76-4.
- NAHODIL, F. *Veřejné finance v České republice*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 359 s. ISBN 978-80-7380-162-5.
- PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. přeprac. vyd. Praha : ASPI, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
- POTŮČEK, M. *Křížovky české sociální reformy*. 1. vyd. Praha : SLON, 1999. 317 s. ISBN 80-85850-70-2.
- POTŮČEK, M. *Sociální politika*. Praha : SLON, 1995. ISBN 80-85850-01-X.
- PRUŠVIC, D. a kol. *Porovnání výběru pojistného a daní*. Praha : VÚPSV, 2008. 145 s. ISBN 978-80-87007-99-0.
- PURKRÁBEK, M. *Analýza událostí – pokus o poznání kvalitativních rysů veřejné politiky*. In *Analýza událostí veřejné politiky v České republice*. 1. vyd. Praha : Vesmír, 1994. 161 s. Řada Veřejná a sociální politika, č. 2/1994. ISBN 80-85977-01-X.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. Praha : Grada Publishing, a.s., 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- RINGEN, S. *The possibility of Politics. A Study in the Political Economy of Welfare state*. Clarendon Press, Oxford, 1987.
- RULAND, F. *Výběr pojistného na sociální zabezpečení v Česku – K problematice modelu integrované správy příjmů propagovaného Světovou bankou*. Přednáška v rámci česko-německé výměny zkušeností k „Aktuálním výzvám v souvislosti s výběrem pojistného na sociální zabezpečení“, pořádané dne 3. 10. 2008 ČSSZ a Německým důchodovým pojištěním Vestfálsko v Praze.

- RYS, V. Několik úvah nad současnými světovými trendy ve vývoji sociálního zabezpečení. In *Fórum sociální politiky*. Praha : VÚPSV Praha, 2008, roč. 2, č. 1, s. ISSN 1802-5854.
- SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4.
- SLÁMOVÁ, A. *Deficit účtu důchodového pojištění - Teorie sociální dezorganizace*. Praha : FSV UK, 2010. Seminární práce do předmětu Sociální problémy.
- SLÁMOVÁ, A. *Deficit ve výběru pojistného na důchodové zabezpečení*. Praha : FSV UK, 2012. Závěrečná práce do předmětu MATP II.
- SLÁMOVÁ, A. *Výběr pojistného na sociální zabezpečení*. Praha : FSV UK, 2010. Seminární práce do předmětu Základy veřejné politiky.
- SLANÝ, A. a kol. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3.
- SLANÝ, A., ŽÁK, M. *Hospodářská politika*. Praha : C. H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-237-3.
- SIROVÁTKA, T. *Sociální zabezpečení - vybrané texty*. Brno : Masarykova univerzita, 1997.
- SMITH, A. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Praha : Liberální institut, 2001. 986 s. ISBN 80-86389-15-4.
- SMUTEK, M. *Sociální stát*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-691-2.
- Stanovisko Odborového svazu státních orgánů a organizací k části IV. Institucionální reforma materiálu MF ČR. Reforma daňového systému 2010 - Teze pro veřejnou diskusi.
- STIGLITZ, J. *Ekonomie veřejného sektoru*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1997. 664 s. ISBN 80-7169-454-1.
- SYRUNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E., *Základy sociologického výzkumu*, Praha : Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4.
- TOMEŠ, I. Jednotný výběr příspěvků na zdravotní a sociální pojištění a daně z příjmů obyvatelstva. In *Fórum sociální politiky: Stati a studie*. Praha : VÚPSV Praha, 2008, roč. 2, č. 1. ISSN 1802-5854.

- TOMEŠ I., KOLDINSKÁ K. *Sociální právo Evropské Unie*. 1.vyd., Praha, 2003, C. H. Beck, ISBN 80-7179-831-2.
- TOMEŠ, I. *Sociální politika - teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. vyd. Praha : Socioklub, 2001. ISBN 80-86484-00-9.
- TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
- TRÖSTER P. a kolektiv. *Právo sociálního zabezpečení*. 3. aktualiz. vyd. Praha : C.H. Beck, 2005. 348 s. ISBN 80-7179-856-8.
- UNITED NATIONS. World public sector report: *Globalization and the State*. 2001.
- VANĚK, M., MAGNUSKOVÁ, J., MATUŠKOVÁ, S. *Důchodový systém: klíčový pilíř sociální politiky státu*. Ekonomická revue, 2010. Volume 13.
- VEČEŘA, M. *Sociální stát: východiska a přístupy*. 2. vyd. Praha : SLON, 1996. 112 s. ISBN 80-85850-16-8.
- VESELÝ, A., NEKOLA, M. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. 1. vyd. Praha : SLON, 2007. 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5.
- VLACH, J. a kol. *Možnosti sloučení výběru a vymáhání pojistného na sociální zabezpečení s výběrem a vymáháním daně z příjmu fyzických osob a s výběrem a vymáháním pojistného na všeobecné zdravotní pojištění*. Praha : VÚPSV, 2008. 80 s. ISBN 978-80-87007-97-6.
- VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha : Codex Bohemia, 1996. 601 s. ISBN 80-85963-21-3.
- VOSTATEK, J. Sociální důchodové pojištění můžeme mít také. In *Fórum sociální politiky: Stati a studie*. Praha : VÚPSV Praha, 2009, roč. 2, č. 3. ISSN 1802-5854.
- VOSTATEK, J. Sociální nemocenské pojištění můžeme mít. In *Fórum sociální politiky: Stati a studie*. Praha : VÚPSV Praha, 2008, roč. 2, č. 4. ISSN 1802-5854.
- WEBER, M. *Autorita, etika a společnost*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1997. 296 s. ISBN 80-204-0611-5.
- WEBER, M. *Metodologie, sociologie a politika*. 1. vyd. Praha : Oikoymenth, 1998. 354 s. ISBN 80-86005-48-8.
- WILDMANNOVÁ, M. *Ekonomika sociálního zabezpečení a služeb*. 1. vyd.

Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1998. 141 s. ISBN 80-210-1891-7.

- WILENSKY, H. L. *The Welfare. State and Equality : Structural and Ideological Roots of Public Expenditures*. Berkeley : University of California Press, 1975. 155 s. ISBN 0520029089.
- ZADÁKOVÁ, K. *Cíle a výsledky reformy veřejných financí v České republice 2007 – 2010 v oblasti daňové*. Bakalářská práce. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, 2010. Vedoucí bakalářské práce prof. Ing. Květa Kubátová, CSc.
- Zpráva Světové banky č. 47984 – Česká republika, zpráva o vizi a strategii pro integrovanou správu příjmů.
- ZUBROVÁ, S. *Analýza systému nemocenského pojištění v České republice po roce 1989*. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, 2011. Vedoucí diplomové práce Ing. Bohumila Čabanová, Ph.D.
- ŽENÍŠKOVÁ, M., PŘIB, J. *Zákon o nemocenském pojištění s komentářem a příklady*. 2. vyd. Olomouc : ANAG, 2008. ISBN 978-80-7263-488-0.
- ŽIŽKOVÁ, J. Úvaha o perspektivách solidarity a ekvivalence v sociálních systémech. In *Fórum sociální politiky*. Praha : VÚPSV Praha. 2007, roč. 1, č. 3. ISSN 1802-5854.
- ŽIŽKOVÁ, J., KREBS, V. *Základy sociální politiky*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 1993.

Právní normy

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění.
- Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění.
- Zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění.
- Zákon č. 264/2006 Sb., změna některých zákonů v souvislosti s přijetím zákoníku práce.
- Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů

- Zákon č. 221/2009 Sb., změna zákona o pojistném na sociální zabezpečení a zákon a daních z příjmů
- Zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku.
- Zákon č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010.

Elektronické zdroje dat

- AMPSV ČR. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.ampsv.cz/>>.
- AMPSV ČR. [online]. [cit. 13. 02. 2012]. Dostupné z: <http://www.ampsv.cz/12-pruzkum-ampsv-cr-nazory-podnikatelu-na-danovou-reformu>>.
- AMSP ČR. *Názory podnikatelů na Janotův úsporný balíček, administrativní zátěž a přístup k financím*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <http://www.ampsv.cz/uploads/soubory/Pruzkum_c.3web.pdf>.
- ČMKOS. [online] [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cmkos.cz/>>.
- ČMKOS. [online] [cit. 13. 02. 2012]. Dostupné z: <<http://cmkos.webmagazine.cz/uvodni-strana/aktuality/480-3>>.
- ČMKOS. *Studie, ekonomické analýzy, prognózy*. [online] [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: < <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy>>.
- ČMKOS. *Ekonomická krize – pohled odborů II Hodnocení vládního protikrizového plánu vlády a odhad ekonomického růstu v roce 2009*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy/1387-3/ekonomicka-krize-pohled-odboru-ii>>.
- ČSSD. [online]. [cit. 13. 02. 2012]. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/>.
- ČSSZ. [online] [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: < <http://www.cssz.cz/cz/>>.
- ČSSZ. *Důchodové pojištění*. [online] [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/dobrovolna.htm>.
- ČSSZ. *Počty důchodů, důchodců a poplatníků pojistného k 31. 12. 2010*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/pocty-duchodu-duchodcu-poplatniku-pojistneho-31-12-2010.htm>>.
- ČSSZ. *Pojistné na sociální zabezpečení*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/>>.

- ČSSZ. *Profil organizace*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>>.
- ČSSZ. *Tiskové zprávy*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/cssz-pojistne-na-socialni-zabezpeceni-se-dari-vybirat-uspesne.htm>>.
- ČSSZ. *Tiskové zprávy*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/2011-07-11-mpsv-cssz-spolupracuje-na-rezortnich-kontrolach-restauraci-a-ubytoven.htm>>.
- ČSSZ. *Informační materiály*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/publikace.htm>>.
- ČSSZ. *Výroční zprávy* [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/vyrocní-zpravy.htm>>.
- ČSSZ. *Zprávy o činnosti 2006-2010*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>>.
- Český statistický úřad. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/>>.
- EUROSTAT. *Taxation trends in the European Union* [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm>.
- Evropská komise. [online]. [cit. 17. 01. 2012]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/europe2020/documents/documents-and-reports/subject/economic-governance/index_cs.htm#top>.
- Finance.cz. *Česká daňový systém patří k nejsložitějším*. [online]. [cit. 17. 01. 2012]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/138800-cesky-danovy-system-patri-k-nejslozitejsim/>>.
- HÁVA, P. *Diskurzivní analýza*. Praha : Univerzita Karlova, 2011. Prezentace power-point. [on-line]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://samba.fsv.cuni.cz/~hava/>>.
- Hospodářská komora ČR. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.hkcr.cz/pomahame-vasemu-podnikani/pripominkovani-legislativy-2/nove-materialy-k-pripominkam-1/nove-materialy-k-pripominkam/121-11->>

[navrh-zakona-o-zmene-zakonu-v-souvislosti-se-zrizenim-jednoho-inkasniho-mista-21-6-2011.aspx](#).

- Ihned.cz. *Český paradox: Stát dává na sociální systém málo, ale hodně vybere* [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-46387560-cesky-paradox-stat-dava-na-socialni-system-malo-ale-hodne-vybere>.
- Ihned.cz. *Čtyřicet miliard proti krizi* [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-34408130-ctyricet-miliard-proti-krizi>.
- KOTRUSOVÁ, M. *Evropská sociální politika*. Praha : Univerzita Karlova, 2011. Prezentace power-point. [on-line]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <http://samba.fsv.cuni.cz/~kotrusov/>.
- Ministerstvo financí České republiky. *Reforma daňového systému 2010. Světová banka podporuje integraci správy veřejných příjmů*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ek_rvf_dalsi_materialy.html.
- Ministerstvo financí České republiky. *Zpráva o realizaci reformy veřejných financí*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_realizaci_reformy_veřejnych_financi_300606_pdf.pdf.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Reforma veřejných financí 2007 - 2010*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3901/MFCR_MPSV_RVF.pdf.
- MPSV. *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf.
- Novinky.cz. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/243943-cesko-si-s-konkurenceschopnosti-pohorsilo-nejlepe-je-na-tom-svycarsko.html>.
- *Paying Taxes 2010: The global picture*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/documents/FullReport/2010/Paying_g-Taxes-2010.pdf
- Sociální dialog.cz. *Porovnání postavení OSVČ a zaměstnance z hlediska jejich zatížení daněmi z příjmu a pojistným na sociální zabezpečení a všeobecné zdravotní pojištění*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <http://www.socialnidialog.cz/analyzy/analyzy/analyzy>.

- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 13. 02. 2012]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/statistika/indexd.htm>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 19. 12. 2011]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/zamestnatele-podporuji-vladni-navrh-rozpoctu-odmitaji-dalsi-zvysovani-dani>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 29. 08. 2011]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/psali-o-nas-monitoring-tisku/vyber-z-monitoringu-medii-29-8-2011>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 09. 11. 2011]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/psali-o-nas-monitoring-tisku/vyber-z-monitoringu-medii-9-11-2011>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 13. 02. 2012]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/dane-a-jejich-sprava/navrh-zakona-o-zmene-zakonu-souvisejicich-s-jim>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/snem-svazu-prumyslu-a-dopravy-cr>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 23. 9. 2011]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/sp-cr-k-tripartite-zamestnavatele-pozaduji-ekonomickou-strategii-zeme>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 20. 02. 2012]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/vyjadreni-sp-cr-k-vladnimu-planu-reseni-dopadu-soucasne-krize>>.
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. [online]. [cit. 20. 02. 2012]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/tiskove-zpravy/zamestnavatele-udelali-vstricny-krok-k-nizsimu-deficitu-a-pozaduji-odpovidajici-kompetence-pro-vladu-jana-fischera>>.
- SWANK, D., STEIMO, S. The New Political Economy of Taxation in Advanced Capitalist Democracies. American Journal of Political Science. 2002, 46, 3, s. 642-655. ISSN 0092-5853. [on-line]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/pss/3088405>>.
- Vláda České republiky. [online]. [cit. 29. 10. 2011]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/>>.

- Vláda České republiky. *Národní protikrizový plán*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan.pdf>>.
- Vláda České republiky. *Národní ekonomická rada vlády. Závěrečná zpráva*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/zaverecna-zprava-NErv.pdf>>.
- Vláda České republiky. *Východiska z krize: politika vlády v krátkodobém a střednědobém horizontu*. [online]. [cit. 23. 09. 2011]. Dostupné z: <[http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Vychodiska-z-krize- Exit-Strategy -.pdf](http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Vychodiska-z-krize-Exit-Strategy-.pdf)>.